

LIBER OCTAVVS

I DE NUMERARIIS ACTVARIIS SCRINIARIIS
ET EXCEPTORIBVS¹⁾

- 1 IMP. CONSTANTINVS A. AD LEONTIVM²⁾. Dudum sanximus, ut nullus ad singula officia administranda ambitione perueniat, uel maxime ad tabularios, nisi qui ex ordine uel corpore 5 officii uniuscuiusque est. Hos enim officia sibi iniuncta tam diu agere iubemus, quoad idoneos esse manifestum est aut aetate non impediende conplere id posse monstrantur, ut administratione apud unum igitur permanente fides quoque eius appareat. Si quis ergo ex suffragio ambitionis ad officia fisco obnoxia accesserit, multae nomine denas lib(ras) auri exigatur. PP. 9 V ID. IVN. HIERAPOL(I) CONSTANTINO A. V ET LICINIO CAES. CONSS. a. 319²⁾
- 2 IDEM A. Ne ii, qui procul ab officio sublimitatis tuae sunt, nullum meritum per sedulitatem uel obsequia praeferentes locum possint laborantibus debitum inreperere, exceptores placet pro loco et ordine suo ad commentarios accedere et eorum administrationi subrogari, et³⁾ ceteris propulsatis, ita ut inter exceptores, prout quisque locum tempore adipisci meruerit, 14 ordine et merito consequatur. DAT. KAL. IVL. TRIVERIS⁴⁾ BASSO ET ABLAVIO CONSS. a. 331
- 3 IDEM A. AD MAXIMVM PPO. Utilitate suadente annonarios et actuarios condicionales esse praecipimus, annonis etiam adiuuari et capitacionem eorum qui censiti sunt haberi in- 1 munem. Ideoque tua sollertia competentia monebit officia, ut actuariis binas annonas, anno- nariis uero singulas protinus subministrent, capitacionem quoque, ipsorum tantum qui ex his censiti sunt, faciat haberi immunem, quoad in actu fuerint constituti: nam postea uel laus 20 eos et dignitas honorabit, uel si in culpa fuerint deprehensi, poena comitabitur. EMISSA III NON. MAI. DALMATIO ET ZENOPILO CONSS. a. 333
- 4⁵⁾ IDEM A. AD BERONICIANVM VIC(ARI)VM ASIAE. Uorax et fraudulentum numerariorum propositum, qui diuersis rectoribus obsequantur, ita inhibendum est, ut et antea sanximus et nunc itidem sancimus, conditioni eos subdi tormentorum et eculeis adque lacerationibus sub- 25 iacere⁶⁾ nec ultra biennium hoc fungi obsequio. ET CETERA. DAT. XIII KAL. IVN. OPTATO ET PAVLINO CONSS. a. 334

R

¹⁾ cf. *Iust.* 12, 49   ²⁾ *Leontius sub Constantio ppo. Orientis occurrit annis 338. 342—344: ad annum 343 h. c. pertinere conicias ex 12, 1, 35 (d. V K. Iul. Hierapoli), quam iungit Seeck*
³⁾ et *delet Gothofr.*   ⁴⁾ *Treueris non data est constitutio, sed accepta uel proposita*   ⁵⁾ *Iust.* 12, 49, 1: *iunge* 8, 15, 2   ⁶⁾ *seqq. om. Iust.*

2 actuarii R^a   scriminariis R^a   4 fuit   hensi R   23 ad benoricianum R, ueroni-
constantius?   sanximus R   11 post a.   ciano *Iust.*, cf. 8, 15, 2   24 obsequuntur R
uacuum spatium sequitur in R   hii R   (non R^a)   est] *sic (non es) R*   ut et]
13 proj *sic R (non R²)*   15 triberis R   ut *Iust.*   sanximus] *Iust.*   sanxerimus R
17 praecipimus R   censeti R   17 cap-   25 subdi tormentorum] *Iust.*,   subditorum *sic R*
tacionem R   censeti R   21 depraec-

- 5 IMP. CONSTANTIVS A. AD TAVRVV PPO. Actuarii condicionales sollicite proprio fungantur officio nec ad quasdam inreperant dignitates, quibus eos perfrui diuialia statuta prohibent. Hoc uitium corrigentes nos etiam iussimus utiliter a patre praecepta seruari, et litteris ad magistrōs peditum et equitum datis iussioni effectum praecipimus commodari. DAT. PRID. NON. 4 MAI. ROM. CONSTANTIO A. VIII ET IULIANO CAES. II CONSS. a. 357
- 6 IMP. IULIANVS A. AD AVXONIVM CORRECTOREM TVSCIAE. Numerarii, qui publicas rationes ciuitatum uersutis fraudibus lacerare didicerunt, subiaceant tortori nomine artis ac fraudis. Uerum cum quinquennio administrauerint chartas publicas, unum integrum annum uacent, ut ad incusantium iurgia facilis adpetitu sit uita priuata. Septimo porro anno, cum eosdem bene creditum munus administrasse claruerit, ex perfectissimis dimittantur. Hic ab- 10 olebit honor dignitatis additae ueterem uilitatem. DAT. XVI KAL. FEB. CONSTANTINOPOLI MAMERTINO ET NEVITTA CONSS. a. 362
- 7 IDEM A. SECVNDO PPO. Quamquam praecedente iussione¹⁾ omnes numerarios condicionales esse praecipimus, tamen etiam nunc eos, qui sumpserint chartarum notitiam et eodem²⁾ officio inhaeserint, condicionales esse iubemus, ut scientes nullo se priuilegio esse 15 munitos ac facile per tormenta fraudium suarum tutelas detegi posse, nihil committant in damna rei publicae. DAT. KAL. MART. MAMERTINO ET NEVITTA CONSS. a. 362
- 8 IDEM A.³⁾ AD MAMERTINVM PPO. Iubemus omnes numerarios, non eos modo, quos plebe confusa uulgus abscondit, sed primos etiam et magistrōs eorum officii sedis amplissimae, tum autem iudicum ceterorum, solutos penitus militaribus sacramentis condicionales etiam 20 fieri, ne dignitas fraudibus faciat umbraculum, per quinquennium perinde inseruire scriniis. Quippe admodum iniquum uidetur pro alienis fraudibus rudes et nuper adscitos adiutores compelli ratiocinia praestare adque his imminere periculum. DAT.⁴⁾ EPISTVLA PPO. V KAL. DEC. VIMINACIO IULIANO A. IIII ET SALLVSTIO CONSS. a. 363
- 9⁵⁾ IMPP. VALENTINIANVS ET VALENS AA. AD CLEARCHVM. Numerarii qui appellari con- 25 sueuerant, consularium ac praesidium dumtaxat, tabularii posthac nostra sanctione⁶⁾ uocabuntur, scientes sese tormentis esse subiectos, nisi iudicibus uel his, qui proiecti nostro iudicio ad prouincias uenerint, uel his, qui ibid[em] diutius fuerint commorati⁷⁾, debitorum ac⁸⁾ reli- quorum modum frequenter ingesserint sub actorum testificatione: quos scire oportet, cum his qui debitores sunt sese ad solutionem esse retinendos, nisi omnia debita ipsis fuerint indi- 30 cantibus persoluta. Triennii tamen spatio tabulariorum decet tempus omne concludi. ⁹⁾ Denique cum peregrinos deligi adque ad singulas quasque prouincias oporteat destinari, peractis triennii spatii adque hoc tempore completo biennio post administrationem in prouinciis residere debebunt, obsequia iudicum praestolantes, ut edant rationem torporis adque segnitiae ac subiaceant dispendiis, quae communicari isdem cum exactoribus conuenit, si detrectasse fidem 35 praetermissis suggestionibus monstrabuntur. DAT. XIII KAL. MART. CONSTANTINOPOLI VALENTINIANO ET VALENTE AA. CONSS. a. 365 uel 368
- 10¹⁰⁾ IDEM AA. IOVINO MAGISTRO EQVITVM. Actuariis palatinorum et comitatensium numerorum senas annonas, senum etiam capitum, pseudocomitatensium etiam quaternas annonas

R

¹⁾ c. 6 h. t.   ²⁾ et in eodem?   ³⁾ *re uera Iouiani est, citatur tamen in c. 11 sub nomine Iuliani*
⁴⁾ *constitutio non data est Uiminacii, sed fortasse proposita cum epistula praefecti*   ⁵⁾ *Iust.* 12, 49, 1   ⁶⁾ post hanc nostram sanctionem *Iust.*
⁷⁾ uel his ... commorati] uel exactoribus *Iust.*   ⁸⁾ ac] aut *Iust.*   ⁹⁾ *seqq. om. Iust.*
¹⁰⁾ *iungenda uidetur* 7, 1, 7 (prid. k. Iun.)

3 magistris (sic) R^a   6 publicas] *Gothofredus, publicorum R*   12 constpt. R   21 fieri *delet Mommsen*   faudibus R
13 numerarios R^a   15 inhaeserint] *Cuiacius, inherint R*   16 munitus R   tutelas]   25 qui numerarii *Iust.*   26 praesidium R
R Cuiac. 1586; utelas Cuiac. 1586   19 con-   32 delegi R   34 rationem] *Cuiacius, ionem R*
fusa] *Cuiacius, consusa R*   20 paenitus R   35 hisdem R   detrectase R^a   38 iouio R

- et quaternum capitum ex horreorum conditis praecepimus¹⁾, per decennium curam eius officii sustinere, ut perspicue manifesteque fides eorum et industria conprobetur. Quod cum ad nos iuxta numerorum testificationem suggestionem excellentiae tuae pervenerit, honore perfectissimatus in palatio nostro poterit, etiam maiorem gradum dignitatis postmodum adepturi. Post hoc uero beneficium qui fraudibus ac rapinis minime temperarint, in eos iudiciorum auctoritas exseratur. DAT. VIII KAL. IVN. MED(IOLANO) VALENTINIANO ET VALENTE AA. CONSS. a. 365
- 11 ²⁾IDEM AA. AD RVFINVM PPO. Super numerariis celsissimi officii tui aliter est nostra sententia, quam diuae memoriae Iulianus³⁾ duxerat sciendum. Ille lege proposita numerarios omisso cingulo, condicionis conscios uilioris, necessitati publicae obsecundare praecepit: nos, qui malumus obsequia hominum esse uoluntaria quam coacta, sumere cingulum et militiae ordinem tenere numerarios iubemus, cum, si in aliquo fraudium scelere fuerint deprehensi, nullo modo possint a corporali iniuria iudicari. DAT. PRID. ID. DEC. PARISIIS VALENTINIANO ET VALENTE AA. CONSS. a. 365
- 12 ⁴⁾IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. OMNIBVS RECTORIBVS PROVINCIARVM. In prouinciis singulis duo⁵⁾ tabularii conlocentur, quo ad unum fiscalis arcae ratiocinium, ad alterum largitionales pertinere tituli iubeantur: scituri, quod, si ex alienis quicumque actibus ad alteram partem illicita fuerit usurpatione translata, is, qui iudicis culpam dissimulatione texerit, grauissimo sit supplicio subiugandus. DAT. III KAL. APRIL. CONSTANTINOPOLI ANTONIO ET SYAGRIO CONSS. a. 382
- 13 ⁶⁾IDEM AAA. FLORO PPO. POST ALIA: Numerarii non nisi exacto triennii tempore diuinam nostri numinis purpuram uenerentur, capitali supplicio subiugandi, si in fraudem constituti uel statuta tempora subterfugere uoluerint uel ambitu usurpare maioris militiae dignitatem. DAT. XVIII KAL. OCT. CONSTANTINOPOLI ANTONIO ET SYAGRIO CONSS. a. 382
- 14 ⁷⁾IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. SEVERO PV. Ne diutius ad cunctorum perniciem actuarii numerariorum consortiis adiuuentur, in(ustris) auctoritas tua cunctos ex numerariis ab actuariorum societate praecipiat abstinere adque ab eorum communione discedere. Quod si haec moniti custodire neglexerint, isdem poenis se quibus actuarios non ambigant subiaccere. Actuarios uero cunctos intra quinquaginta dies urbis nostrae terminos compellat excedere, scituros, quod, si ultra statutum tempus praesentes fuerint comprehensi, uiginti librarum auri dispendium subituri sunt. DAT. III KAL. ⁸⁾IVL. NICIAE HONORIO A. IIII ET EPTYCHIANO CONSS. a. 398
- 15 IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. HYPATIO MAGISTRO MIL(ITVM) PER ORIENTEM. Ex insinuatione magnificentiae tuae cognitis his, quae a scriniariis officii tui crudeliter perpetrantur, dum actuariis sua prauitate permixta freti potestate chartarum rationes eorum pro sua uoluntate perscribunt, generali lege censemus, ut ad exemplum numerariorum, quorum ob fraudes haec dudum forma⁹⁾ processit, a chartarum cura triennio finito pellantur, numquam ad eam ulterius admittendi, cum his, qui ante ab huiusmodi consortio quoquo pacto recesserunt, ita ad principatum officii, si maluerint, praestolentur: hac pecunia, quam actuariis quolibet genere extorsent, fisco uindicanda. Quod et in posterum obseruabitur, si quis ex

R et ad 2 r., Br. (NMGE)

¹⁾ expectes praecepimus eosque amplissimae tuae sedis cingulum habere et militiae ordinem tenere iubemus ²⁾ Iust. 12, 49, 3 h. c. sic contraxit: Numerarios ³⁾ c. 8 h. t. ⁴⁾ Iust. 12, 49, 4 ⁵⁾ numerarii qui et ins. Iust., cf. c. 9 pr. h. t. ⁶⁾ iunge 8, 15, 7 ⁷⁾ pr. = Iust. 12, 49, 6 ⁸⁾ id. Seeck ⁹⁾ cf. c. 9 et 14 h. t.

1 deennium R^a 2 conprobetur R
3 testationem R^a peruenierint R
4 atia R 10 uoluntaria] uolunt scribere
coepit, mox correxit R 11 numerarii scribere
coepit, mox numerarios dedit R selere R^a
deprehensi R 12 paris R 19 sy-
grio R^a 20 aa. R 23 et bis R^a
26 ab om. Iust. 27 hisdem R 28 ac-
tuarius R 29 conpraehensi R uiginti
xxi (non xxu) R 30 int.] iun. Iust. (Cu-
iacius) 33 officii R^a 37 quoquo]
Gothofredus, quoque R

- scriniariis eiusdem officii aliquos cum actuariis contractus habuerit, quoniam hoc collegium commerciumque penitus conuenit inhiberi. DAT. XVII KAL. APRIL. CONSTANTINOPOLI HONORIO X ET THEODOSIO VI AA. CONSS. a. 415
- 16 IDEM AA. VITALIANO DVCI LIBYAE. Nemo de numerariis tui officii seu domesticis uel scriniariis siue adiutoribus¹⁾ post completum sui temporis actum ad eandem rursus sollicitudinem audeat aspirare: X auri librarum condemnatione proposita, si quis hanc uiolare uoluerit sanctionem: eadem poena officio quoque proposita²⁾, si per ambitionem uel auaritiam ex his aliquid temerari concesserit. DAT. VIII KAL. NOV. CONSTANTINOPOLI HONORIO A. XI ET CONSTANTIO II VC. CONSS. a. 417
- 17 ³⁾IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. TAVRO PP. Qui ad numerariorum gradum ueniunt in officio tuae sedis excelsae, quamdiu eodem funguntur officio, domesticorum militiam non adfectent, ne in alio actu constituti alterius sacramenti priuilegiis perfruantur. Completo sane triennii tempore eam tantummodo militiam consequantur, quae instituto antiquitus more defertur. Intra alterius autem triennii metas altiore quamcumque militiam seu potius dignitatem nullam penitus adipiscendi habeant facultatem. ET CETERA. DAT. V NON. IUL. 15 CONSTANTINOPOLI THEODOSIO A. XVI ET MAXIMO CONSS. a. 433

II DE TABVLARIIS¹⁾ LOGOGRAFIS ET CENSVALIBVS

- 1 ²⁾IMP. CONSTANTIVS A. ³⁾AD CATVLINVM PPO. Nullus omnino ex tabulariis uel scribis uel decurionibus⁴⁾ eorumque filiis in quocumque officio militet, sed ex omnibus officiis, nec non et si intra nostrum palatium militent, necdum inpleto quinquennio reperti et retracti protinus curiis officiisque⁵⁾ municipalibus reddantur. DAT. VIII KAL. IUL. LAVRIACO MARCELLINO ET PROBINO CONSS. a. 341
- 2 IMPP. VALENTINIANVS ET VALENS AA. AD ARTEMIVM VICARIVM HISPANIARVM. Si qui tabulariorum necessitate perfuncti uel aspirare coeperint ad curias uel uocari, non prius eos ordo suscipiat, quam fideliter dederint administratarum suo tempore chartularum apud acta rationem. DAT. KAL. IVN. TRIVERIS VALENTINIANO ET VALENTE III AA. CONSS. a. 370
- 3 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. NEOTERIO PPO. Conperimus aliquantos relictis muneribus curiarum scribas, sed et logografos ciuitatum in nomen inrepsisse militiae. His retractis legem hanc tulimus, ne quis ex hoc hominum numero paria audeat usurpare: hoc admodum sufficiente numero militiae supplementis, qui ex uagis ueteranorum⁶⁾ que filiis uacantibusque potuerit fida peruestigatione compleri. DAT. III NON. FEBR. THESSALONICA GRATIANO A. V ET THEODOSIO A. I CONSS. a. 380
- 4 ⁷⁾IDEM AAA. Quicumque decurionum sponte se censuali ministerio manciparit, conditionem habeat, quam ipse delegit, depositurus sui ordinis penitus dignitatem, si eum necessitas quaestioni subdendum inuenerit. DAT. XV KAL. OCT. CONSTANTINOPOLI RICHOMERE ET CLEARCHO CONSS. a. 384

R et ad 2 r. Br. (NMGE)

¹⁾ nemo de domesticis ducum uel comitum militarium, officiis eorum connumeratus Iust. ²⁾ coercendo Iust. ³⁾ iunge Iust. 1, 51, 9 ⁴⁾ Iust. 10, 71 ⁵⁾ = 12, 1, 31 Iust. 10, 71, 1 ⁶⁾ idem AA. (id est imp. Constantius et Constans AA.) 12, 1, 31 ⁷⁾ logographis Iust. ⁸⁾ curiis officiisque] officiis Iust. ⁹⁾ Iust. 10, 71, 2

2 paenitus R 4 lybiae R 8 VIII] ins. Iust. 10, 71 20 militant Iust.
R, VIII Iust. (Hal.) 14 altiore] Cuiacius, 21 lauriac R 25 administratarum R^a
torem R 15 paenitus R 17 olografis, 26 triueris] triu. R (css. R) 29 retrac-
MG E et censualibus] R, et consualibus 29 Gothofredus, retractus R 30 subple-
N, et cens. id est scribis MG, id est scribis 31 thessalonica R
et censualibus E: scribis ante logographis

5 ¹⁾IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. HADRIANO PPO. Generali lege sancimus, ut, siue solidis prouinciis siue singulis ciuitatibus necessarii fuerint tabularii, liberi homines ordinentur 1 neque ulli deinceps ad hoc officium patescat aditus, qui sit obnoxius seruituti. Sed et si quis dominorum seruum suum siue colonum chartas publicas agere permiserit, (consensum enim, non ignorantiam uolumus obligari) ipsum quidem, in quantum interfuerit publicae utili- 5 tati, pro ratiociniis, quae seruo siue colono agente tractata sunt, obnoxium adtineri, seruum 2 autem competentibus adfectum uerberibus fisco addici. In praeteritum quoque decernimus cura dominorum praesentari eos, qui ratiocinia tractauerint, quorum interfuit²⁾ ab initio prouidere, ne publicis actibus priuata seruitia inmiscerentur, ut temporis sui quisque rationem positus in 9 quaestione depromat³⁾. DAT. VIII KAL. APRIL. MED(IOLANO) VINCENTIO ET FRAVITO CONSS. a. 401

INTERPRETATIO. Siue in solida prouincia siue per singulas ciuitates tabularii fuerint ordinati, hoc est, qui rationes publicas tractant, iugeni a prouincialibus ordinentur, coloni uel serui ad hoc officium nullatenus admittantur, quia quibus fides publica committenda est, tales eligi debebunt, de quibus querella esse non possit. Quod si dominus colonum aut seruum suum tabularium esse consenserit, pro consensu dominus hac multa feriat, ut quidquid co- 15 lonus ille uel seruus detrimenti admiserit, hoc dominus sine mora restituat: colonus ille uel seruus uerberatus fisci uiribus addicatur.

III DE PRIVILEGIIS APPARITORVM MAGISTERIAE POTESTATIS⁴⁾

1 ⁵⁾IMPP. VALENTINIANVS ET VALENS AA. AD ARTEMIVM CORRECTOREM. POST ALIA: Qui 20 sese in officiis magistrorum equitum ac peditum militasse ac⁶⁾ militare monstrauerint, ab omni 1 nominationis iniuria excusentur. Eligendi autem erunt susceptores e diuersis officiis, etiam ex largitionalibus ciuitatum, qui utique extra palatium degunt. DAT. XIII KAL. OCT. AQVI- 1 L(EIA) ACC. XV KAL. NOV. SALERNI DIVO IOVIANO ET VARRONIANO CONSVLIBVS. a. 364

III DE COHORTALIBVS PRINCIPIBVS CORNICVLARIIS ET PRIMIPILARIBVS⁷⁾

1 IMP. CONSTANTINVS A. AD CONSTANTIVM PPO. Quoniam iniquissime tyrannus constituit, ut, qui ex cohortali militia honestam missionem et uacationem rerum suarum meruerint, ciui- 1 libus officiis et curiae necessitatibus inseruiant, placet hac lege cessante eos, qui cohortali militia completis uiginti stipendiis discesserint, ad nulla deinceps ciuilia munera uel curiae 30 denocari. Quam rem et circa officiales praesidium obseruari conueniet. DAT. IIII KAL. MAI. CONSTANTINO A. IIII ET LICINIO IIII CONSS. a. 315⁸⁾

R et ad 2, 5 Br. (NMGE)

¹⁾ Iust. 10, 71, 3 ²⁾ in praeteritum ... interfuit] dominorum enim interfuit Iust. ³⁾ ut ... depromat om. Iust. ⁴⁾ cf. Iust. 12, 54 ⁵⁾ pr. Iust. 12, 54, 1: iunge 6, 35, 6 ⁶⁾ militasse ac om. Iust. ⁷⁾ Iust. 12, 57 ⁸⁾ ad a. 324 ducit Licinii tyranni deno- 1 minatio, cf. 15, 14, 1 (Mommsen) h. e. sic mutata est: Omnes stationarii neque superexactionem audeant neque carcerem habeant, neque quis personam, licet pro manifesto crimine ... custodia, sciens quod, si quid tale fuerit commissum, capite puniendus est

1 arc. et hon.] RNGE, paenitus R, hon. 8 dominorum N prouidere] prouidentiae G et arc. N^a, arc. et theudosius M, pfo. G^b, 9 actionibus G priuatam N ut] et GE pfo. G^a generale N 2 necessarie] si 10 deponatur N tempore E ratione NG in questione N, inquisitione GE 11 depromatur N et si quis] saliquis G 4 dominorum N mediolano] MG, med. RN, mediol. E 22 in- 12 in- 13 in- 14 in- 15 in- 16 in- 17 in- 18 in- 19 in- 20 in- 21 in- 22 in- 23 in- 24 in- 25 in- 26 in- 27 in- 28 in- 29 in- 30 in- 31 in- 32 in- 33 in- 34 in- 35 in- 36 in- 37 in- 38 in- 39 in- 40 in- 41 in- 42 in- 43 in- 44 in- 45 in- 46 in- 47 in- 48 in- 49 in- 50 in- 51 in- 52 in- 53 in- 54 in- 55 in- 56 in- 57 in- 58 in- 59 in- 60 in- 61 in- 62 in- 63 in- 64 in- 65 in- 66 in- 67 in- 68 in- 69 in- 70 in- 71 in- 72 in- 73 in- 74 in- 75 in- 76 in- 77 in- 78 in- 79 in- 80 in- 81 in- 82 in- 83 in- 84 in- 85 in- 86 in- 87 in- 88 in- 89 in- 90 in- 91 in- 92 in- 93 in- 94 in- 95 in- 96 in- 97 in- 98 in- 99 in- 100 in- 101 in- 102 in- 103 in- 104 in- 105 in- 106 in- 107 in- 108 in- 109 in- 110 in- 111 in- 112 in- 113 in- 114 in- 115 in- 116 in- 117 in- 118 in- 119 in- 120 in- 121 in- 122 in- 123 in- 124 in- 125 in- 126 in- 127 in- 128 in- 129 in- 130 in- 131 in- 132 in- 133 in- 134 in- 135 in- 136 in- 137 in- 138 in- 139 in- 140 in- 141 in- 142 in- 143 in- 144 in- 145 in- 146 in- 147 in- 148 in- 149 in- 150 in- 151 in- 152 in- 153 in- 154 in- 155 in- 156 in- 157 in- 158 in- 159 in- 160 in- 161 in- 162 in- 163 in- 164 in- 165 in- 166 in- 167 in- 168 in- 169 in- 170 in- 171 in- 172 in- 173 in- 174 in- 175 in- 176 in- 177 in- 178 in- 179 in- 180 in- 181 in- 182 in- 183 in- 184 in- 185 in- 186 in- 187 in- 188 in- 189 in- 190 in- 191 in- 192 in- 193 in- 194 in- 195 in- 196 in- 197 in- 198 in- 199 in- 200 in- 201 in- 202 in- 203 in- 204 in- 205 in- 206 in- 207 in- 208 in- 209 in- 210 in- 211 in- 212 in- 213 in- 214 in- 215 in- 216 in- 217 in- 218 in- 219 in- 220 in- 221 in- 222 in- 223 in- 224 in- 225 in- 226 in- 227 in- 228 in- 229 in- 230 in- 231 in- 232 in- 233 in- 234 in- 235 in- 236 in- 237 in- 238 in- 239 in- 240 in- 241 in- 242 in- 243 in- 244 in- 245 in- 246 in- 247 in- 248 in- 249 in- 250 in- 251 in- 252 in- 253 in- 254 in- 255 in- 256 in- 257 in- 258 in- 259 in- 260 in- 261 in- 262 in- 263 in- 264 in- 265 in- 266 in- 267 in- 268 in- 269 in- 270 in- 271 in- 272 in- 273 in- 274 in- 275 in- 276 in- 277 in- 278 in- 279 in- 280 in- 281 in- 282 in- 283 in- 284 in- 285 in- 286 in- 287 in- 288 in- 289 in- 290 in- 291 in- 292 in- 293 in- 294 in- 295 in- 296 in- 297 in- 298 in- 299 in- 300 in- 301 in- 302 in- 303 in- 304 in- 305 in- 306 in- 307 in- 308 in- 309 in- 310 in- 311 in- 312 in- 313 in- 314 in- 315 in- 316 in- 317 in- 318 in- 319 in- 320 in- 321 in- 322 in- 323 in- 324 in- 325 in- 326 in- 327 in- 328 in- 329 in- 330 in- 331 in- 332 in- 333 in- 334 in- 335 in- 336 in- 337 in- 338 in- 339 in- 340 in- 341 in- 342 in- 343 in- 344 in- 345 in- 346 in- 347 in- 348 in- 349 in- 350 in- 351 in- 352 in- 353 in- 354 in- 355 in- 356 in- 357 in- 358 in- 359 in- 360 in- 361 in- 362 in- 363 in- 364 in- 365 in- 366 in- 367 in- 368 in- 369 in- 370 in- 371 in- 372 in- 373 in- 374 in- 375 in- 376 in- 377 in- 378 in- 379 in- 380 in- 381 in- 382 in- 383 in- 384 in- 385 in- 386 in- 387 in- 388 in- 389 in- 390 in- 391 in- 392 in- 393 in- 394 in- 395 in- 396 in- 397 in- 398 in- 399 in- 400 in- 401 in- 402 in- 403 in- 404 in- 405 in- 406 in- 407 in- 408 in- 409 in- 410 in- 411 in- 412 in- 413 in- 414 in- 415 in- 416 in- 417 in- 418 in- 419 in- 420 in- 421 in- 422 in- 423 in- 424 in- 425 in- 426 in- 427 in- 428 in- 429 in- 430 in- 431 in- 432 in- 433 in- 434 in- 435 in- 436 in- 437 in- 438 in- 439 in- 440 in- 441 in- 442 in- 443 in- 444 in- 445 in- 446 in- 447 in- 448 in- 449 in- 450 in- 451 in- 452 in- 453 in- 454 in- 455 in- 456 in- 457 in- 458 in- 459 in- 460 in- 461 in- 462 in- 463 in- 464 in- 465 in- 466 in- 467 in- 468 in- 469 in- 470 in- 471 in- 472 in- 473 in- 474 in- 475 in- 476 in- 477 in- 478 in- 479 in- 480 in- 481 in- 482 in- 483 in- 484 in- 485 in- 486 in- 487 in- 488 in- 489 in- 490 in- 491 in- 492 in- 493 in- 494 in- 495 in- 496 in- 497 in- 498 in- 499 in- 500 in- 501 in- 502 in- 503 in- 504 in- 505 in- 506 in- 507 in- 508 in- 509 in- 510 in- 511 in- 512 in- 513 in- 514 in- 515 in- 516 in- 517 in- 518 in- 519 in- 520 in- 521 in- 522 in- 523 in- 524 in- 525 in- 526 in- 527 in- 528 in- 529 in- 530 in- 531 in- 532 in- 533 in- 534 in- 535 in- 536 in- 537 in- 538 in- 539 in- 540 in- 541 in- 542 in- 543 in- 544 in- 545 in- 546 in- 547 in- 548 in- 549 in- 550 in- 551 in- 552 in- 553 in- 554 in- 555 in- 556 in- 557 in- 558 in- 559 in- 560 in- 561 in- 562 in- 563 in- 564 in- 565 in- 566 in- 567 in- 568 in- 569 in- 570 in- 571 in- 572 in- 573 in- 574 in- 575 in- 576 in- 577 in- 578 in- 579 in- 580 in- 581 in- 582 in- 583 in- 584 in- 585 in- 586 in- 587 in- 588 in- 589 in- 590 in- 591 in- 592 in- 593 in- 594 in- 595 in- 596 in- 597 in- 598 in- 599 in- 600 in- 601 in- 602 in- 603 in- 604 in- 605 in- 606 in- 607 in- 608 in- 609 in- 610 in- 611 in- 612 in- 613 in- 614 in- 615 in- 616 in- 617 in- 618 in- 619 in- 620 in- 621 in- 622 in- 623 in- 624 in- 625 in- 626 in- 627 in- 628 in- 629 in- 630 in- 631 in- 632 in- 633 in- 634 in- 635 in- 636 in- 637 in- 638 in- 639 in- 640 in- 641 in- 642 in- 643 in- 644 in- 645 in- 646 in- 647 in- 648 in- 649 in- 650 in- 651 in- 652 in- 653 in- 654 in- 655 in- 656 in- 657 in- 658 in- 659 in- 660 in- 661 in- 662 in- 663 in- 664 in- 665 in- 666 in- 667 in- 668 in- 669 in- 670 in- 671 in- 672 in- 673 in- 674 in- 675 in- 676 in- 677 in- 678 in- 679 in- 680 in- 681 in- 682 in- 683 in- 684 in- 685 in- 686 in- 687 in- 688 in- 689 in- 690 in- 691 in- 692 in- 693 in- 694 in- 695 in- 696 in- 697 in- 698 in- 699 in- 700 in- 701 in- 702 in- 703 in- 704 in- 705 in- 706 in- 707 in- 708 in- 709 in- 710 in- 711 in- 712 in- 713 in- 714 in- 715 in- 716 in- 717 in- 718 in- 719 in- 720 in- 721 in- 722 in- 723 in- 724 in- 725 in- 726 in- 727 in- 728 in- 729 in- 730 in- 731 in- 732 in- 733 in- 734 in- 735 in- 736 in- 737 in- 738 in- 739 in- 740 in- 741 in- 742 in- 743 in- 744 in- 745 in- 746 in- 747 in- 748 in- 749 in- 750 in- 751 in- 752 in- 753 in- 754 in- 755 in- 756 in- 757 in- 758 in- 759 in- 760 in- 761 in- 762 in- 763 in- 764 in- 765 in- 766 in- 767 in- 768 in- 769 in- 770 in- 771 in- 772 in- 773 in- 774 in- 775 in- 776 in- 777 in- 778 in- 779 in- 780 in- 781 in- 782 in- 783 in- 784 in- 785 in- 786 in- 787 in- 788 in- 789 in- 790 in- 791 in- 792 in- 793 in- 794 in- 795 in- 796 in- 797 in- 798 in- 799 in- 800 in- 801 in- 802 in- 803 in- 804 in- 805 in- 806 in- 807 in- 808 in- 809 in- 810 in- 811 in- 812 in- 813 in- 814 in- 815 in- 816 in- 817 in- 818 in- 819 in- 820 in- 821 in- 822 in- 823 in- 824 in- 825 in- 826 in- 827 in- 828 in- 829 in- 830 in- 831 in- 832 in- 833 in- 834 in- 835 in- 836 in- 837 in- 838 in- 839 in- 840 in- 841 in- 842 in- 843 in- 844 in- 845 in- 846 in- 847 in- 848 in- 849 in- 850 in- 851 in- 852 in- 853 in- 854 in- 855 in- 856 in- 857 in- 858 in- 859 in- 860 in- 861 in- 862 in- 863 in- 864 in- 865 in- 866 in- 867 in- 868 in- 869 in- 870 in- 871 in- 872 in- 873 in- 874 in- 875 in- 876 in- 877 in- 878 in- 879 in- 880 in- 881 in- 882 in- 883 in- 884 in- 885 in- 886 in- 887 in- 888 in- 889 in- 890 in- 891 in- 892 in- 893 in- 894 in- 895 in- 896 in- 897 in- 898 in- 899 in- 900 in- 901 in- 902 in- 903 in- 904 in- 905 in- 906 in- 907 in- 908 in- 909 in- 910 in- 911 in- 912 in- 913 in- 914 in- 915 in- 916 in- 917 in- 918 in- 919 in- 920 in- 921 in- 922 in- 923 in- 924 in- 925 in- 926 in- 927 in- 928 in- 929 in- 930 in- 931 in- 932 in- 933 in- 934 in- 935 in- 936 in- 937 in- 938 in- 939 in- 940 in- 941 in- 942 in- 943 in- 944 in- 945 in- 946 in- 947 in- 948 in- 949 in- 950 in- 951 in- 952 in- 953 in- 954 in- 955 in- 956 in- 957 in- 958 in- 959 in- 960 in- 961 in- 962 in- 963 in- 964 in- 965 in- 966 in- 967 in- 968 in- 969 in- 970 in- 971 in- 972 in- 973 in- 974 in- 975 in- 976 in- 977 in- 978 in- 979 in- 980 in- 981 in- 982 in- 983 in- 984 in- 985 in- 986 in- 987 in- 988 in- 989 in- 990 in- 991 in- 992 in- 993 in- 994 in- 995 in- 996 in- 997 in- 998 in- 999 in- 1000 in- 1001 in- 1002 in- 1003 in- 1004 in- 1005 in- 1006 in- 1007 in- 1008 in- 1009 in- 1010 in- 1011 in- 1012 in- 1013 in- 1014 in- 1015 in- 1016 in- 1017 in- 1018 in- 1019 in- 1020 in- 1021 in- 1022 in- 1023 in- 1024 in- 1025 in- 1026 in- 1027 in- 1028 in- 1029 in- 1030 in- 1031 in- 1032 in- 1033 in- 1034 in- 1035 in- 1036 in- 1037 in- 1038 in- 1039 in- 1040 in- 1041 in- 1042 in- 1043 in- 1044 in- 1045 in- 1046 in- 1047 in- 1048 in- 1049 in- 1050 in- 1051 in- 1052 in- 1053 in- 1054 in- 1055 in- 1056 in- 1057 in- 1058 in- 1059 in- 1060 in- 1061 in- 1062 in- 1063 in- 1064 in- 1065 in- 1066 in- 1067 in- 1068 in- 1069 in- 1070 in- 1071 in- 1072 in- 1073 in- 1074 in- 1075 in- 1076 in- 1077 in- 1078 in- 1079 in- 1080 in- 1081 in- 1082 in- 1083 in- 1084 in- 1085 in- 1086 in- 1087 in- 1088 in- 1089 in- 1090 in- 1091 in- 1092 in- 1093 in- 1094 in- 1095 in- 1096 in- 1097 in- 1098 in- 1099 in- 1100 in- 1101 in- 1102 in- 1103 in- 1104 in- 1105 in- 1106 in- 1107 in- 1108 in- 1109 in- 1110 in- 1111 in- 1112 in- 1113 in- 1114 in- 1115 in- 1116 in- 1117 in- 1118 in- 1119 in- 1120 in- 1121 in- 1122 in- 1123 in- 1124 in- 1125 in- 1126 in- 1127 in- 1128 in- 1129 in- 1130 in- 1131 in- 1132 in- 1133 in- 1134 in- 1135 in- 1136 in- 1137 in- 1138 in- 1139 in- 1140 in- 1141 in- 1142 in- 1143 in- 1144 in- 1145 in- 1146 in- 1147 in- 1148 in- 1149 in- 1150 in- 1151 in- 1152 in- 1153 in- 1154 in- 1155 in- 1156 in- 1157 in- 1158 in- 1159 in- 1160 in- 1161 in- 1162 in- 1163 in- 1164 in- 1165 in- 1166 in- 1167 in- 1168 in- 1169 in- 1170 in- 1171 in- 1172 in- 1173 in- 1174 in- 1175 in- 1176 in- 1177 in- 1178 in- 1179 in- 1180 in- 1181 in- 1182 in- 1183 in- 1184 in- 1185 in- 1186 in- 1187 in- 1188 in- 1189 in- 1190 in- 1191 in- 1192 in- 1193 in- 1194 in- 1195 in- 1196 in- 1197 in- 1198 in- 1199 in- 1200 in- 1201 in- 1202 in- 1203 in- 1204 in- 1205 in- 1206 in- 1207 in- 1208 in- 1209 in- 1210 in- 1211 in- 1212 in- 1213 in- 1214 in- 1215 in- 1216 in- 1217 in- 1218 in- 1219 in- 1220 in- 1221 in- 1222 in- 1223 in- 1224 in- 1225 in- 1226 in- 1227 in- 1228 in- 1229 in- 1230 in- 1231 in- 1232 in- 1233 in- 1234 in- 1235 in- 1236 in- 1237 in- 1238 in- 1239 in- 1240 in- 1241 in- 1242 in- 1243 in- 1244 in- 1245 in- 1246 in- 1247 in- 1248 in- 1249 in- 1250 in- 1251 in- 1252 in- 1253 in- 1254 in- 1255 in- 1256 in- 1257 in- 1258 in- 1259 in- 1260 in- 1261 in- 1262 in- 1263 in- 1264 in- 1265 in- 1266 in- 1267 in- 1268 in- 1269 in- 1270 in- 1271 in- 1272 in- 1273 in- 1274 in- 1275 in- 1276 in- 1277 in- 1278 in- 1279 in- 1280 in- 1281 in- 1282 in- 1283 in- 1284 in- 1285 in- 1286 in- 1287 in- 1288 in- 1289 in- 1290 in- 1291 in- 1292 in- 1293 in- 1294 in- 1295 in- 1296 in- 1297 in- 1298 in- 1299 in- 1300 in- 1301 in- 1302 in- 1303 in- 1304 in- 1305 in- 1306 in- 1307 in- 1308 in- 1309 in- 1310 in- 1311 in- 1312 in- 1313 in- 1314 in- 1315 in- 1316 in- 1317 in- 1318 in- 1319 in- 1320 in- 1321 in- 1322 in- 1323 in- 1324 in- 1325 in- 1326 in- 1327 in- 1328 in- 1329 in- 1330 in- 1331 in- 1332 in- 1333 in- 1334 in- 1335 in- 1336 in- 1337 in- 1338 in- 1339 in- 1340 in- 1341 in- 1342 in- 1343 in- 1344 in- 1345 in- 1346 in- 1347 in- 1348 in- 1349 in- 1350 in- 1351 in- 1352 in- 1353 in- 1354 in- 1355 in- 1356 in- 1357 in- 1358 in- 1359 in- 1360 in- 1361 in- 1362 in- 1363 in- 1364 in- 1365 in- 1366 in- 1367 in- 1368 in- 1369 in- 1370 in- 1371 in- 1372 in- 1373 in- 1374 in- 1375 in- 1376 in- 1377 in- 1378 in- 1379 in- 1380 in- 1381 in- 1382 in- 1383 in- 1384 in- 1385 in- 1386 in- 1387 in- 1388 in- 1389 in- 1390 in- 1391 in- 1392 in- 1393 in- 1394 in- 1395 in- 1396 in- 1397 in- 1398 in- 1399 in- 1400 in- 1401 in- 1402 in- 1403 in- 1404 in- 1405 in- 1406 in- 1407 in- 1408 in- 1409 in- 1410 in- 1411 in- 1412 in- 1413 in- 1414 in- 1415 in- 1416 in- 1417 in- 1418 in- 1419 in- 1420 in- 1421 in- 1422 in- 1423 in- 1424 in- 1425 in- 1426 in- 1427 in- 1428 in- 1429 in- 1430 in- 1431 in- 1432 in- 1433 in- 1434 in- 1435 in- 1436 in- 1437 in- 1438 in- 1439 in- 1440 in- 1441 in- 1442 in- 1443 in- 1444 in- 1445 in- 1446 in- 1447 in- 1448 in- 1449 in- 1450 in- 1451 in- 1452 in- 1453 in- 1454 in- 1455 in- 1456 in- 1457 in- 1458 in- 1459 in- 1460 in- 1461 in- 1462 in- 1463 in- 1464 in- 1465 in- 1466 in- 1467 in- 1468 in- 1469 in- 1470 in- 1471 in- 1472 in- 1473 in- 1474 in- 1475 in- 1476 in- 1477 in- 1478 in- 1479 in- 1480 in- 1481 in- 1482 in- 1483 in- 1484 in- 1485 in- 1486 in- 1487 in- 1488 in- 1489 in- 1490 in- 1491 in- 1492 in- 1493 in- 1494 in- 1495 in- 1496 in- 1497 in- 1498 in- 1499 in- 1500 in- 1501 in- 1502 in- 1503 in- 1504 in- 1505 in- 1506 in- 1507 in- 1508 in- 1509 in- 1510 in- 1511 in- 1512 in- 1513 in- 1514 in- 1515 in- 1516 in- 1517 in- 1518 in- 1519 in- 1520 in- 1521 in- 1522 in- 1523 in- 1524 in- 1525 in- 1526 in- 1527 in- 1528 in- 1529 in- 1530 in- 1531 in- 1532 in- 1533 in- 1534 in- 1535 in- 1536 in- 1537 in- 1538 in- 1539 in- 1540 in- 1541 in- 1542 in- 1543 in- 1544 in- 1545 in- 1546 in- 1547 in- 1548 in- 1549 in- 1550 in- 1551 in- 1552 in- 1553 in- 1554 in- 1555 in- 1556 in- 1557 in- 1558 in- 1559 in- 1560 in- 1561 in- 1562 in- 1563 in- 1564 in- 1565 in- 1566 in- 1567 in- 1568 in- 1569 in- 1570 in- 1571 in- 1572 in- 1573 in- 1574 in- 1575 in- 1576 in- 1577 in- 1578 in- 1579 in- 1580 in- 1581 in- 1582 in- 1583 in- 1584 in- 1585 in- 1586 in- 1587 in- 1588 in- 1589 in- 1590 in- 1591 in- 1592 in- 1593 in- 1594 in- 1595 in- 1596 in- 1597 in- 1598 in- 1599 in- 1600 in- 1601 in- 1602 in- 1603 in- 1604 in- 1605 in- 1606 in- 1607 in- 1608 in- 1609 in- 1610 in- 1611 in- 1612 in- 1613 in- 1614 in- 1615 in- 1616 in- 1617 in- 1618 in- 1619 in- 1620 in- 1621 in- 1622 in- 1623 in- 1624 in- 1625 in- 1626 in- 1627 in- 1628 in- 1629 in- 1630 in- 1631 in- 1632 in- 1633 in- 1634 in- 1635 in- 1636 in- 1637 in- 1638 in- 1639 in- 1640 in- 1641 in- 1642 in- 1643 in- 1644 in- 1645 in- 1646 in- 1647 in- 1648 in- 1649 in- 1650 in- 1651 in- 1652 in- 1653 in- 1654 in- 1655 in- 1656 in- 1657 in- 1658 in- 1659 in- 1660 in- 1661 in- 1662 in- 1663 in- 1664 in- 1665 in- 1666 in- 1667 in- 1668 in- 1669 in- 1670 in- 1671 in- 1672 in- 1673 in- 1674 in- 1675 in- 1676 in- 1677 in- 1678 in- 1679 in- 1680 in- 1681 in- 1682 in- 1683 in- 1684 in- 1

- 8 ¹⁾IMPP. VALENTINIANVS ET VALENS AA. AD MAMERTINVM PPO. POST ALIA: Qui in pro-
consulum consularium correctorum uel praesidum officiis ita stipendia merentur, ut rei pub-
licae partes pro uirili captu sperui laborum procurent, si cursui ueredorum obnoxii uel pastui
primipili militiam clariorem aditu obstructi ²⁾ itineris occupauerint, ita infulas adfectati honoxis
amittent, ut necessitatem uetustae procurationis agnoscant. Liberi uero eorum si ab ineunte
aeuo alterius ³⁾ gradus sacramenta meruerint, paternae necessitatis condicione non alias fati-
gentur, quam si adhuc eos loci, quamquam altioris, tamen eiusmodi docebitur retinere men-
sura, ut parua contumelia dignitatis paterni muneris subdantur inpensis. Et quoad huiusmodi
homines in his prouinciis militabunt, quos ⁴⁾ aut primipili pastus aut necessitas ueredariae non
adigat functionis, XXV eos stipendia a nexu curialis nominationis absoluant; liberis eorum ea
condicione obnoxii municipum complexui relinquendis, si militiae detrectauerint uoluntatem.
^{1a} Subscribendarii uero, tabularii diurnarii logografi censuales, si et censu opulenti erunt et ex-
ercitatione quantalacumque eruditionis ⁵⁾, post emensum munus ea condicione curiis adgre-
gentur, si, cum in officiis essent uilioribus, nulla eos suppliciorum macula turpauerit. Et
quoniam infinitum est uiritim cuncta complecti, hoc quasi generale conclusio legis amplectitur, 15
ut quicumque alii sine defensione praedictorum priuilegiorum in quibuslibet urbibus oppidis
municipiis repperiantur, pro captu uirium et mediocritate censuum curialia officia suae sortis
agnoscant. ET CETERA. DAT. III ID. MAI. HADRIANOPOLI DIVO IOVIANO ET VARRONIANO
CONSS. a. 364
- 9 IDEM AA. AD PROBVM PPO. Secundum diui Iuliani statuta sportula duci in quinq-
ginta libr(a) argenti non ab uno primipilari, sed ab uniuersis pariter inferatur, nihilque am-
plius duces sportulae sollempnis praetextu conentur exculpere. DAT. VIII KAL. APRIL. TRI-
V(ERIS) VALENTINIANO ET VALENTE AA. CONSS. a. 368 uel 370
- 10 IDEM AA. AD DRACONTIVM VICARIVM AFRICAE. Principes seu corrcularios stationes,
quae personis suis merito deferuntur, non aliis uendere, sed ipsos potissimum his administra-
tiunculis perfrui iubemus. Quod si post pastum primipili de his putauerint nudinandum,
non alteri quam adiutoribus suis, et tamen his ipsis, qui nunquam eiusmodi stationes egisse
doceantur, habeant libertatem licentiamque uendendi. DAT. III KAL. APRIL. MED(IOLANO) VA-
LENTINIANO ET VALENTE AA. CONSS. a. 365
- 11 ⁶⁾IDEM AA. FESTO CONSVLARI SYRIAE. Solita cohortalibus Syriae priuilegia, quae a 30
diuo Diocletiano porrecta sunt adque concessa, nos quoque porreximus ac iubemus eos non
ad sollicitudinem bastagae, non ad functionem nauiculariam deuocandos, non inuitos curialibus
coetibus adscribendos, uerum peracto labore militiae, pastus primipili competenti sedulitate
functione transacta, praerogatiuam his recusationis offerimus. DAT. VI NON. OCT. VALENTI-
NIANO ET VALENTE AA. CONSS. a. 365 ?
- 12 ⁷⁾IMPPP. VALENTINIANVS VALENS ET GRATIANVS AAA. AD PROBVM PPO. POST ALIA:
Officia rectorum prouinciarum tuae magnificentiae litteris uolumus admoneri, ut susceptos in
officio proprio uel probatos cohortium nomine legionumue priuilegiis aestiment inserendos.
DAT. XVI KAL. IVN. ⁸⁾ MODESTO ET ARINTHEO CONSS. a. 372
- 13 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. AD SEVERVM PPO. Primi-
pilarium liberos sacramentis adque militiae, quae eorum maioribus fuerat, elabsos ad ultima qui-

R T (incipit u. 39 DAT. XVI)

¹⁾ iunge 7, 1, 5, 8, 5, 18, 12, 1, 58 ²⁾ obstructi (Gothofredus)? ³⁾ altioris
(Mommsen)? ⁴⁾ quas Mommsen ⁵⁾ eruditi Mommsen ⁶⁾ Iust. 12, 57, 3
⁷⁾ Iust. 12, 57, 4: iunge 12, 1, 78 ⁸⁾ Patouione ins. 12, 1, 78

2 praesidium] praedum R ^a uel R ¹	17 repperiantur R	22 praetexto R
3 captu sperui (sic) R: captu per uim temptat Mommsen	24 corrcularios R	25 potissimum] Cu-
4 itineris R ^a	iacius, potissimus R	26 perfrui R
7 mensura]	33 uastagae R	38 priuilegiis] Iust., ui-
Gothofredus, mensuram R	8 quoad] quo-	legiis R
adi R ^a	11 si militiae] similiae R	estiment R
12 suscribendarii R	centnales R ^a	39 XVI] XVII
		41 elabsus R
		12, 1, 78

- dem apparitionis et eandem necessitatem minime deuocamus, uariis tamen, quas tempus effla-
gitat, inuare rem publicam statuimus expensis. DAT. III NON. APRIL. MED(IOLANO) ANTONIO
ET SYAGRIO CONSS. a. 382
- 14 IDEM AAA. AD PROCVLVM COM(ITEM) ORIENTIS. Qui relicto principatus officio, quod
gerebat, ad senatoriae dignitatis nomen ambiit ¹⁾, propriae redditus militiae plumbatis coher-
cendus est. DAT. PRID. NON. IUL. CONSTANTINOPOLI MEROBAUDE II ET SATVRNINO CONSS. a. 383
- 15 ²⁾IDEM AAA. AD NEOTERIVM PPO. Si apparitor diffugerit criminosus, edictum, quo re-
uocari possit, adiecta condicione legibus subsequatur; cui nisi fuerit satisfactum, merito in
latitantem a iudice pro qualitate peccati sententia proferetur. Ueniam enim talibus nos pro-
mittimus non daturus, ut saltem huiusmodi oraculi sanctione perterriti, cum de indulgentia 10
desperare coeperint, aut scelera nulla committant aut nouerint crimina nec fugae latebris nec
indulgentiis relaxanda ³⁾. DAT. PRID. ID. IVN. MED(IOLANO) ARCADIO A. I ET BAVTONE CONSS. a. 385
- 16 ³⁾IMPPP. VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS AAA. TATIANO PPO. Ordinariorum
iudicum apparitores, qui uel speculatorum uel ordinariorum adtigerint gradum, nullo annorum 15
numero, nulla stipendiorum contemplatione laxentur, priusquam primipili pastum digesta ra-
tione compleuerint. Quod si ante debitum locum, qui huic functioni habetur obnoxius, uel
aegri corporis labem uel defessae senectutis extrema ad impetrandam quietem crediderit prae-
tendenda, non prius otio condonetur, quam omne quod primipilo debetur expenderit. Eos
etiam, qui pro sceleribus suis soluto militiae cingulo addicuntur infamiae, ne integro peculio 20
sub hac occasione laentur, ita condignae ultioni uolumus subiacere, ut functioni quoque,
quae extrema militiae debebatur ⁴⁾, nihil ex eorum facultatibus subtrahatur. DAT. III NON.
MAI. MED(IOLANO) TIMASIO ET PROMOTO CONSS. a. 389
- 17 IDEM AAA. CYNEGIO ⁵⁾ PPO. PER ORIENTEM. Cum ante placuisset, ut a primipilaribus
secundum dispositionem diui Gratiani ⁶⁾ species horreis erogandae comitatensibus militibus ex 25
more deferrentur, limitaneis uero pretia darentur, nunc placuit, ut aurum ad officium in(ustris)
per Illyricum praefecturae cum certa taxatione, id est pro octogenis libris laridae carnis, pro
octogenis etiam lib(ris) olei, et pro duodenis modis salis singuli solidi perferantur. DAT. V
KAL. IUL. TIMASIO ET PROMOTO CONSS. ⁷⁾ a. 389 ?
- 18 ⁷⁾IMPPP. THEODOSIVS ARCADIVS ET HONORIVS AAA. RVFINO PPO. Ex his, qui de nu-
mero comitanorum uel ex apparitione culminis uestri consulari officio deputati sunt, nullus
ambiendi et transfugiendi in alterius militiae ordinem habeat facultatem. DAT. III KAL. IVN.
HERACLEAE ARCADIO III ET HONORIO II AA. CONSS. a. 394
- 19 ⁸⁾IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. EVTHYMIO VIC(ARI)O ASIAE. In speciebus primi-
pilaribus adaerandis eadem pretiorum taxatio seruatur, quae in uenalibus publicis poterit rep- 35

RT

¹⁾ abiit Mommsen ²⁾ Iust. 12, 57, 6 ³⁾ Iust. 12, 57, 7: eundem dici est 16, 5, 17
⁴⁾ debetur Iust. ⁵⁾ Cynegius sepultus est XIV k. April. a. 389 (Chronica minora I, 245):
erratum igitur est aut in inscriptione aut in subscriptione: Seeck iungit 11, 1, 21 ⁶⁾ non
ecitat ⁷⁾ iunge 1, 13, 12, 1, 139 ⁸⁾ pr. = Iust. 12, 57, 8

1 apparitione sed eandem T	uariis] T,	danda R	19 quam] T Iust., om. R
auris R	2 med.] R, om. T	4 relicto]	20 ne om. T
R, electus T	principalitus R	5 cohe-	24 cynegio] R, epnecio T
rendus R	6 constantinopoli om. T	ut] aut R ^a	26 deferentur RT praetia T
7 impppp. grat. ual. theod. et arcadius aaaa.		27 certa] erta R ^a	27 certa] erta R ^a octoginta R
Iust. neotherium RT	8 condicionene T	libris laridae]	libra*a****a*daae T? 28 mo-
proferatur Iust.	10 daturus R	30 numero] mero R ¹	dis T
12 relaxanda] sic R	1] R, om. T	32 iun.] iul. (uel iul.) R ^b	30 numero] mero R ¹ ex om. T
11 crimena R	nec] ec R ^a	33 heracliae R,	32 iun.] iul. (uel iul.) R ^b
12 relaxanda] sic R	1] R, om. T	34 euty-	33 heracliae R,
spec.] uelut spec. T	16 contemplatione R	mio TR	34 euty-
17 habetur] T Iust.,	17 habetur] T Iust.,	35 aderandis R	mio TR uic(ari)o R, uico T in om. Iust.
habeatur R	18 crediderint T	35 aderandis R	35 aderandis R practorum T
		35 repperii RT	35 repperii RT

- 1 periri. Is enim, qui excedere praecepta nostra temptauerit, seuera iudicis sententia coercebatur. DAT. V KAL. MART. CONSTANTINOPOLI ARCADIO IIII ET HONORIO III AA. CONSS. a. 396
- 20 ¹⁾ IDEM AA. ET THEODOSIVS A. ANTHEMIO PPO. Quicumque ad chartas uel tabulas uel quodcumque aliud ministerium cohortalis optauerit, non ante accedere permittatur, nisi eius nomen matriculis receptum primitus fuerit: poena proposita his, qui contra statuta caelestia crediderint suscipiendos aliquos, aut quodlibet eis officium iniungendum, et adtinendis his nihilo minus in officio, qui etiam post haec praecepta meditatione quadam futurae fraudis clam fortassis ita eorum ordinum actibus interfuerunt, ut obtentu non dati militiae nominis liberum sibi, cum id expedisset, praecogitarent abscessum. De his sane, qui huiusmodi artibus antehac usi euitanda officia rescriptorum impetratione crediderint, id statuimus, ut rescribitis, 10 quae ad tuae sublimitatis iudicium emittuntur, nullis praeterea ad alios iudices elicitis eos uti patiamur, uel si obreptio aliqua fuerit impetrata, a nullo alio iudice suscipiantur. DAT. XVI KAL. APRIL. CONSTANTINOPOLI DD. NN. HONORIO VII ET THEODOSIO ITERVM AA. CONSS. a. 407
- 21 IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. ANTHEMIO PPO. Polychronio, qui ex primipilaribus in memorialium scrinia inrepsit, condicioni propriae restituta generali lege decernimus 15 omnes, qui ex huiusmodi condicione palatinis semet indecenter inseruerunt obsequiis, omissis adsignari natalibus adque omnes, quorum interest huius rei sollicitudo, obseruare, ne quis desertis aduetis officiis ad palatina umquam sacramenta adspiret. DAT. PRID. NON. APRIL. CONSTANTINOPOLI VARANE VC. CONS. a. 410
- 22 ²⁾ IDEM AA. SELEVCO PPO. Quicumque post militiae prouincialis officii uel certe adhuc 20 militans ad maius priuilegium militiae ditatus spoliis prouincialium properauit, absolutus sacramento eius militiae originario solo adque status sui reddatur obsequiis. Neque isdem in futurum nulla³⁾ attemptandi maioris splendoris officii adque sacramenti potestas sit. DAT. PRID. KAL. MART. RAV(ENNA) DD. NN. HONORIO VIII ET THEODOSIO V AA. CONSS. a. 412
- 23 ³⁾ IDEM AA. EYCHARIO PROCONSVLI AFRICAE⁴⁾. Quia plurimi consuetam proconsularem 25 ceterorumque iudicium fugientes militiae diuersis palatinis seu in(ustri)um potestatum officiis se sociasse dicuntur, decernimus omnes absolutos cingulo militiae ad propriam functionem reduci. In futurum sane praecipimus, ut, si quis comprehensus⁵⁾ ad militiam palatinam adspirare aliquibus iudiciis adprobetur, in aeternum mancipatui uel susceptioni societari, non ante ex eius officii conuersatione remouendus, quam uitae finis huiusmodi sententia eundem 30 potuerit liberare. DAT. PRID. KAL. MART. RAV(ENNA) HONORIO VIII ET THEODOSIO V AA. CONSS. a. 412
- 24 ²⁾ IDEM AA. PROBO COMITI S. L. Quisquis in officio palatino apparitor uel exutus eodem munere ex proconsulari officio uel ordinarii iudicis potuerit repperiri, sublatis militiae priuilegiis functioni propriae regionique reddatur. DAT. PRID. KAL. MART. RAV(ENNA) DD. NN. 35 HONORIO VIII ET THEODOSIO V AA. CONSS. a. 412
- 25 ¹⁾ IDEM AA. LIBERIO PPO. Quicumque ex diuersis officiis omnium moderatorum officiales contra uetitum altioris militiae gradum indebite obtinuisse noscuntur, in propria reuo-

R T (desinit in u. 22 suis reddat)

¹⁾ Iust. 12, 57, 10 usque ad 24 indulgendum: eiusdem diei est 8, 18, 8 ²⁾ c. 22—24 eiusdem diei sunt uidenturque eiusdem constitutionis ad diuersos magistratus datae particulae esse: iunge 6, 29, 9. 11, 1, 32. 11, 7, 19—21. 12, 6, 31 ³⁾ ulla Beck ⁴⁾ Eucharis suo salutem 11, 7, 21. 12, 6, 31 ⁵⁾ lectio uitiiosa: a prouinciali temptat Mommsen
⁶⁾ iunge 12, 1, 170 (Honorio VIII et Th. III AA. conss. = a. 409) 14, 7, 2

1 is] his T	cohercibitur R ^a	poli] R, om. T	VII] VIII T	iterum] R,
3 carthas TR	tabulas] R Iust., ad ta-	II T	14 polycronio TR	15 inepsit R
4 quocumque T	5 numen T	16 palatinis] T, patinis R	omissi T	
6 crediderit T	8 clam] olam T	19 cons. TR	21 ditatus] R, —cus T	
8 tentau R ^a	9 expedissent R	22 sui] Gothofredus, suis TR	hisdem R	
10 usi] O, si R	crediderit R	28 conpraehensus R	31 honono R ^a	
12 impetranta R ^b uel R ^a	13 constantino-	34 repperiri R		

- 1 centur officia. Uniuersos igitur apparitores, quos extra conscientiam tuam uel stipendiorum meritum claruerit ad militiam conuolasse, praecipimus reuocari similique praeceptione diuersorum iudicum officiales antiquae militiae restitui. ET CETERA. DAT. VI KAL. DEC. RAV(ENNA) HONORIO VIII ET THEODOSIO V AA. CONSS. a. 412
- 26 ¹⁾ IDEM AA. ANTHEMIO²⁾ PPO. Si quis e grege cohortalinorum urguente criminis insecutione stipendiis fuerit exemptus, aut otio traditus quietis artibus inmoretur, aut si ad pristina sacramenta precum miseratione maluerit repedare, indultum nostrae maiestatis oraculum amplissimae tuae sedi offerat adlegandum. ³⁾ Sanctione hac edictis propositis diuulgandum⁴⁾, ut prouinciarum iudices sciant, si quas caelestes praescriptiones super reddenda militia elicerit prouincialis apparitor, quas non ante praecelsa sedes tua librauit, auditionem huius legis 10 intercessione depulsam. DAT. XIII KAL. MART. CONSTANTINOPOLI HONORIO X ET THEODOSIO VI AA. CONSS. a. 415
- 27 IDEM AA. EYSTATIHO PPO. Pro singulis lib(ri)s argenti, quas primipilares uiris⁵⁾ spectabilibus ducibus sportulae gratia praestant, quaterni solidi praebeantur, si non ipsi argentum offerre sua sponte maluerint. DAT. XIII KAL. IUL. CONSTANTINOPOLI HONORIO XIII ET THEODOSIO X AA. CONSS. a. 422
- 28 ⁶⁾ IDEM AA. ASCLEPIODOTO PPO. Ualentiniana⁷⁾ ceterarumque legum, quae diuersa super temporibus usurpatae militiae statuerunt, auctoritate cessante haec praecipimus obseruari: primum ut neque curialis neque cohortalinus neque curialis aut cohortalini filius condicione deserta ad aliam audeat adspirare fortunam, cui maiorum suorum exempla praeiudicant⁸⁾. Dein, si quis memoratarum condicionum laqueis inretitus ad militiam armatam per subreptionem uel illicitum patrociniū transierit et id curia, ex qua tiro ortus est, per decennium iugiter siluerit, ut is, qui in castris sine aliqua fortunae pristinae conuentione incessanter stipendia meruerit designata et strenue susceptis armis insudauerit, minime conueniat⁹⁾ ulterius, sed priuilegia et praemia uiri fortis expectet. ET CETERA. DAT. XV KAL. IUL. 25 CONSTANTINOPOLI ASCLEPIODOTO ET MARINIANO VV. CC. CONSS. a. 423
- 29 IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. FLORENTIO PPO. Ii, quorum nomina excellentiae tuae suggestio comprehendit, omnesque, qui ex primipilariis ex quacumque prouincia quamlibet militiam contra licitum praesumpserunt, etiamsi obtinuisse eam speciali adnotatione nostrae indulgentiae uideantur, spoliati cingulo ad priorem statum et condicionem pristinam 30 reuocentur, omni aditu cuiuslibet dignitatis ita huiusmodi condicioni praecluso, ut non solum impetratis iam beneficiis careant, uerum etiam, si quid postmodum elicere temptauerint, id omne in irritum deuocetur. Praeceptis enim uestris et publicis utilitatibus in perpetuum debent esse subiecti nec exsequendarum necessitatum munia declinare. DAT. VI ID. IUL. 34 STANTINOPOLI FELICE ET TAVRO CONSS. a. 428
- 30 ¹⁰⁾ IDEM AA. ISIDORO PPO. POST ALIA: EODEM EXEMPLO EYBVLO PPO. ILLYRICI¹¹⁾. Si cohortalis apparitor aut obnoxius cohorti ad ullam posthac¹²⁾ adspirauerit dignitatem, spoliatus omnibus impetrati honoris insignibus ad statum pristinum renocetur, liberis etiam in tali eius

R

¹⁾ Iust. 12, 57, 11 ²⁾ secundum chronicum Alexandrinum ad a. 414 Anthemio iam hoc anno 414 successit Aurelianus ³⁾ seqq. om. Iust. ⁴⁾ diuulganda (Gothofredus)? ⁵⁾ uiri (Gothofredus)? ⁶⁾ iunge 6, 35, 14. 12, 1, 184 ⁷⁾ 7, 1, 6. 12, 1, 64 ⁸⁾ ante § 1 Iust. 12, 57, 12 § 2 addi Sed nec ad aliam cohortalinus uel cohortalini filius audeat adspirare fortunam, cui maiorum suorum exempla praeiudicant ⁹⁾ Iust. 12, 57, 12: iunge 12, 1, 187, 188 (geminae § 1. 2) ¹⁰⁾ eodem ... Illyrici post subscriptionem collocat 12, 1, 187, om. 12, 1, 188 ¹¹⁾ posthac om. Iust.

5 e] ex Iust.	7 praecum R	9 re-	quae R	18 praecipimus] Beck, praecipimus R
11 depulsa R	12 aa.] augg. R	10 sedis R	24 et] Cuiacius, est et R	25 xv kal. iun.]
13 eustatio R ¹ (uel R)	14 praetant R	xvii kal. mai. 12, 1, 184	27 hii R	
17 ad asclepiodotum 6, 35, 14	ceterarum-	29 militia R	33 pertuum R ^a	

1 condicione susceptis fortunae patriae mancipandis. ¹⁾ Si qui uero cohortalis uel subiectus cohorti ²⁾ ullam ante hanc legem gessit militiam aut coeptam dudum etiam nunc gerit aut caudidicnam in foro amplissimae praefecturae Orientis adque Illyrici uel urbano proficitur iudicio, 2 in eodem latarum pridem constitutionum sanatio obseruetur. Post hanc uero legem ³⁾ si quis ex his ausus fuerit ullam affectare militiam, nulla praescriptione temporis muniatur ⁴⁾, sed ad 5 condicionem propriam retrahatur, ne ipse uel eius liberi post talem ipsius statum procreati quod cohorti ⁵⁾ debetur ualeant declinare ⁶⁾. DAT. III NON. APRIL. CONSTANTINOPOLI ISIDORO ET SENATORE CONSS. a. 436

V DE CVRSV PVBLCO ANGARIIS ET PARANGARIIS ⁷⁾

1 IMP. CONSTANTINVS A. AD CONSTANTIVM. Si quis iter faciens bouem non cursui desti- 10 natum, sed aratris deditum duxerit abstrahendum, per stationarios et eos, qui cursui publico praesunt, debito uigore correptus aut iudici, si praesto fuerit, offeratur aut magistratibus municipalibus competenti censura tradatur eorumque obsequio transmittatur, aut si eius fuerit dignitatis, ut nequaquam in eum deceat tali uigore consurgere, super eius nomine ad nostram 1 clementiam referatur. Qui enim explicauerit ⁸⁾ mansionem, si forte boues non habuerit, in 15 morari debet, donec fuerint exhibiti ab his, qui cursus publici curam gerunt, nec culturae terrae inseruientes abstrahere. ACC. XI KAL. FEB. CARALIS CONSTANTINO A. III ET LICINIO IIII CONSS. a. 315

2 ⁹⁾ IDEM A. AD TITIANVM. Quoniam plerique nodosis et ualidissimis fustibus inter ipsa 20 currendi primordia animalia publica cogunt quidquid uirium habent absumere, placet, ut omnino nullus in agitando fuste utatur, sed aut uirga aut certe flagro, cuius in cuspide infixus breuis aculeus pigrescentes artus innocuo titillo poterit admonere, non ut exigat tantum, quantum uires ualere non possunt. Qui contra hanc fecerit sanctionem, promotus regradationis humilitate plectetur, munifex poenam deportationis excipiat ¹⁰⁾. DAT. PRID. ID. MAI. SABINO ET 24 RYFINO CONSS. a. 316

3 ¹¹⁾ IDEM A. ¹²⁾ AD ACINDYNVM PPO. Praesidibus et rationalibus ceterisque, quibus prop- 30 terea res publica et annonae et alimenta pecoribus subministrat, usurpandi agminalis seu ¹³⁾ paraueri licentia derogetur. ¹⁴⁾ Quibus illud quoque licere non patimur, ne quid de provincialibus citra ordinem poscant, nisi si tantum, quorum fides cognita est, cum usus necessitatis exegerit. Uestrae uero grauitati ubi ratio exegerit, cursus publicus praesto est: quibus si a 30 publico itinere aliqua militari uia deuertendum fuerit, ubi euectio non erit, publicis utemini

R et ad 5 r Br. (NMGE)

¹⁾ § 1 om. Iust. ²⁾ si ... cohorti] si quis decurio aut subiectus curiae 12, 1, 188 ³⁾ post hanc uero legem] quod Iust. ⁴⁾ praeter eam scilicet, quae ex quadraginta annis colligitur ins. Iust. ⁵⁾ patriae 12, 1, 188 ⁶⁾ in Iust. post alia ex c. 28 excerpta haec addita sunt: Sed etiam cunctos, qui diuersarum rerum negotiationibus detinentur, trapezitas scilicet uel gemmarum argentique uestiumue uenditores, apothecarios etiam ceterosque institores aliarum mercium, quibuscumque ergasteriis adhaerentes iubemus a provincialibus officiis remoueri, ut omnis honor atque militia contagione huiusmodi segregetur ⁷⁾ Iust. 12, 50 ⁸⁾ applicauerit? Gothofredus ⁹⁾ Iust. 12, 50, 1 ¹⁰⁾ Equos, qui publico cursui deputati sunt, non lignis uel fustibus, sed flagellis tantummodo agitari decernimus: poena non defutura contra eum, qui aliter fecerit Iust. ¹¹⁾ Iust. 12, 50, 2 ¹²⁾ Constantii hanc constitutionem esse uidit Gothofredus ¹³⁾ agminalis seu om. Iust. ¹⁴⁾ § 1—6 Iust. haec substituit Sed nec alia uia eundi quisquam habeat facultatem, nisi per quam cursus publicus stare dignoscitur: excepta uidelicet tua sublissima sede, cui cursus publicus et proficiscendi per eum licentia et ubi ratio exegerit praesto est

9 perangariis E 10 nouem R^a? 27 subministrant R et in Iust. I^a licentia] Iust., ligentia R 29 hii R 32 graui- non abuerit R 16 gerunt] Gothofredus, tati] Gothofredus, grauitatis R, cui Iust. (not. 4) egerunt R 21 uiga R^a 26 acyndinum R presto R

3 agminalibus, sed modice et temperate tantum ad usum proprium necessariis. Quae res si ne- 5 glecta fuerit, uobis aestimationis uestrae notam incurrentibus praesides periculum sustinebunt, 4 cum super hac re exploratores iam missi sint. Quae enim mala provincialibus inferantur, conici ex eo etiam potest, quod nostris itineribus, quos ¹⁾ publica utilitas mouet, magna atque 5 anxia dispositione uix uicenorum agminalium numerus subministrari queat. PP. XV KAL. MART. 5 A. VII ET CONSTANTIO CAES. CONSS. ²⁾ a. 326

4 IDEM A. MENANDRO. Certis nuntiis conpertum est, quod plures ueluti sibi ac necessi- 10 tatibus propriis petitas angarias taxato pretia distrahunt. Quamuis itaque raro posthac et non nisi merentibus euectiones praebendae sint, omnes tamen, qui ubique sunt cursus publici obseruatione districti, inquirant, si quis in hoc genere criminis possit intercipi, ut emptor et 10 uenditor in insulam relegentur: illis etiam, qui obseruare iussi sunt, pro dissimulatione uel 1 negligentia idem supplicium luituris. Non improbum tamen est, si is, qui angariam habet copiam, ad tutelam uitae uel laborem adeundum ³⁾ itineris pro solacio sibi quendam socia- 2 uerit: namque hoc factum meretur ueniam nec latere poterit explorantes, illud poena superius 2 dicta plectendum est. Super qua re proconsules, rectores prouinciarum praefectos uehiculorum 15 adque omnes qui cursui publico praesunt admoneri conueniet. DAT. X KAL. IUL. CONSTAN- TINO A. VII ET CONSTANTIO CAESARE CONSS. a. 326?

5 IDEM A. ⁴⁾ AD MUSONIANVM PPO. Iam dudum nostrae clementiae iussa ⁴⁾ existunt, ut 20 restoribus prouinciarum euectionum faciendarum copia denegetur, quoniam cursui publico 1 magna inferitur pernicietas, si haec licentia latius panderetur. Ideoque hoc ipsum repetimus, 20 quod ante placuerat, ac iubemus eos auctoritatis tuae litteris commoneri, ut iussis parere festinent. DAT. VIII KAL. AVG. CONSTANTIO A. VII ET CONSTANTIO C. CONSS. ⁴⁾ a. 326?

6 IDEM A. ⁵⁾ MAGNO AGENTI VICARIAM PRAEFECTVRAM. Hoc interdicto prohibemus, ne 30 quis agminalis ac paraueredos aestimet postulandos: in eos enim, qui hoc temere praesumpserint, uindicari acrius oportebit iussione nostra cunctis provincialibus intimata. DAT. KAL. AVG. 25 CONSTANTINO A. VII ET CONSTANTIO C. CONSS. ⁴⁾ a. 354

7 IMP. CONSTANTINVS A. OLYBERIO PROC(CNSVLI) AFRICAE. Paraueredorum exactio patri- 30 monia multorum euerit et pauit auaritiam nonnullorum. Ideoque praelata iussione nostra prouinciarum rectores excellentia tua commoneat, ut exceptis agentibus in rebus, qui ad mouendum militem mitti consuerunt, quisquis alius paraueredum exegerit, non ei cedat impune, 30 sed nec illi qui dederit. DAT. III NON. AVG. ANTIOCHIAE CONSTANTIO A. VII ET CONSTANTIO CAES. CONSS. ⁵⁾ a. 354

8 ⁶⁾ IDEM A. ET IVLIANVS C. AD TAVRVM PPO. Euectiones ab omnibus postulentur, qua- 35 cumque conspicui fuerint dignitate; non enim debet esse umquam efficax usurpatio, quae possit animalibus publicis cursus inferre perniciem ⁷⁾. Quod si quis putauerit resistendum et sine euectione iter facere detegitur ⁷⁾, ubi repertus fuerit, eundem iussimus detineri, ac de eius nomine ad prudentiam tuam et ad Musonium clarissimum ⁸⁾ uirum comitem et magistrum

RT (incipit u. 31 illi)

¹⁾ quae Haenel ²⁾ fuerint consules anni 339 (Gothofredus) ³⁾ adleuandum? ⁴⁾ c. 4 et 5 re uera a Constantio a. 354 datae sunt ⁵⁾ datam esse a. 360 uidit Mommsen: cf. Seeck Regesten 74 ⁶⁾ pr. = Iust. 12, 50, 3 ⁷⁾ quacumque ... perniciem omittit et pro his alia ex c. 22 h. t. inserit Iust. ⁸⁾ ac ... clarissimum et si quidem dignitate praeditus sit de eius nomine ad prudentiam tuam et ad illustrem Iust.

1 temporate R^a, temperate et Mommsen 15 praefecus R^a 18 inusi scribere coepit, 3 mala], potest quod nostris itineribus R^a (cf. 22 VIII] u. 8), mala nostris (nostris errore non ex- III R^a 31 antioec. const. a. VII et const. c. punctis) R^b 5 magminalium R^a quaeat R conss. T 33 et iul. c.] T, om. R Iust. euectionibus T 34 esse] isse T^a eum- quam R 35 publicis R^a seresistendum R 36 iter] ter T reppertus T

- 1 officiorum referri. Statuimus redae mille pondo tantummodo saperponi, birotae ducenta, ue-
 2 redo triginta: non enim ampliora onera perpeti uidentur. Octo mularum iungantur ad redam
 3 aestiuo uidelicet tempore, hiemali decem: birotis trinas sufficere iudicauimus. Adque haec
 cuncta regionibus praestitutos curare praecipimus, poena eis proposita. DAT. VIII KAL. IUL. 4
 MED(IOLANO) CONSTANTIO A. VIII ET IULIANO CAESARE II¹⁾ CONSVLIRVS a. 357
- 9 IDEM A. ET C. AD TAVRYM PPO. Miranda sublimitas tua nullos euectioni dies addendos
 1 esse cognoscat nec passim redarum tractorias uel euectiones birotum faciat. Et agentibus in
 rebus a tua sublimitate tribui uel fieri euectionem uetamus: sufficere namque posse confidi-
 mus, quae isdem a nobis uel magistris²⁾ officiorum comitatus nostri iussis necessaria habita
 ratione praebentur. DAT. VIII ID. DEC. MED(IOLANO)³⁾ CONSTANTIO A. VIII ET IULIANO CAE- 10
 SARE II CONSS. a. 357
- 10 IDEM A. ET C. AD FLAVIANVM PROCONSVLEM AFRICAE. Nulli de cetero subiunctorio
 priuato animalia publica praebentur, nec rei huiusmodi facultas mulionibus relinquatur, sed
 penitus conuiescat. DAT. VI KAL. NOV. SIRMIO⁴⁾ POST CONSVLATVM CONSTANTII A. VIII ET 14
 IULIANI CAES. II a. 358
- 11 IDEM A. HELPIDIO PPO. Ne qua posthac legio amplius quam duas angarias et hoc
 eorum, si qui aegri sunt, causa usurpare conetur, cum ad destinata proficiscitur, ita tamen, ut
 1 pro singulis angariis bina tantum bouum paria consequantur. Si qui post hanc legem amplius
 mouerit, in maximam se reprehensionem sciat esse uenturum. DAT. XVI KAL. DEC. IVDIC- 19
 TIONE IIII a. 360
- 12 IMP. IULIANVS A. AD MAMERTINVM PPO⁵⁾. Quoniam cursum publicum fatigauit quo-
 rundam immoderata praesumptio et euectionum frequentia, quas uicaria potestas et praesidium
 adque consularium officia prorogare non desinunt, curam ac sollicitudinem huius rei nos sub-
 1 ire compulsi faciendarum euectionum licentiam cunctis abduximus. Exceptis igitur uobis nulli
 2 euectionem licebit facere de cetero. Sed ut necessitates publicae impleantur, uicariis denas 25
 uel duodenas euectiones manu mea perscribas ipse permittam, praesidibus uero binas annuas
 faciat uestra sublimitas, quibus ad separatas prouinciarum secretasque partes necessariis ex
 3 causis officiales suqs dirigere possint. Sed his quoque nostra etiam mansuetudo euectiones
 singulas dabit, ut ad nos referre possint, cum id fieri necessitas quaedam exegerit. ACC. VIII 29
 KAL. MART. SYRACVSIS MAMERTINO ET NEVITTA CONSS. a. 362
- 13 IDEM A. AD MAMERTINVM PPO. Ad suggestionem comitis adque eorum, qui largitioni-
 bus praesunt, inlationi specierum largitionalium competentes euectiones rectores prouinciarum,
 cum absit uicarius, facere debent. Quod uniuersis rectoribus tua sublimitas indicare non
 differat. ACC. XII KAL. IUL. MAMERTINO ET NEVITTA CONSS. a. 362
- 14 ⁶⁾ IDEM A. AD MAMERTINVM PPO. Qui contra adnotationem manus nostrae plures quam 35

- euectio continebit ueredos crediderit usurpandos, capitalem rem fecisse uidebitur, et si instantis
 necessitatis gratia non retineatur, quis tamen ille sit, ad censurae tuae, tum ad serenitatis
 1 nostrae conscientiam referendum est. Et quamquam, quid sit parhippus, et intellegere et
 discernere sit procliuue, tamen, ne forte interpretatio deprauata aliter hoc significet, sublimitas
 tua noscat parhippum eum uideri et habendum esse, si quis usurpato uno uel duobus ueredis, 5
 2 quos solos euectio continebit, alterum tertiumue extra ordinem commoueat. Nihil autem in-
 teresse debet nec ad crimen uocari, utrum agens in rebus suo anne mulionis itineri subiun-
 gando¹⁾, modo euectionis datae formam et licentiam non excedat. DAT. V ID. SEPT. MAMER-
 TINO ET NEVITTA CONSS. a. 362
- 15 ²⁾ IDEM A. AD AVITIANVM VICARIVM AFRICAE. Mancipium³⁾ cursus publici dispositio 10
 proconsulis forma teneatur. Neque tamen sit cuiusquam tam insignis audacia, qui parangarias
 aut parueredos in ciuitatibus ad canalem audeat commouere, quo minus⁴⁾ marmora priua-
 torum uehiculis prouincialium transferantur, ne otiosis aedium cultibus prouincialium patrimonium
 fortunaequae lacerentur. DAT. VII KAL. NOV. ANTIOCHIAE⁵⁾ IULIANO A. IIII ET SALLVSTIO 14
 CONSS. a. 362. 363
- 16 IDEM A. AD MAMERTINVM PPO. In prouincia Sardinia, in qua nulli paene discursus
 ueredorum seu parueredorum necessarii esse noscuntur, ne prouincialium status subruatur,
 memoratum cursum penitus amputari oportere decernimus, quem maxime rustica plebs, id est
 1 pagi, contra publicum deus tolerarunt. Excellens igitur auctoritas tua officio praesidali ne-
 cessitatem tolerandae⁶⁾ huiusmodi exhibitionis inponat, aut certe, si hoc existimant onerosum, 20
 suis animalibus uti debebunt, quotiens eos commeare per prouinciam necessitas publica per-
 2(1) suaserit. Sane angariarum cursum submoueri non oportet propter publicas species, quae ad
 3 diuersos portus deferuntur. Proinde considerata rerum necessitate, pro locorum situ atque iti-
 neris qualitate tantum numerum angariarum collocari oportere decernas, quantum necessarium
 esse adhibitae plenissime deliberationes suaserint. DAT. VII KAL. DEC. ANTIOCHIAE⁷⁾ IULIANO 25
 A. IIII ET SALLVSTIO CONSS. a. 363
- 17 IMPP. VALENTINIANVS ET VALENS AA. AD MENANDRVM. Uehiculis nihil ultra mille li-
 brarum mensuram patiemur inponi, ita ut⁸⁾ ueredarii sat habeant, quod his triginta libras
 equis uehere concessimus. Quiddid igitur supra mensuram exsuperare consterit, ad dispen-
 1 dium eius, qui in legem conuenerit, fisco conueniet adscribi. Illud sane, ut penitus enormium 30
 uehiculorum usus intereidat, sancendum esse decernimus, ut, quisquis opificum ultra hanc
 quam perscripsimus normam uehiculum crediderit esse faciendum, non ambigat sibi, si liber
 sit, exilii poenam, si seruus, metalli perpetua supplicia subeunda. DAT. PRID. ID. MART. ME-
 D(IOLANO)⁹⁾ DIVO IOVIANO ET VARRONIANO CONSS. a. 364
- 18 ¹⁰⁾ IDEM AA. AD MAMERTINVM PPO. Si quando praepositus largitionum species trans- 35
 mittendas necessarias esse suggesserit ac breuem diuersarum specierum, cui subuectio uehi-

RT

¹⁾ Constantio A. X et Iuliano C. III conss. (a. 360) *Pallu, cf. C. I. L. VIII 1860*
²⁾ magistri *Mommsen* ³⁾ *Constantius hoc tempore in Illyrico fuit* ⁴⁾ accepta ...
 inser. ? ⁵⁾ uel ultra tempus, quod euectioni insertum est, publico sursu uti conatus sit
 inserit *Iust.* ⁶⁾ inde a. 284, 38 parhippum = *Iust.* 12, 50, 5

1 birote R, biroti T beredo T
 1 raedam T 3 uidelicet T trina TR
 4 praestitutos R praecipimus R pro-
 posita) pp. T 5 iul. R, iun. T
 VIII] VIII T caes. om. T et c. om. R
 6 nullus euectione T 7 birotarum Gotho-
 fredus 8 a tua sublimitate tribui] T, tua
 sublimitas ribui R 9 hisdem TR
 10 praeventur T II] v T aesare R^a
 12 et c.] T, om. R proconsule] pro R^a,
 proc. R^b, ppo. T ceteros T subiun-
 13 toria? *Mommsen* 13 molionibus R
 paenitus RT 14 sirmio] R, sir. T con-
 sulatum conss. RT 15 iuliano R^a
 16 elpidio T posthac] R, post T legi R
 18 consequantur R (sic) 19 repraehensi-
 onem T xvi] R, vi T 21 quorum-
 dam T 22 praesumptis immoderata T
 23 desinunt T^a nos] R, non T 24 li-
 centia eunctis (cunctis R^b) R 25 necessi-
 tatis T 26 praescribas T 27 uestrae T
 33 debet quod R, debent cum T non] R,
 om. T 34 XII] XVI T uel T^a 35 quam]
 T, om. R

R T (desinit fol. 22^v in u. 18 maxim) et ad c. 16

¹⁾ idem *Iust.*: requiritur fere subueniat (u. i.) ²⁾ iunge 11, 28, 1. 15, 3, 2. 4, 25, 2
 (Iust. 8, 10, 7) ³⁾ mancipum *Gothofredus* ⁴⁾ minus delet *Mommsen* ⁵⁾ acc. XV
 kal. April. Karthagine *ins.* 11, 28, 1 ⁶⁾ tollendae *Mommsen* ⁷⁾ cf. ad 1, 24, 2
⁸⁾ nonnulla uidentur intercidisse, cf. c. 28 ⁹⁾ Nicomediae *Gothofredus*, post cons. diui J.
 et V. Seeck *Regesten* 70 ¹⁰⁾ eiusdem diei, diuersi tamen argumenti sunt 7, 1, 5. 8, 4, 8.
 12, 1, 58

2 tum] T, cum R 3 parippus T 14 vii] R, vi T 16 paene] R, bene T
 4 procliuue] R (non R^b) ne] sic T (in apo-
 grapho meo falso e pro ne impressum est)
 interpretatio RT 5 parippum T uno]
 R *Iust.*, om. T 6 solus R ue] R *Iust.*,
 om. T 7 itineris T subiungendo] sub-
 iungat dum temptat *Gothofredus*, prospiciat
 subiungendo *Mommsen* 8 modo] R *Iust.*,
 ut T 10 uic. afric. T 11 audacia] R, ad-
 icia T perangarias T 13 canale T
 17 satus R^a 18 paenitus R
 20 exhibitiones R^a 25 plenissimae R
 26 kal. bis R antiochia R^a 27 uehi-
 culi sat] *Gothofredus*, ueredariis ut R
 30 conueniet et adscribi R paenitus R
 32 praescripsimus *Cuiacius* 33 poena R
 sup[sup]plicia R p[er]id. R 35 tran-
 mittendas nenecessarias R

- colorum poscitur, designauerit, a praesidibus diuersorum officiorum euectio competens prae-
1 beatur. Illud etiam sublimitas tua obseruari omni cautione praecipiat, ne amplius in singulis
quibusque carpentis quam bini aut ut summum terni homines inuehantur¹⁾, quos tamen di-
rectarum rerum custodes uel prosecutors esse constiterit. DAT. III ID. MAI. DIVO IOVIANO ET 4
VARRONIANO CONSS. a. 364
- 19 ²⁾ IDEM AA. AD SYMMACHVM PV. Magnifica sedes tua euectionum faciendarum arbitrium
in publicis tantum causis usurpet. Uerum ingenti procurabitur cautione, ne parum consi-
derata facilitas ita publicis incipiat uisceribus imminere, ut fatigatione nimia paenitentiam
huius concessionis suscipere cogamur. DAT. VIII KAL. IUL.³⁾ PHILIPPOLI DIVO IOVIANO ET 9
VARRONIANO CONSS. a. 364
- 20 IDEM AA. AD FLORIANVM COM(ITEM) R. P. Iuxta diui Iuliani consultissimam legem⁴⁾
ad transferendas largitionum res necessarias competentia iudices euectionum subsidia perfe-
1 rant⁵⁾. Illud quoque adiectum est⁶⁾, ne quicumq[ue] oneris uehiculis publicis cumulatus, quam
ratio fiscalis posceret, superponeretur, si quidem non amplius in singulis quibusque uehiculis,
quam binos aut ut summum ternos sedere praecipit sit. DAT. PRID. ID. SEPT. DIVO IOVIANO 15
ET VARRONIANO CONSS. a. 364
- 21 ⁷⁾ IDEM AA. AD ARTEMIVM. Competenti ratione prohibemus, ne hi qui familiae prae-
sunt nouum rapinarum aut fraudium genus exerceant, ut pro rotarum tritura ac ministeriis
pecuniam ab angariarum praebitoribus poscant. Pro rotis igitur et pro angariis⁸⁾ praebitores
dispendia nulla patiantur. DAT. III⁹⁾ KAL. OCT. AQVIL(EIA) DIVO IOVIANO ET VARRONIANO 20
CONSS. a. 364
- 22 IDEM AA. AD VOLVSIANVM PV.¹⁰⁾ Cunctos iudices laudanda tua sinceritas monebit, ut
minime quosque transire patiantur, antequam seriem euectionis aspexerint¹¹⁾ et congrua sub-
1 notatione dimiserint. Sane cuiuscumque fuerit dignitatis, qui nostra interdicta calcauerit, re-
tentetur, dum super ipsius nomine ad mansuetudinem nostram querella dirigatur, cui uindicta 25
2 non deerit. In eos autem protinus ultio competens exserenda est, quos sinceritas tua pro
3(1) loco graduque militiae ibidem coherceri posse crediderit. Praeterea illud adiungimus, ut par-
hippum uel auertarium nullus accipiat, nullus inpune praesumat, nisi eum nostrae serenitatis
arbitrio aliqua necessitate cogente uir in(ustria) magister officiorum textui euectionis addiderit.
PROLATA¹²⁾ LITTERIS SVB DIE XII KAL. MART. ROM(AE). ACC. III KAL. APRIL. VENABRI¹³⁾ CON- 30
SVLATV VALENTINIANI ET VALENTIS AA. a. 365 ?
- 23 IDEM AA. MAMERTINO PPO. Ad procuracionem clabularii cursus eligendi sunt ex eo
hominum genere, qui in prouinciis codicillis comitiuae et praesidatus aut rationum epistulis
honorariis nixi ab omnium se ciuiliu[m] et publicorum officiorum ministerio remouerunt: his
tamen ab hac molestia segregatis, qui legationum reuerentia, principaliu[m] beneficiorum iudiciis 35
honorem ipsis principibus tradentibus sunt adepti, uel qui emeritis officiis palatinis missione
1 donati sunt. Locandi autem erunt per singulas mansiones uel¹⁴⁾ longius, sinceritas tua pro-

R T (incipit u. 19) c. 7 Iun.

- ¹⁾ uehantur Mommsen ²⁾ iunge 15, 1, 11 ³⁾ c. 7 Iun. ? (u. i.) ⁴⁾ c. 13
⁵⁾ praebeant? Mommsen ⁶⁾ tollendae Mommsen ⁷⁾ iunge 1, 16, 9. 6, 36, 6. 8, 3, 1
⁸⁾ expectes pro ministeriis angariarum (Mommsen) ⁹⁾ XIII iungendae rectius ¹⁰⁾ re
uera fuit uicarius urbis ¹¹⁾ uerba tam iudices quam custodes publici cursus minime
transire patiantur, antequam seriem euectionis adspexerint ex hac constitutione excerpit Iust.
12, 50, 3 pr. ¹²⁾ praelata Gothofredus ¹³⁾ Venafri Gothofr. ¹⁴⁾ quo inserit
Mommsen

2 cautionis R^a in] ine R^a 6 magni- 25 quaerella R 27 cohercere R^a
ficas R^a 9 concessiones R VIII k. iun. 28 uel] uet R^a 30 literis R consu-
15, 1, 11 philippopolim R, philippis 15, 1, 61 latu (conss. R) ual. et. ual. aa. insolitam for-
13 cumulatus R^a 17 ad] ar R^a post mulam probabiliter ex hac: post consulatum u.
artemium uacuum spatium reliquit R: cf. 8, et u. aa. factam putat Seec 34 ciuiliu[m]
3, 1 18 faudium R^a 22 sinceritis R^a culium R^a 37 singulas mansionis R

- curationem eorum existimauerit porrigendam. In quo negotio si quid neglectum secusue ge-
2 stum fuerit, ad eorum quidquid peccatum erit, crimen inuidiamque referetur. Quanto autem
tempore unusquisque iniuncti officii sarcinam debeat sustinere, celsitudinis tuae arbitriis relin-
3 quimus sciendum. Qui uiri et euectiones commeantium exactissima cura inspicere debe-
bunt et animalibus alimenta, quae fiscus noster suggerit, ministrare. DAT. VI ID. MART. ME- 5
D(IOLANO) VALENTINIANO ET VALENTE AA. CONSS. a. 365
- 24 IDEM AA. AD BVLEFORVM CONSVLAREM CAMPANIAE. Nonnullos id agere conpertum est,
ut, si forte defecta fuerint animalia, quae uehiculis deputata sunt, ueredorum numerum, qui
1 alteri seruiunt necessitati, ad redas quibus utuntur usurpent. Hanc licentiam per mancipis
locorum omnifariam prohiberi conueniet, ut, si quis extiterit, qui formam nostrae sanctionis ex- 10
cedat, cuiuscumque fuerit dignitatis, tamdiu resistere ac residere cogatur, quam diu animalia,
quibus iter peragat, reuertantur. DAT. VIII KAL. APRIL. MED(IOLANO) VALENTINIANO ET VA-
LENTE AA. CONSS. a. 365
- 25 ¹⁾ IDEM AA. AD SYMM(ACHVM) CORRECTOREM LVCANIAE ET BRITTIORVM. Conpertum
1 est usurpatione quorundam in publici cursus damna grassante ab itinere solito deuari. Pro- 15
inde si quis iter faciens, cuiuscumque dignitatis fuerit militans²⁾ ab itinere recto deuerterit
quingentis passibus³⁾, poena in eum competens proferatur et ad nostram scientiam referatur.
DAT. VIII KAL. APRIL. MED(IOLANO) VALENTINIANO ET VALENTE AA. CONSS. a. 365
- 26 IDEM AA. AD MAMERTINVM PPO. Cursus mancipis clabularii ex quo genere hominum
debeant ordinari, apertissima lege⁴⁾ decreuimus. Quorum si praedictae numerus functioni non 20
potuerit occurrere, curiales ad hoc munus sunt uocandi. DAT. VI KAL. MAI. VALENTINIANO
ET VALENTE AA. CONSS. a. 365
- 27 IDEM AA. AD FORTVNATVM CONSVLAREM PANNONIAE SECVNDAE. Neque plures par-
hippos dimittendos nec emensis euectionibus dandam conmeandi cuiquam facultatem grauitas
tua cognoscat. In eo autem ne admonitionem quidem adhibendam putamus, ut a nullo om- 25
nino cursus publicus sine euectionis auctoritate moueatur. DAT. V KAL. IUN. MED(IOLANO)
VALENTINIANO ET VALENTE AA. CONSS. a. 365
- 28 IDEM AA. AD PROBVM PPO. Quod iam Gallis prodest⁵⁾, ad Illyricum etiam Italiaeque
regiones conuenit redundare, ut non amplius reda quam mille pondo subuectet, angariae mille
quingenta sufficiant, ueredo ultra triginta nullus inponat. DIRECTA V KAL. IAN. SIRMIO VA- 30
LENTINIANO ET VALENTE AA. CONSS. a. 368
- 29 IDEM AA. AD DOMNVM CONSVLAREM SICILIAE. Hi tantum parhippum praesumant, qui-
bus nos ipsi in euectione quam facimus ueredum cum parhippo tribui iusserimus. Si quis
uero citra nostrae adnotationis indultum id licenter exegerit, seuerissimae subiaceat ultioni. 34
DAT. III NON. DEC. TRIVERIS⁶⁾ POST CONSVLATVM LVPICINI ET IOVINI VV. CC. a. 367. 368
- 30 IMPPP. VALENTINIANVS VALENS ET GRATIANVS AAA. AD VIVENTIVM PPO. Perspicue san-
xeramus⁷⁾, ut in carpentis redarum mensuram subditam nullus excederet, nemo amplius redae
quam mille pondo, angariae quam mille quingenta, ueredo quam triginta auderet inponere.
1 Ideoque ad in(ustres) magistris equitum et peditum scribita porreximus, ut per loca, quae
huiuscemodi obseruationis excubiis munienda sunt, sollicitos protectores diligentesque consti- 40
tuant, quo idem et mensuram uehiculorum et uim onerum semper inspiciant nihilque fieri

R

- ¹⁾ § 1 = Iust. 12, 50, 5 ²⁾ Si quis per publicum cursum iter faciens cuiuscum-
que dignitatis uel militiae Iust. ³⁾ quingentis passibus om. Iust. ⁴⁾ c. 23
⁵⁾ cf. c. 17 ⁶⁾ accepta ... ins., ut data sit anno 367 (Gothofr.) ⁷⁾ c. 17 et 28

3 officis R 7 nonnullus R 26 sine] Quiacius, sine R 30 sufficiant]
8 defecta] Quiacius, detecta R 9 alteriu[m] R^a Gothofredus. sufficiat R 32 hii R
14 corrector. R 19 clabularis R 33 parhippum R 36 perspicuae (perspuae R^a)
20 functioni ... curiales ad hoc munus] Cu- sanxeramus R 37 sumditam R^a 39 per]
iacius, functio ... curialis ad hoc minus R pe R^a

- 2 contra haec iura patiantur. Quin etiam quotienscum[que] aliquis fuerit inuentus excessisse legem uel uehicularum enormitate uel ponderis, quemlibet locum, quaecumque ille protulerit¹⁾ dignitatem, quidquid ultra mensuram esse constiterit, apud se protector qui insolentiam deprehenderit retentabit, donec super eo qui interdicta contempserit ad clementiam nostram relatio dirigatur. DAT. VIII KAL. OCT. VALENTINIANO ET VALENTE II AA. CONSS. a. 368
- 31 ²⁾ IDEM AAA. AD CATAFRONIVM VICARIVM ITALIAE. Nec mulionibus nec carpentariis nec mulomedicis cursui publico deputatis mercedem a quoquam sinceritas tua fuerit³⁾ ministrari, cum iuxta publicam dispositionem annonas et uestem, quam⁴⁾ isdem credimus posse sufficere, consequantur. ET CETERA. DAT. XVIII KAL. SEPTEMB. TRIVERIS VALENTINIANO ET VALENTE III AA. CONSS. a. 370
- 32 ⁵⁾ IDEM AAA. AD AMPELIVM PV. Euectionum copiam senatui, cum proficiscendi ad nos necessitas fuerit, serenitas nostra largita est. Nam si adclamationibus populi Romani nostri aliisque antiquis et sollennibus rebus concessa iugitas inlibata seruatur, prouincialibus etiam, quando e re esse censerent⁶⁾, euectionum copia non negata est, ut ad nos sumpta euectione contendant: quanto magis huius arbitrii his facultas est deferenda, quos collegii merito uidere⁷⁾ frequentius cupimus? DAT. III⁷⁾ ID. DEC. TRIVERIS GRATIANO A. II ET PROBO CONSS. a. 371
- 33 [IDEM AAA. AD CONSTANTIVM. Euectionum emittendarum etiam per ceteras prouincias dumtaxat in translationem uestium tua sinceritas habeat facultatem, ut, si forte in itinere uicarius non⁸⁾ fuerit, cum uestes eadem transferuntur, tarditas nulla generetur: certe ubi idem uicarius forte morabitur, aut dimittet tuas aut alias ipse renouabit. Et hoc quidem eo constituitur exemplo, quo aurum argentumque transfertur, in quo utique nullum euectionibus tuis adfertur obstaculum, quominus id quod transmissum fuerit ad loca statuta perueniat. Eadem autem uestes militares usque ad ea loca sunt transferendae, ubi ipsi milites sunt constituti. Neque enim paulo⁹⁾ deuerticulo abducendi sunt ab excubiis sibi pro publica utilitate commissis. Tales igitur uestes a prouinciis dirigantur, quae, priusquam mouentur, inspectione grauitatis tuae displicere non possint. DAT. VI ID. IUL. ROBORE GRATIANO A. III ET EQVITTO VC. CONSS. a. 374
- 34 ¹⁰⁾ IDEM ¹¹⁾ AAA. AD HESBERIVM PPO. ¹²⁾ Quia ¹³⁾ in omnibus aliis prouinciis ueredorum pars quarta reparatur¹⁴⁾, in proconsulari prouincia tantum detur, quantum necessitas postulauerit, et quidquid absumptum non fuerit, hoc nec pro debito habeatur nec a prouincialibus postuletur. Non dubitamus autem plus quam quartam ad reparationem necessariam non esse iumentorum¹⁵⁾. Praeterea in singulis mutationibus arbitramur ternis ueredis muliones singulos posse sufficere. Nam ut stabula¹⁶⁾ impensis publicis extruantur, contra rationem est, cum prouincialium sumptu¹⁷⁾ citius arbitremur et utilius adparanda¹⁷⁾. Iam uero mancipium non ab ordine nec a magistratibus accipienda uidentur obsequia, sed ab officio proconsulari, 35

R T (incipit u. 19 tarditas)

¹⁾ praetulerit Gothofr. ²⁾ iunge 11, 10, 2 ³⁾ faciat Cuiacius, siuerit Gothofr. ⁴⁾ quas Mommsen ⁵⁾ pr. = Iust. 12, 50, 6: iunge 9, 16, 10 ⁶⁾ censemus (Mommsen)? ⁷⁾ VIII 9, 16, 10 ⁸⁾ non delet Mommsen ⁹⁾ ullo Mommsen ¹⁰⁾ pr. § 2 = Iust. 12, 50, 7 ¹¹⁾ imppp. Valens Gratianus et Valentinianus requiritur ¹²⁾ procons. Africae? cf. 1, 32, 20 ¹³⁾ quamquam Mommsen ¹⁴⁾ in quorum locis stabula constituta sunt ins. Iust. ¹⁵⁾ In omnibus prouinciis ueredorum pars quarta reparatur reliquis omissis Iust. ¹⁶⁾ stabula autem ut Iust. ¹⁷⁾ apparanda et utilius Iust., qui addit: tam publico quam his, quos stercus animalium pro suo solacio habere concedimus

2 inormitate (sic) R quamlibet R
3 depraehenderit R 6 ne carpentariis R^a
8 hisdem R 11 pu.] Iust. cum 9, 16, 32,
om. R 15 quando R 17 emittendarum] et mittendarum R 19 eadem R
20 demittet T alias] talias R^a renouauit R constituitur T, constituit R
21 quo ... in quo om. R¹ euectionis T
22 perueniant T 23 eadem RT uestes] R, uestr uel uestres T^a, uest uel uestes T^b transferendae] R, ferendae T 25 commissi T uestes om. T 27 uc. om. T 28 ppo.] R Iust., npo. T 29 pars] pars pi T^a reparatur T 30 absumptum] RT^a adsumptum T^b fuerit] T, habuerit R 32 in singulis R mulionis in singulos T 34 apparanda T mancipium R 35 ab] ob R

- qui missione donantur, uel ex aliis officiis, quos idoneos atque emeritos esse constiterit. Non enim inprobabilis haec dispositio est, cum et in suburbicariis regionibus haec consuetudo seruetur. DAT. III KAL. MART. TRIVEBIS GRATIANO A. III ET MEROBAVDE CONSS. a. 377
- 35 ¹⁾ IMPPP. VALENS GRATIANVS ET VALENTINIANVS AAA. AD AVXONIUM PPO. A nullo umquam oppido aut frequenti ciuitate, mansione denique adque uico uno die ultra quinque ueredorum numerus moueatur, ac si quis eorum, qui praepositi uocantur aut mancipes, publico denique cursui nomine aliquo praesunt, hunc quem praescribimus modum patiatur excedi, seuerissime sinceritatis tuae auctoritate conpescetur, aut militans exauctorationem subitit aut decurio uel manceps relegatione annua plectetur: ii autem, qui suprascribentium numerum supergredi molientur, cuiuscumque sint honoris aut nominis, quinque argenti libris in unius ueredi usurpatione multentur. Si tamen necessitas maior coegerit, super sollempnem numerum iubemus admitti, quos aut sacras litteras ferre constiterit aut habere in euectionibus adnotatum: ut aliqua de causa instantius ire iubeantur, quod uel spectabilis uiri officiorum magistris uel sinceritatis tuae litteris oportebit adscribi, ut existet²⁾ euidens causa, quae praescriptum legis excedat. In uehicularum etiam hac uolumus ratione moderari, ne supra assium³⁾ numero reda moueatur. Quod facinus sublimis auctoritas tua si contra uetitum cernat admitti, pro motu suo seueritate cohibebit. DAT. XII KAL. MAI. TRIVERIS VALENTE VI ET VALENTINIANO II AA. CONSS. a. 378
- 36 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. AD SYAGRIVM PPO. Mancipibus supra lustrale tempus cura non imineat mancipatus: nec intra triginta dies⁴⁾ amplius cuiquam liceat ex mutatione discedere. Quod si quis supra praescriptum numerum dierum ab statione quam receperit excesserit, capitali animaduersione puniatur. Idcirco enim quinquennio deuoluto eos honorem perfectissimatus manere praecipimus omniumque aliarum necessitatum immunitate fouemus, ut tempus procurationis inpositae sollerti fide et integritate succedant⁵⁾. DAT. III KAL. MART. TRIVERIS SYAGRIO ET EVCHERIO CONSS. a. 381
- 37 IDEM AAA. AD PALLADIUM P(RAE)F(ECTVM) AVG(VSTALEM). Eum, qui sagum hippocorum notabili populatione⁶⁾ uoluerit usurpare uel scindere, cuiuslibet fuerit dignitatis, sine aliqua exceptione iubeas detineri, ut cum de eius nomine relatio fuerit destinata, quid super eius contumacia statuendum sit, opportunius aestimemus. DAT. PRID. ID. MAI. CONSTANTINOPOLI ANTONIO ET SYAGRIO CONSS. a. 382
- 38 IDEM AAA. FLORO PPO. Proficiscente uicario triginta asini, ueredi decem tantummodo moueantur: quinquaginta librarum auri dispendio eius officio, si haec fuerint contempta, non immerito subiungendo. Illud etiam similiter obseruetur, ne quis faciendae euectionis sibi uindictet facultatem. DAT. VIII KAL. MAI. CONSTANTINOPOLI ANTONIO ET SYAGRIO CONSS. a. 382

R T (desinit u. 18 in conss.)

¹⁾ in Iust. 12, 50, 8 inscriptio cum subscriptione et poena in principio extremo proposita transierunt ²⁾ extet (Gothofredus)? ³⁾ duum Gothofredus, IIII axium Mommsen ⁴⁾ die inserit Gothofredus ⁵⁾ expectes subeant (Gothofredus) ⁶⁾ spoliatione (ad c. 50) Gothofredus ⁷⁾ secundum dies ordo c. 37. 38 inuerti debuit

1 meritos T 2 subur[bi]cariis T, cubicularis R 4 auxonium] T ausonium R Iust. 5 adque] R, om. T 8 seuerissimae R exauctorationem] T, exauctoritatem R 9 hii RT autem] R, etiam T 12 aut h.] R, ita ut h. T uectionibus R 13 ire om. T^a iubeantur T^a spectalibus uel spectra[re]libus T 14 existet R, existet T 15 uolum[us] R ne] R, om. T supra assium numero] RT: supra duum numerum uel supra adsignatum numerum temptat Gothofredus, supra IIII axium numerum Mommsen 16 feinus R 17 moto R siueritatem T triueri R, tr[is] T 20 supra inlustrale R, super lustrale T 21 prescriptum R dierum om. T ab] T, enim ad R 22 puniantur T quinquennio R^a 23 honorem T? omniumque ... fouemus om. T 24 immunitate R 25 triu. T, om. R 27 uolueris T dignitates T 28 nonine T destinari T 29 statuendam R^a opportunius T constantinopoli] R, om. T 31 uicario] uic. T 32 quinquaginta] R, om. T

- 39 IDEM AAA. FLORO PPO. Quisquis seu ciuili seu militari deposita dignitate aget otium, non prius usquam fiducia euectionum prodeat, quam editis causis, nostra maiestate consulta, utendi itidem cursus publici acceperit potestatem. Reliquos uero, etiamsi expresserint tali tenore copiam latius euagandi, a fructu furtiuae impetrationis arcemus. DAT. XVII KAL. AVG. 4 CONSTANTINOPOLI ANTONIO ET SYAGRIO CONSS. a. 382
- 40 ¹⁾ IDEM AAA. FLORO PPO. Iudicibus faciendae euectionis copiam denegamus, cum id nostro numini et uestris tantum sit potestatibus reseruandum ²⁾. His enim tantum ambulandi facultatem iudices ex suo arbitrio praebituri sunt, quos in transmissione largitionalium titularum ³⁾ prosecutores uiderint constitutos: scituri, si definitionem nostram excesserint, se quidem uiginti quinque auri libris, officium ⁴⁾ uero quinquaginta esse multandos. ⁵⁾ Sane ut 10 etiam ⁶⁾ agendi itineris possit esse moderatio, seni ⁷⁾ ueredi, singulae etiam redae ⁸⁾ per dies singulos ⁹⁾ dimittantur. DAT. X KAL. AVG. CONSTANTINOPOLI ANTONIO ET SYAGRIO CONSS. a. 382
- 41 ¹⁰⁾ IDEM AAA. FILAGRIO COMITI ORIENTIS. Capitalis periculi acerbitate proposita euectionum contractus asinorumque merces et ementis et distrahentis poena prohibemus ¹¹⁾. PP. 14 BERYTO. DAT. XII KAL. OCT. ANTONIO ET SYAGRIO CONSS. a. 382
- 42 IDEM AAA. CONSTANTIANO VICARIO DIOECESOS PONTICAE. Reparationis conlatione ab officialium persona submota idoneos mancipis constitutos quinquenni tempus implere praecipimus. DAT. III KAL. IAN. CONSTANTINOPOLI ANTONIO ET SYAGRIO CONSS. a. 382
- 43 IDEM AAA. AD NEOTERIVM PPO. Quibus ius ante non fuit euectionum, abstinentia, quibus fuit, faciendarum moderatione rei publicae prosciant ¹²⁾ in(lustres) enim uiri militiae 20 equestris ac pedestris magistri, qui hac usurpatione caruerunt, multo in posterum patientius abstinebunt, cum et amantes rei publicae sint et circa communes utilitates nostris sibi animaduertant moribus esse uiuendum. DAT. KAL. FEB. RICHOMERE ET CLEARCHO CONSS. a. 384 ¹³⁾
- 44 ¹⁴⁾ IDEM AAA. CYNEGIO PPO. Nullus euectione utatur priuatus, tametsi ualuerit impetrare, exceptis his, quos sublimissimae administrationis inlustrauit indeptio et quos magistri 25 equitum ac peditum pompa sublimat: qui tamen omnes in actu ipso positi rei publicae prouiderunt, non hi, quos honorarii tantum nominis suffragia prosequuntur: sub hac uidelicet definitione, ut, cum semel ad propria uel optata peruenerint, utendae eiusdem euectionis non habeant facultatem, nisi consulta iterum clementia nostra geminae isdem beneficium detulerit largitatis, etiam cum administratione deposita ad larem proprium reuertuntur. DAT. VI NON. 30 MART. CONSTANTINOPOLI RICHOMERE ET CLEARCHO CONSS. a. 384
- 45 ¹⁵⁾ IDEM AAA. CYNEGIO PPO. Nullus numerum amplius quam singulas uel binas angarias secundum prius nostrae praeceptum ¹⁶⁾ serenitatis usurpet. DAT. III ID. APRIL. CONSTANTINOPOLI RICHOMERE ET CLEARCHO CONSS. a. 384

R T (desinit in 24 impetrare)

- ¹⁾ pr. = Iust. 12, 50, 9 ²⁾ cum id tantum nostro numini et tuae sedi nec non uiro illustri magistro officiorum sit reseruandum, cum neque praefecto urbi neque magistris militum neque ducibus neque uicariis nec cuiquam alii praeter memoratas duas potestates hoc a nobis concessum sit Iust. ³⁾ transmissione publicarum functionum Iust. ⁴⁾ officia Iust. ⁵⁾ § 1 = Iust. 12, 50, 8, cf. p. 230 not. 1 ⁶⁾ sane ut etiam Iust. ⁷⁾ deni Iust. ⁸⁾ singulae etiam redae om. Iust. ⁹⁾ ex utraque parte ins. Iust. ¹⁰⁾ Iust. 12, 50, 10 ¹¹⁾ Grauiissimae poenae acerbitate ... quoque publicorum merces ... distrahentis coercitione prohibemus Iust. ¹²⁾ expectes fere abstineant (sic Gothofredus): prospiciant Mommsen ¹³⁾ post consulatum Richomeris et Clearchi Seeck Regesten 72 ¹⁴⁾ Iust. 12, 50, 11 ¹⁵⁾ iunge 7, 1, 12 ¹⁶⁾ non extat

2 usquam] R, quam T edictis R
3 publicus T expraesserit RT
4 ternore T euagandi R^a, euandi T
fructiuae R aremus R^a xvii] R, xviii T
5 constp. R^b, conspp. R^a 9 constitutus R
11 possint R moderatiu R^a 13 acer-
uitate R 15 byrito R 16 constan-
tianus R^a (emend. R²?) dioceseos R

19 abtinentiam R^a 20 prociant R^a, prospiciant Mommsen 23 ricomere et clearco R
26 sublimi scribere coepit, mox sublimat de-
dit R 28 euectiones R^a 29 hisdem R
30 cum] scripsi, cu R, si Cuiacius 31 ri-
comere et clearco R 32 numerum uidetur
pro numerorum usurpatum 34 clearco R^a

- 46 IMPPP. VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS AAA. CYNEGIO ¹⁾ PPO. Diuersorum officiorum ueterani mancipatum debitum cursui publico repraesentent, etiamsi post contra uim legis ²⁾ aliquam indepti sint dignitatem aut per suffragium ad curiarum honorarium patronatum aut ad societatem consortiumque Laurentum aut ad decuriae Heruleae suffragium ³⁾ adspirasse doceantur. In his uero, qui non terrena, sed caelestia priuilegia quaesierunt, 5 hoc custodiendum esse sancimus, ut, si quemquam ex huiusmodi genere hominum iam tenet religio sacrosancta eiusque operam non potest accipere mancipatus, facultates memorati cursus publicus consequatur. DAT. V ID. APRIL. MED(IOLANO) ARCADIO A. I ET BAVTONE VC. CONSS. a. 385
- 47 ⁴⁾ IDEM AAA. CYNEGIO PPO. Redae mille librarum onus inponi debet, carro sescentarum 10 nec amplius, addito eo, ut aurum ceteraeque species largitionales non ad libidinem prosecutorum uel susceptorum, sed aptis oneri ac ponderi uehiculis deferantur. Quibus utique non licebit sub capitalis exitii minis quicquam oneris priuati secus quam lex nostra ⁵⁾ praescribit imponere, neque alios mercede subuehentos ⁶⁾ uelut proposita licitatione conducere, exceptis 1 his, quos necessitas prosecutionis adiunxerit. Et quoniam ueredorum quoque cura pari ratione tractanda est, sexaginta libras sella cum frenis, triginta quinque uero ⁷⁾ auerta non trans-
eat, ea condicione, ut, si quis praescripta moderaminis imperatorii libramenta transscenderit, eius sella in frustra caedatur, auerta uero fisci uiribus deputetur ⁸⁾. DAT. XV KAL. IUL. CON-
STANTINOPOLI ARCADIO A. I ET BAVTONE CONSS. a. 385
- 48 IDEM AAA. CYNEGIO PPO. Si aurum sacrarum largitionum uel argentum ad comitatum 20 nostrum destinatur, una reda quingentis auri libris, mille uero argenti, si uero priuatarum, 1 auri trecentis, quingentis uero argenti lib(ri)s oneretur. Sint praeterea duo palatini prosecutores singularum redarum cum tribus serui(s), habentes quinquagenarum librarum auertas et saga, quibus par erit eos pro itineris necessitate muniri, ita ut, si quid ultra praescriptum 2(1) nostrae serenitatis inuentum fuerit, ad comitatum nostrum protinus dirigatur. Lineae ⁹⁾ uel 25 amictoria, quibus hactenus onerari redae solebant, nec ¹⁰⁾ ulterius redis, sed angariis uel nauibus dirigantur, et si alicubi repertae fuerint huiusmodi species, thesauris eius urbis in qua deprehensae fuerint deputentur, per angarias, ubi facultas fuerit, destinandae: reliquae uero delicatae uestes, sed et linteamen amictorium nostrorum usibus necessarium redis sub mille librarum ponderatione mittantur. DAT. III NON. MART. CONSTANTINOPOLI HONORIO N. P. ET 80 EVODIO VC. CONSS. a. 386
- 49 IDEM AAA. CAESARIO MAGISTRO OFFICIORVM. Ii qui prouinciis praesunt inspectis euectionibus ex quacumque parte uenientium ad uehiculorum uicem comites quattuor ueredos cum parhippo, tribunos militum ternos mouere permittant, ceteros domesticos protectores et agentes in rebus binis uti tantummodo patiantur. DAT. III NON. SEPT. VALENTIAE ¹¹⁾ TIMASIO 35 ET PROMOTO CONSS. ¹²⁾ a. 389

R T (fol. 24 incipit u. 34 itum ternos)

- ¹⁾ Neoterius Gothofredus ²⁾ cf. c. 45 ³⁾ suffragio Mommsen ⁴⁾ § 1 = Iust. 12, 50, 12 ⁵⁾ non extat ⁶⁾ neque aliorum merces mercede subuehendas? ⁷⁾ triginta quinque uero] sexaginta itidem Iust. ⁸⁾ exceptis auri centenariis, quae necesse est ab hippocomis in solitis sacculis reportari addit Iust. ⁹⁾ linteae? Mommsen ¹⁰⁾ ne (Gothofredus)? ¹¹⁾ Melantiade Gothofredus ¹²⁾ Caesarius mag. off. sub Theodosio et locus ducunt ad a. 386, cf. 11, 1, 22. 12, 1, 113

1 ualentianus R sic nynegio R 2 re-
praesent R 3 legis] Cuiacius, lelis R 5 ce-
lestia R 7 sacrosancteiisque R accepere R^a
11 lituidinem R prosecutorum] Cuiacius,
prosecutorum R 15 adiunxerit R
16 tractanda R^a 18 frustra R cum libris
Iust. 21 quingentis R^a 24 praescrib-
tum] Gothofredus, perscribunt R 26 ac-
tenus R 27 huiusmodis R^a 28 deprae-
hensae R 29 amictorium] Cuiacius, amic-
torum R usibus] R^b, ubus R^a
30 consp. R^a, constp. R^b 32 hii R
35 uinis T ualentinae R^a

- 50 ¹⁾ IDEM AAA. PPO. Non patimur hippocomos per eos qui ueredis uterentur indigna spoliatione uexari, si quidem nonnulli ueredarii saga eorumdem dicantur auferre. Quocirca per omnes iudices et curiosos miserabilis remoueat in iuria, scientibus cunctis, quod, si obseruata non fuerit nostra sanctio, non solum damna resarcire, uerum etiam notam et multam qui neglexerit subire cogetur²⁾, ut his retentis, qui fuerint detecti hippocomis saga abstulisse, super eorum nominibus ad nostram clementiam referatur. PP. XV KAL. IUL. TRIVERIS VALENTINIANO A. III ET NEOTERIO CONSS. a. 390
- 51 ³⁾ IDEM AAA. ⁴⁾ POTAMIO PRAEF(ECTO) AVG(VSTALI). Publici cursus exhibitio antiqua ex consuetudine inducta curialibus uiritim per curias debet pensata locorum hominum facultatum qualitate distribui⁵⁾. DAT. III KAL. AVG. CONSTANTINOPOLI ARCADIO A. II ET RVFINO 10 CONSS. a. 392
- 52 ⁶⁾ IDEM AAA. ⁷⁾ RVFINO PPO. Faciendarum euectionum licentiam in excidium publici cursus a comitibus Aegyptiaci limitis usurpatam sublimis magnitudo tua auctoritate huius legis inhiabit. DAT. VII KAL. AVG. CONSTANTINOPOLI DN. THEODOSIO A. III ET ABUNDANTIO 14 VC. CONSS. a. 393
- 53 ⁷⁾ IMPP. ARCADIUS ET HONORIUS AA. DEXTRO PPO. Quia conperimus quosdam animalia publica subtraxisse, ea per inquisitionem mulionum et mancipum uolumus redhiberi: adque ideo per muliones et mancipes, nisi animalia perducta fuerint, diligenti inquisitioni et plene cognitioni locus non negetur, et cum manifesta ratione deprehenderit illicita usurpatione cursum publicum fuisse uexatum, in quadruplum superductorum animalium pretium inferri censetur. Et ne idem etiam in futurum admittatur, praecipimus, ut, si qui uel per unam mutationem ueredum mulamue aut bouem⁸⁾ superducendum esse crediderit, memoratam fisci uiribus⁹⁾. DAT. XV KAL. APRIL. MEDIOLANO OLYBRIO ET PROBINO CONSS. a. 395
- 54 IDEM AA. DEXTRO PPO. Meminimus euectiones inlustribus uiris honori potius quam usui detulisse. Ne igitur cursus publicus pereat, hac lege sancimus, ne quis sibi deinceps 25 cursum publicum priuatus usurpet, nisi cum aut a nobis euocatur aut a clementiae nostrae ueneratione discedit. Si quis ergo posthac contra uetitum sibi cursum publicum illicita temeritate praesumpserit, motum in se nostrae mansuetudinis excitabit. ET CETERA. DAT. VI KAL. MAI. MED(IOLANO) OLYBRIO ET PROBINO CONSS. a. 395
- 55 IDEM AA. FLORENTINO PV. Duorum ueredorum euectiones te praesumpsisse propria relatione signasti. Cuius facti ueniam indulgemus, sed nihil tale posthac nec usurpari uolu-

RT

¹⁾ *Iust.* 12, 50, 13 ²⁾ uel praecidere addit *Iust.*: datam esse ad ppo. Galliarum subscriptio docet: u. i. ³⁾ imp. Theodosius et Honorius AA. requiritur ⁴⁾ *Iust.* 12, 50, 14 ⁵⁾ Publici cursus exhibitio secundum locorum consuetudinem uel curialibus uel cohortalibus debet committi uel his, qui suo periculo ab eminentissima praefectura sub competenti cautela excipiunt *Iust.* ⁶⁾ *Iunge* 13, 3, 15 ⁷⁾ § 1 inde a u. 21 si = *Iust.* 12, 50, 15 ⁸⁾ mulamue aut bouem *om. Iust.* ⁹⁾ in quadruplum superductorum animalium pretium fisci uiribus inferat *Iust.*

1 ppo.] RT, florep. pp. *Iust.* (O) hippocomos] in hippoc. R, ippoc. T ueredes R 2 nonnullis R ueredaris ***[aga] T eorum *Iust.* 3 miserabiles remoueatnr T 4 nostri R uerum bis R 5 quod] ut *Iust.* (KI), *om. Iust.* (O) qui] R, que T neglexerit R cogatur T 6 defertur T 7 neotherio T 8 praef. aug. R, pfo augli T 9 consuetudine] R, [con]ductione T 10 constantinopolij R, dm. T a *om. T* 12 excidium] R, exci*** T (non excidium) 13 a *om. T* aug.] T cum 13, 3, 15, april. R 14 dn. theod.] R, *om. T* 15 uc.] R, *om. T* 16 nonperimus R^a 17 mulonum T 19 licita T 20 [fui]sses T^a superdic-torum R^a 21 ne] R, *om. T* quis *Iust.* uel *om. R^a* unum R^a mutationem] R *Iust.*, notationem T 22 aut] T, at R 23 mediolano] R, med T prouino T 24 meminimus] R, meminisse T uiris] R, *om. T* honeris T 26 priuatus R aut a] alta T, aut R euacuatur T 27 beneratione descendit T 28 excitauit T 30 florentio ppo. T in T, qui usque ad c. 39 cum numeris editionis consentit, c. 55—59 praemittuntur numeri LIII—LVIII euectione] T 31 ueniam] R^b, ***m (nomin.?) R^a indulgimus T

mus nec licere. DAT. XII KAL. MART. MED(IOLANO) ARCADIO III ET HONORIO III AA. CONSS. a. 396

- 56 ¹⁾ IDEM AA. SIMPLICIO MAGISTRO MILITVM. Sufficiunt iudicum potestatibus euectiones, quas a nostra serenitate uel sede in(lustrum) praefectorum necessitatibus publicis accipiunt 1 seruituras. Insignis igitur auctoritas tua statutis nostrae clementiae sibi faciendarum euectionum 5 usurpatam licentiam negatam fuisse cognoscat: tunc namque metu praeceptum custodire oportet 2 iudices inferiores, cum cognouerint a potioribus custodiri. Si uero posthac eadem culpa per-manserit, in officium auctoritatis tuae graui supplicio uindicabitur. DAT. XV KAL. IAN. CON-STANTINOPOLI ARCADIO III ET HONORIO III AA. CONSS. a. 396
- 57 IDEM AA. REMISTHEO DVCI ARMENIAE. Repetita lege sancimus, ne experientiae tuae 10 post hoc prorsus sit licentia aut euectiones facere aut sine euectionibus nostris facultatem 1 cursus publici uindicare. Cuius rei temeritatem si posthac laudabilitas tua crediderit esse repetendam, scias a te X lib(ras) auri, X etiam ab officio quod tuis iussionibus obsecundat protinus exigendas: his²⁾ tantummodo utendi cursus publici facultate concessa³⁾, qui legati de diuersis gentibus ad nostram clementiam properare festinant. DAT. VI KAL. MART. CON- 15 STANTINOPOLI CAESARIO ET ATTICO CONSS. a. 397
- 58 ⁴⁾ IDEM AA. VINCENTIO PPO. Si quis mulionem mutationibus deputatum uel sollicitatione uel receptione subtraxerit, per singula capita humana X libras argenti inferre cogatur⁵⁾. Et ne sollicitatoribus et occultatoribus sit ullum in aliqua excusatione perugium, nec mutari quemquam per compensationis simulationem uel absolui sub aetatis aut debilitatis alicuius 20 2 obtentu licebit. Ideoque iudex, qui sibi hoc uindicauerit, ut seruum publicum liberet, unam lib(ram) auri per homines singulos, officium quoque eius, si legem supprimendo consenserit, 3 simili poena multetur. Haec in futurum mansuetudo nostra constituit: in praeteritum autem hoc statuere sufficiat, ut, si muliones publici repperiti fuerint, licet senes aut debiles, cum uxoribus suis et omni peculio adque agnatione retrahantur. ET CETERA. DAT. XII KAL. MART. 25 MED(IOLANO) HONORIO A. III ET EPTYCHIANO CONSS. a. 398
- 59 ⁶⁾ IDEM AA. MESSALAE PPO. Si quispiam paraueredum aut parangariam non ostensa euectione, quae tamen pro publica facta sit necessitate, praesumpserit, periculo curatoris siue defensoris et principalium ciuitatum ad ordinarium iudicem dirigatur, singulas lib(ras) auri per 1 singulos paraueredos uel parangarias fisci uiribus inlaturus. Qua in parte si rector prouinciae 30 adque officium eius concludium praebere uoluerit, duplum ex suis bonis nouerit exigendum. DAT. XV KAL. DEC. STILICHONE ET AVRELIANO CONSVLIBVS a. 400

R T (desinit u. 28 fact): c. 59 integram tradit Br. (NMGÉ).

¹⁾ fortasse iungenda est 6, 4, 28 ²⁾ § 1 inde a u. 14 his = *Iust.* 12, 50, 16 ³⁾ facultas concessa est *Iust.* ⁴⁾ pr. = *Iust.* 12, 50, 17: *Iunge* 7, 14, 1 ⁵⁾ Nemo mulionem m. d. uel per sollicitationem uel per receptionem subtrahere audeat, decem libras argenti poenae nomine inferre reformidans *Iust.* ⁶⁾ cf. not. 1

3 simplicio] simulicio T 4 a *om. T* tatis R 22 legem] legem gesserit T sede] R, rede T 5 seruituras R tua]*** R^a? (Mommson) statutis] ***utis R^a? 24 repperiti R 25 XII] XI 7, 14, 1 26 a.] aa. T et eutyichiano] eucherio T 6 usurpata T tunc] R, tum T nam- 27 idem aa.] RTE, imp. constantin. a. M, imp. que] numqua R^a 7 cognouerit T custo- arcad. et honor. ac. NG missale NG per 8 x] R, v T, x 6, 4, 28 10 armoeniae T a[ngar]iam TG, parangaria N 28 effectioe N necessitatem N periculum N, id periculo G sine defensoris bis R^a 29 principalium ci- palium R 30 paraueredos E^a, ueredos M perangarias G inlaturus RNGE 31 ex bonis suis duplum G uoluerint G exe- gendum R^a 32 auriliano NG 11 prorsus T 13 etiam] R, iam T 14 exigenda R ligati R 15 gentibus] *Iust.*, generibus R, legibus T vi] T, v R 18 x] R, decem T 19 in aliqua] in ali- qua in T 20 [simul]ationis T debi-

HAEC LEX INTERPRETATIONE NON INDIGET¹⁾.

- 60²⁾ IDEM AA. MESSALAE PPO. Animalia publica dum longe maiore ac periniquo pretio
1 pabula aestimantur per mancipis adque apparitores, aperte uexantur. Ne id contingat, subli-
mitas tua disponat, ut neque pabula mutationibus desint neque prouinciales ultra quam iustitia
sinit ratio praegrauentur. DAT. V KAL. DEC. MED(IOLANO) STILICHONE ET AVRELIANO 5
CONSS. a. 400
- 61 IDEM AA. VINCENTIO PPO. Macrobius inlicita praesumptione euectiones fecisse constitit³⁾,
1 cum necessitas publica non flagitaret, quique multam temeritatis exceptit. Ne autem idem
in futurum contingat, sublimitas tua uicarios admonebit atque eorum officia interminatione
proposita, ut ab huiusmodi usurpatione nouerint abstinendum. DAT. V ID. DEC. MED(IO-
LANO) STILICHONE ET AVRELIANO CONSS. a. 400
- 62 IDEM AA. CAESARIO PPO. Usurpationem cursus publici penitus iussimus amputari, sci-
licet ut excepta magnitudine tua praesumendi uelocis et clabulari⁴⁾ cursus nullus habet pote-
1 statem. Quod si quis iudicum uel contemptus uel ignorantiae uitio scita nostri numinis tem-
meranda censuerit, unum⁴⁾ quoque officium quod ei paret sciat se triginta lib(ris) auri esse 15
multandum. DAT. III NON. FEB. CONSTANTINOPOLI VINCENTIO ET FRAVITO CONSS. a. 401
- 63⁵⁾ IDEM AA. PROVINCIALIBVS PROVINCAE PROCONSVLARIS. Quoniam multos perspeximus
inlicita praesumptione parueredos uel parangarias postulare, hac lege sancimus, ut nulli dein-
ceps usurpandi licentia concedatur, nisi in causa publica uel manifestis euectionibus destinato.
Si quis contra fecerit, una lib(ra) auri multetur. ET CETERA. DAT. PRID. KAL. APRIL. ME-20
D(IOLANO) VINCENTIO ET FRAVITO CONSS. a. 401
- 64⁶⁾ IMPPP. ARCADIVS HONORIVS ET THEODOSIVS AAA. SEPTIMINO PROC(ONSVLI) AFRIC(AE).
Comperimus prouinciales et pabula et pecuniam pro equorum cursualium sollempni ratione
1 conferre et extrinsecus⁷⁾ parueredorum onere praegrauari. Prouinciarum igitur rectores pro-
curent, ne umquam cursus publicus ueniat in querellam et occasio deceptionis curiales⁸⁾ ani-
malia indebita praestare compellat. DAT. VII KAL. APRIL. RAV(ENNA) DN. THEODOSIO A. I ET
RVMORIDO CONSS. a. 403
- 65 IDEM AAA. HADRIANO PPO. Per stationes singulas idoneos mancipis uolumus conlocari,
amotis ne deinceps usurpantium praesumptionibus adteratur. DAT. IIII KAL. MART. ROM(AE) 29
HONORIO A. VI ET ARISTAENETO CONSS. a. 404
- 66⁹⁾ IDEM AAA. ANTHEMIO PPO. Nemo ducum ingressus semel prouinciam suam post-
modum itineribus faciendis cursu adque angariis ipse siue suum utatur officium, sed espe-
1 ditionem militarem iumentis propriis exsequantur. De cohortalibus etiam officiis eadem lege
sancimus, ne quis ex his per prouinciam suam discurrens uerodo uti conetur in posterum,
2 cum sacra prohibitum sanctione cognoscant. Quod si quis ducem uel apparitorum uel cohor- 35

R T (incipit u. 14 q[ue] off[iciu]m, desinit in 29 praesumptionibus)

¹⁾ in E haec interpretatio extat: Si quis ueredum aut parueredum aut parangariam non
ostensa publica euectione presumerit, singulas libras auri per singulos ueredos siue para-
ueredos uel parangarias detentus a principalibus uel defensoribus et a iudice ciuitatis fisci
uiribus cogatur exsoluere: et si iudex ille, defensor uel principales aliquo concludio quae sunt
praecepta implere uel exigere fortasse neglexerint, de suo proprio quae exigere praesumptorem
noluerunt, in duplum fisci uiribus reddantur ²⁾ Iust. 12, 50, 18: *iungendae sunt* 1, 5, 13,
2, 14, 1, 10, 3, 5, 11, 26, 2, *fortasse etiam* c. 59 ³⁾ cf. 16, 10, 15 § 1 ⁴⁾ *expectes fere*
talia grauissimam nostrae auctoritatis coercionem incurret, una ⁵⁾ *iunge* 7, 4, 26, 11, 1, 29
⁶⁾ Iust. 12, 50, 19: *iunge* 13, 1, 19 ⁷⁾ *etiam ins. Iust.* ⁸⁾ uel prouinciales *ins. Iust.*
⁹⁾ Iust. 12, 50, 20

5 v] xv Iust. (Cui.) cum c. 59 11 auri-
liano R 12 paenitus R 13 clabulariis R
14 ignorantie R 15 scita] si ita R^a
parit T ^{****}ta R 16 constantinopoli]
R, om. T 21 uicentio R^a (*emend. man.*
altera ?), uinc. T 22 arcadius] arcadius
et R^a septimino] R cum 12, 6, 29, septi-
mio T cum 13, 1, 19, septimo Iust. (O)

23 eorum T, equorum R cursualim T
24 et om. R 25 quaerellam R, quaerelam T
deceptiones T curialis R 26 prestare R
dn. om. T 28 per] T, pre R 29 amo-
tijne T, amotis R: *expectes* amotis minus aptis,
ne cursus publicus uel similia ne] T,
om. R 30 aristeneto R 32 suum]
Iust., suam R 33 exequantur R^a

talium temerario animo ea quae decernimus contemnenda putauerit, per singula animalia qui-
bus usus fuerit singularum librarum auri inlatione multabitur. DAT. IIII NON. AVG. CONSTAN-
TINOPOLI DD. NN. HONORIO VII ET THEODOSIO II AA. CONSS. a. 407

VI DE TRACTORIIIS ET STATIUIS¹⁾

- 1 IMPP. VALENTINIANVS ET VALENS AA. AD RVFINVM PPO. Nemini ex his, qui ex ca- 5
strensibus muniis absoluti ad domum redeunt post labores, tractoria praebetur a sacro sepa-
rata iudicio, sed unusquisque in epistulis nostris, quibus ad aevi reliqui testimonium singulos
1 sequimur²⁾, uaticum conficiendi itineris consequatur. Hanc igitur sanctionem sinceritas tua
congrua auctoritate custodiat, ac si quando aliquis ex hoc genere hominum annonas popo-
sccerit, imperialibus litteris sua subscriptione subiecta modum debitae praebitionis impertiat. 10
Sed ne quis, ut haec factum est, quas superfluas impetrauerit, largiatur aut uendat, ne
quis ad quaestum de hac erogatione capiendum ulterius³⁾ nomen opponat⁴⁾. EMISSA SVB DIE
VIII KAL. FEB. ROM(A) VALENTINIANO ET VALENTE AA. CONSS.⁵⁾ a. 368
- 2⁶⁾ IMPPP. THEODOSIVS ARCADIVS ET HONORIVS AAA. RVFINO PPO. Tractoriae cum statuiis
solitis bidui tantummodo tempus accipiant. Nulli uero penitus cum necessariis⁷⁾ praebantur 15
nisi his tantummodo, qui animalia atque equos sacro usui necessarios prosequuntur: ita tamen,
ut his dimissis in tractoriarum corpore praefinitus⁸⁾ quinque dierum numerus adscribatur, ut
nullus ultra hoc temporis spatium ad residendum in quo libitum fuerit loco copiam nanci-
scatur. DAT. VII KAL. SEPT. CONSTANTINOPOLI ARCADIO A. II ET RVFINO CONSS. a. 392

VII DE DIVERSIS OFFICIIS ET APPARITORIBVS ET PROBATORIIIS EORVM⁹⁾

- 1 IMP. CONSTANTINVS A. AD VERSENNIVM FORTVNATVM CONSVLAREM AQVARVM. Promotio-
tionis ordo custodiendus est, ut primus in officio sit, qui prior fuerit in consequendo beneficio
principalis. DAT. VIII ID. MART. THESSAL(ONICA) CONSTANTINO A. IIII ET LICINIO IIII CONSS. 24
a. 315
- 2 IDEM A. AD PHILIPPVM PPO.¹⁰⁾ Officiales, quos ex diuersis officiis ex protectoribus
epistulas impetrasse constiterit, pristinae reddi iubemus militiae. DAT. III NON. NOV. ARELATO
CONSTANTINO A. VII ET CONSTANTIO CAES. CONSS.¹⁰⁾ a. 326 ?
- 3¹¹⁾ IMP. CONSTANTIVS A. AD SILVANVM COM(ITEM) ET MAGISTRVM MILITVM. POST ALIA:
Uniuersi officiales diuersorum officiorum, qui ex protectoribus epistulas meruerunt, officiis pri- 30
stinis militiaeque reddantur nec opponant quaesitae sibi uocabulum dignitatis. DAT. VI KAL.
IYN. SIRMII LIMENIO ET CATVLLINO CONSS. a. 349

R T (incipit u. 9 ex hoc)

¹⁾ Iust. 12, 51 ²⁾ prosequimur *Gothofredus* ³⁾ alterius (*Cuiacius*) ?
⁴⁾ apponat *Haenel* ⁵⁾ post cons. Val. et Val. AA. *Seeck Regesten* 71 ⁶⁾ Iust. 12, 51, 1
⁷⁾ sibi personis *addit* Iust. ⁸⁾ praefinitus *om. Iust.* ⁹⁾ cf. Iust. 12, 59 ¹⁰⁾ c. 2
Constantii esse et ad annum 353 (Constantio A. VI et Constantio Caes. II cons.) *pertinere,*
quo Constantius Arelati moratus est, uidit Gothofredus: Philippus ppo. occurrit annis 346—349
et uidetur errore insertus esse ¹¹⁾ *iunge* 7, 1, 2

10 subscriptione subiecta] RT^b, subiectione
subscriptione T^a debetae R^a 11 ac-
tenus RT^a 12 hac] hae R^a emissas] T,
missa R sub die] sud. T 15 paenitus R
16 sacros T prosequuntur R, persecuntur
Iust. 17 praefinitus T 18 ultra] R
Iust. (I), intra T Iust. (KO) 10 VII] R,
VI T 22 a.] aa. R 24 thessall. RT

26 filippum T 27 arellato T 28 con-
stantino] R, const. T cnes.] R, c. T
consulibus R 29 constantinus T mi-
litium] mil. T, mil. ac R, equitum et peditum
7, 1, 2 31 militiaeque T 32 sirmij] R,
sir T, sirmio 7, 1, 2 catullino] R, catu-
lino T

- 4 ¹⁾ IDEM A. AD VV. CC. PPO. POST ALIA: De cohortalibus adque magistrorum equitum et peditum officialibus iubemus, ut minime de cetero ad adorandam purpuram nostram ueniant, nisi si sub armis militiam tolerauerint et omnibus expeditionibus adfuerint. DAT. PRID. ID. MAI. CONSTANTIO A. VII ET CONSTATE II CAESARE CONSS. a. 354
- 5 ²⁾ IDEM A. AD PPO. POST ALIA: De chartulariis magistrorum equitum et peditum si quis post XXV annos obnoxius curiae fuerit reppertus, habeat priuilegium militiae. Omnes autem, qui probati fue[r]int quocumque ratione uel quocumque tempore³⁾, perseuerent [2]n militia, ii dumtaxat qui ministeriales et paedagogiani et silentiarii et decuriones existunt, ita ut post quindecim annos minime ab aliquo inquietentur. ET CETERA, DAT. XV KAL. IVN. 9 CONSTANTIO A. VII ET CONSTATE CAES. II CONSS. a. 354
- 6 ³⁾ IDEM A. AD PPO. POST ALIA: De largitionalibus comitatensibus et officialibus rationalis rerum priuatarum custodiri praecipimus, ut post uiginti et quinque annos ad curiam minime reuocentur. Hoc idem de officialibus praefectorum uicariorum obseruari sanximus. De primipilaribus uero, quia cursum exhibent, anni decem obseruandi sunt. Officiales enim praefecti urbi propterea, quod non exhibent primipili pastionem, post uiginti quinque annos 15 minime persequantur. Quod sane ad logografos pertinet, prius promulgatam legem⁴⁾ firmam esse uolumus. DAT. PRID. NON. OCT. CONSTANTIO A. VII ET CONSTATE C. II CONSS. a. 354
- 7 ⁵⁾ IMPP. CONSTANTIVS ET CONSTANS AA. ⁶⁾ AD TAVRVV PPO. Instaurata necessaria sanctione id uolumus de cetero custodiri, ne ullus quemquam iudicum probare⁷⁾ audeat uel prouehere. Excipimus tamen officia⁸⁾ cursus publici sollicitudinem sustinentia: nec enim tanto 20 muucri adminiculum denegari publica permittit utilitas⁹⁾. Quae cum ita sint, ceteris officiiis uniuersis eique, quod parat laudabili prudentiae tuae, nullus nisi nostro existente statuto debet adscribi. DAT. VI KAL. IVN. MED(IOLANO) ACC. ¹⁰⁾ VIII ID. IYL. DATIANO ET CEREALE CONSS. a. 358
- 8 ¹¹⁾ IMPP. VALENTINIANVS ET VALENS AA. AD MAMERTINVM PPO. Praefecturae cornicularios, qui annis singulis ex numero deputatorum¹²⁾ exeunt, post transactos corniculos nostram adorare purpuram uolumus: quo honore perfunctis, cum iam missionem tenuerint, liberum otium damus, ut ad susceptionem uel cuiuslibet necessitatis officium qui ex corniculario adorauerint¹³⁾ minime deuocentur. Haec igitur missio ea habeat priuilegia, quae ueterum principum sanctiones habere constiterit¹⁴⁾. DAT. III KAL. FEB. MED(IOLANO) VALENTINIANO ET 30 VALENTE AA. CONSS. a. 365

R T

¹⁾ fortasse iungendae sunt c. 4—6 et 6, 27, 1 (VIII id. Mart.) 8, 4, 5 (prid. non. Mai)
²⁾ cf. not. 1 ³⁾ nonnulla uidentur intercidisse ⁴⁾ non extat ⁵⁾ Iust. 12, 57, 2
⁶⁾ requiritur imp. Constantius A. et Iulianus C. ⁷⁾ Nullus iudicem quemquam sine sacra probatoria audiat Iust. ⁸⁾ prouincialia inserit Iust. ⁹⁾ § 2 om. Iust. ¹⁰⁾ Iun. acc. Med. (Gothofredus)? ¹¹⁾ pr. = Iust. 12, 52, 1: iunge 12, 1, 70 ¹²⁾ ex numero deputatorum om. Iust. ¹³⁾ qui ex corn. adorauerint om. Iust. ¹⁴⁾ constituerint?

1 a.] aa. R (non R^a) m̄grum aequitum T 3 si] R, om. K adfuerunt T II] I R, om. T 5 cartularis T aequitum T 6 obnoxios T reppertus R omnes] T, et omnes R 7 probati . . . perseuerent] T, probauerint (reliquis omissis) R 8 militia hii] R, militiam T et] tt R^a paedagogiani T, dagogiani R decuriones] R T^b, duceuriones T^a 9 ab om. T 10 constante] T II] T, om. R 11 rationalis] Gothofredus, rationales R 12 praecipimus R ut] R, ut siquis T uig. et quinque R, xxv T 13 sanximus] R, sancimus T 14 quia] R, qui T enim] R, etenim T 16 minimer T 17 constantio] R, const. T 18 constantius] R, constānus (= constantinus) T constans] R, grat. T 20 publicus sollicitudine T publici T 21 sunt T officis T uniuersis R 23 iun.] T, ian. R 25 et om. R 28 adorauerunt T 29 ea habent] R, *** (uel **) habeat ea T ueteranum T principium R. 30 ualentiano om. T

- 9 IDEM AA. AD GERMANIANVM PPO. Qui de ordinariorum officiiis iudicum uel amplitudinis tuae, exceptis his qui cornicularii honore perfuncti sunt, uel his qui secundum legem purpuram nostram adorauerunt, inter protectores domesticos uel scholares militant, ad eius quod declinare temptarunt muneris functionem et ad necessitates constringantur mancipatus. 4 DAT. VII ID. APRIL. REMIS GRATIANO ET DAGALAIFO CONSS. a. 366
- 10 IDEM AA. ¹⁾ AD VIVENTIVM PPO. Probabile et celebrandum tuae sinceritatis examen lege firmamus, quod ex officio tui culminis iners uulguis eiecisti et indignos militia diuersis 1 iussisti inhaerere muneribus. Ideoque nulli eorum, quos in(ustris) praestantia tua propositis 2 publicauit edictis, habendi uel adipiscendi gradum alterum sit facultas. Quin etiam si quis de his umquam interdictam adfectauerit dignitatem, iniecta manu a quocumque rectore retrahatur, ut a condicione sententiae non recedat. DAT. XVI KAL. IVN. CONPLATI VALENTINIANO N. P. ET VICTORE CONSS. a. 369
- 11 ²⁾ IMPPP. VALENTINIANVS VALENS ET GRATIANVS AAA. SEVERO MAG(ISTRO) MILITVM. Si quando praefectus praetorio uel uicarius aut rector prouinciae significauerit eum, qui chartis ac ratiociniis publicis inuenitur obnoxius, ad praeposituram castris ac militum transisse, re- 15 tractus illi adsignetur officio, a quo ad necessitatem praestandi ratiocinii deuocatur: tamen³⁾ in relecti uero locum is potissimum destinetur, cui meritorum adstipulentur insignia. DAT. X KAL. IAN. GRATIANO A. II ET PROBO CONSS. EMISSA AD MAGISTROS MILITVM ET COMITES ET DVCEES OMNES⁴⁾. a. 371
- 12 ⁵⁾ IDEM AAA. AD IULIANVM PROC(ONSVLEM) AFRIC(AE). Nullum militem a quolibet numero ad stationes agendas per consulares⁶⁾ Byzacenam et Tripolitanam prouincias destinari iubemus, sed probati in obsequiis praesidalibus, eius officii in quo parent uocabulo censeantur, 1 nec quicquam his sit cum armatae militiae nuncupatione commune. Sed et⁷⁾ si quis forte ex his, qui in legionibus uel in numeris deputentur, gestandis armis idoneus sit, qui tamen pastui primipili neutiquam obnoxius detegatur, ei cui⁸⁾ adscriptus est militiae indubitanter iungatur. 25 DAT. III KAL. IVN. ⁹⁾ NASSONACI. ACC. VI KAL. DEC. MODESTO ET ARINTHEO CONSS. a. 372
- 13 ⁵⁾ IDEM AAA. AD ROMANVM COM(ITEM) AFRIC(AE). Numquam officiales iudicum in quolibet militum numero deputentur; probatos enim eius officii in quo parent appellatione con- 1 gruit nominari. Si qui sane in quolibet numero ex apparitoribus praesidentium nunc repperientur adscripti neque pastui primipili deteguntur obnoxii, hique armis gestandis pro statuta 30 ac robore corporis idonei sunt, reuocentur ad numeros, quibus de more haecenus deputati sunt. DAT. III KAL. IYL. MODESTO ET ARINTHEO CONSS. a. 372
- 14 ¹⁰⁾ IDEM ¹¹⁾ AAA. TATIANO COM(ITI) S. L. Nullus thensaurensis uel officialis comitis thensaurorum semel deprehensus euersor quocumque pacto aut repetat militiam suam aut 1 aliam sibi requirat per ambitum dignitatem uel sese transferat ad aliam quamcumque mili- 35

R T

¹⁾ desideratur Gratianus ²⁾ Iust. 12, 59, 1 ³⁾ tamen om. Iust. recte
⁴⁾ emissa . . . omnes om. Iust. ⁵⁾ c. 12 et 13 eodem die datae (cf. not. 9) argumento inter se cohaerent ⁶⁾ per proconsularem? ⁷⁾ et del. (Gothofredus) ⁸⁾ de more haecenus inserit Mommsen ⁹⁾ Iul. c. 22 recte ¹⁰⁾ pr. = Iust. 12, 23, 2
¹¹⁾ requiritur imppp. Valens Gratianus et Valentinianus

1 ornariorum R^a 2 qui om. T 16 praetandi T^a (uel R¹) 17 loco R
3 adorauerunt T protectores R^a his T 18 II] R, v T emensa R
4 tem[p]tauerunt T necessitatem con[-] 22 obsequis R 25 obnoxium R detegitur T indubitantur T iungatur R^a
10 dignitatem . . . retrahatur (retrahantur R) 26 nassonaci] R, onnaci T 27 com. RT
om. T 11 recedant Cuiacius xvi] R, xv T afrie. R 30 hique] R, hiquae T mori T
conplati . . . 12 uictore] R, constp. ua(lentini)ano actenus RT 33 tatiano] Iust., tatianus T, titiano R officiales comites T 34 deprae-
et ualente 13 aa. T imppp. grat. ual. et ualentianus aaa. seu. T 14 uicarius] uic uel 35 quocumque R^a ambitu T
** uic. T cartis T 15 ratiociniis . . . praeposituram] RT² Iust., raram R¹ retractatus T sese] sene T militiam] paemilitiam T

tiam. Sed neque ii, qui nuper thesaurorum custodiam susceperunt, seriniarii etiam comitum thesaurorum uel ceteri thesaurenses alterius militiae sperent se occasione defendi uel ad honores aliquos dignitatesue transire, sed ea perpetuo tenendos esse militia, qua sunt a principio mancipati. DAT. VIII KAL. FEB. ANTIOCHIAE GRATIANO A. IIII ET MEROBAYDE CONSS. a. 377

15 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. AD SYAGRIVM PV. Qui ab- 5 hinc quinquennio, desertis propriae apparitionis obsequiis, in ordines indebitos euolarunt, pristinis officiis reddantur. ET CETERA. DAT. VII ID. OCT. SYAGRIO ET EVCHERIO CONSS. a. 381

16 2) IDEM AAA ET ARCADIVS A. AD PRINCIPIVM PPO. Praeter eos, qui de officio eminentium potestatum numero stipendiorum et curriculum euolutis, urbi praefecti, uicariae etiam potestatis 3) serenitatis nostrae annis singulis attingere purpuram uenerarique praecepti sunt, 10 nulli prorsus uel ex eo numero uel illorum certe 4), qui prouincialia officia peregerunt, tranquillitatis nostrae muricem adorare sit liberum, omnium suffragiorum obreptione cessante. Adeo autem unumquemque ea, quibus uel sponte initiatus est uel suorum retinetur consortio maiorum, non sinimus ciuiliu officiorum sacramenta defugere, ut etiam ad palatina hos adque agentum in rebus transire uetemus officia, nisi omnibus expeditis, quae eorum peragi possit 15 ordo militiae. Si quis igitur ea quae sunt salubriter cauta uiolarit, non solum se ilico sciat esse retrahendum, uerum etiam bonorum media parte multandum ac mancipatus statim muneris subiugandum, ita ut per hoc tempus, quod hac lege praescriptum est, istius functionis muneris se norit esse subdendum. Omnes itaque iudices ciuilibus arbitrii tua magnificentia moneat curam his oportere inesse quam maximam, ne quis apparitionis propriae desertorem ad indebitam ad- 20 spirare patiat. Retrahi enim oportet contumacem ac legis laqueis implicari. DAT. XIII KAL. OCT. AQVIL(EIA) ARCADIO A. I ET BAVTONE VC. CONSS. a. 385

17 5) IDEM AAA. AD PRINCIPIVM PPO. Exceptores omnes iudicibus 6) obsequentes, qui nec militiam sustinent 7) neque a fisco ullas consequuntur annonas, absque metu nauare 8) coeptis operam, etiamsi decuriones sint, minime prohibemus, dummodo munia propriae ciuitatis agno- 25 scant et peracto secundum morem exceptionis officio ad propriam sibi curiam redeundum esse non nesciant. DAT. IIII ID. DEC. AQVIL(EIA) ARCADIO A. I ET BAVTONE CONSS. a. 385

18 9) IDEM AAA. ET ARCADIVS A. 10) AD EVSIGNIVM PPO. Nullus ex his, quos claruerit militia resolutos, indebita denuo sacramenta 11) suscipiat. Si quis autem id per obreptionem forte meruerit, quinque librarum auri multetur incommo. DAT. PRID. ID. IUL. MED(TOLANO) 30 HONORIO NP. ET EVODIO CONSS. a. 386

19 12) IMPPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. FLORENTINO PV. POST ALIA: Cuiuslibet iudicis apparitores, inter quos etiam praefectianos locamus, ad quamcumque aliam militiam uel palatinam uel militarem ambiendo transierint, retrahendi hos copiam illis quos deseruere tribuimus, ita ut uilissima quaelibet officia ac mancipatus quoque, si modo ab his cui nati sunt ordo 35

R T

1) ppo. (Gothofredus)? 2) pr. = Iust. 12, 53, 1: iungenda 1, 2, 9? 3) uic. etiam potestatis om. Iust. 4) uel ... certe] eorum Iust. 5) Iust. 12, 49, 5
6) prouincialibus inserit Iust. 7) qui nec cohortalem militiam sustinere uidentur Iust.
8) dare Iust. 9) Iust. 12, 59, 2 10) Imppp. Gratianus Valentinianus et Theodosius AAA. Iust. 11) sine augustis adfatibus inserit Iust. 12) § 1 = Iust. 10, 32, 48: iunge 2, 20, 6, 14, 2, 12, 1, 153—156 Iust. 3, 23, 1

1 hii RT thesaurorum T 2 thesaurorum
uel cetheri T defensi T 4 anthiociae R
8 aaa. et arcad. a.] T cum Iust. (impppp. grat.
ual. theod. et arc. aaaa.) aaa. R, cf. c. 17 et 18
9 eolutis R 10 uenerariquae T, uerarique R^a
11 eo om. T tranquillitatis R 13 ea]
mea T 15 uetemus] uetemus ne (e dele-
tum) T quae] que T pascit T
16 ea bis T in transitu a pagina in paginam
uiolaret R 18 numeri T 19 ciuilibus
T, ciuiles R 20 maximam] R, maxime T

indebitum adspirasse T 21 centum]acem T
leges R^a impleri T 23 idem aaa. et
arcadius a. principio pp. Iust. 24 metu]
militia metu T^a 25 sunt T propria T
26 peractos secundum T 27 III] III 11,
16, 17 29 militia resolutos] T Iust., mili-
tare solutus R 31 np.] T, nb. p. R
euodio R 32 florentio R^a indices T
34 transierint T hos] ho R^a deseruet T
35 officii ac T^a

1 exegerit, administrent. In quorum idem seruandum, quod in curialium successione decernimus, ut etiam si patres haec fugerint 1), teneatur agnatio. ET CETERA. DAT. XII KAL. IAN. MED(TOLANO) CAESARIO ET ATTICO CONSS. a. 397

20 2) IMPPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. GRACCHO PV. Quicumque apparitores ob cul- 5 pam uel neglegentiam fuerint iudicato distincti, ad nullam militiam adspirandi habeant facultatem nec ex rescripto his ullus aditus reseretur, quos congruit poenae grauissimae subiugari, si contra inhibita quoque sacratissimis constitutis adspirare praesumpserint 3). DAT. VIII KAL. AVG. RAV(ENNA) DD. NN. HONORIO X ET THEODOSIO VI AA. CONSS. a. 415

21 4) IMPPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. HIERIO PPO. Nemo aliter ad tuae subli- 1 mitatis admittatur officium, nisi eum emissa ex sacris scriniis probatoria consecrarit. Quod et 10 in ceteris officiis, quibus similis erat consuetudo militiae, diuerso quidem modo, sed pari diligentia sublimitas tua iubeat custodiri: sed in his quoque, id est uirorum spectabilium proconsulis Asiae, comitis Orientis, praefecti Augustalis et vicariorum, quos etiam monuimus sub 2 uiginti interminatione librarum auri 5). Irenarchas quoque et actuarios et cornicularios tam classium urbis Constantinopolitanae quam thymelae equorumque currulium ciuitatum diuer- 15 sarum non aliter, nisi, ut consueuerat, manus sanxerit principalis 6), praecipiat ordinari. Quin 7) si quis talis sub tua fuerit iudicatione conuictus, profecto inritis his quae uetita contrectauit etiam congruam indignationem incurret: 8) his retentis in suo ordine et gradu militiae, qui qualitercumque ad praesentem diem admissi sunt. ET CETERA. DAT. X KAL. IUL. NICOMEDIAE 19 DD. NN. THEODOSIO XII ET VALENTINIANO II AA. CONSS. a. 426

22 9) IDEM AA. THEOFILO PV. Nemo aliter ad tuae sublimitatis in posterum admittatur 1 officium, nisi eum emissa ex sacris scriniis probatoria consecrarit. Actuarios quoque thymelae et equorum currulium, suarios etiam et optiones per omnes regiones urbis Constantinopolitanae et alia omnia, quae uel in militia uel gradibus actibusque nutum pro sollemnitate priscae in- 25 stitutionis desiderant principalem, non aliter, nisi, ut consueuerat, manus sanxerit principalis, 25 praecipiat ordinari. Quin si quis talis sub tua fuerit iudicatione conuictus, profecto inritis his, quae uetita contrectauit etiam congruam indignationem incurret: his retentis uidelicet in suo ordine et gradu militiae, qui qualitercumque ad praesentem diem uidentur admissi. DAT. KAL. IUL. NICOMEDIAE THEODOSIO XII ET VALENTINIANO II AA. CONSS. a. 426

23 10) IDEM AA. ACACIO COM(ITI) S. L. Comitum thesaurorum dioeceseos proiectiones et 30 ipsos thesaurenses uetus obseruatio principali dexterarum reseruauit, nec aliter uoluit eos uel in iudicio suorum oboedientiam 11) uel in committendis publicis necessitatibus habere progressum, nisi militiam eis emissa ex sacris scriniis probatoria condonasset. Quod ita esse decretum ad notitiam eorum, quibus hoc uidetur esse conueniens, peruenire tua magnitudo constituet, non absque indignatione arbitrium principale passura quorundam temeraria usurpatione 35 diminui: his retentis uidelicet in suo ordine et gradu militiae, qui qualitercumque ad praesentem diem uidentur admissi. DAT. KAL. IUL. NICOMEDIAE DD. NN. THEODOSIO XII ET VALENTINIANO II AA. CONSS. a. 426

R T (desinit in 11 diligent)

1) patres decesserint Iust. 2) Iust. 12, 59, 5 3) contempserint Iust.
4) pr. § 1. 3 = Iust. 12, 59, 6: § 2 = Iust. 12, 49, 7: c. 21—25 argumento et tempore inter se cohaerent 5) In his officiis, id est ... librarum auri, nemo aliter admittatur, nisi eum emissa ex sacris scriniis probatoria consecrarit Iust. 12, 49, 6 pr. 6) sublimitas tua ex u. 12 suppl. Iust. 7) quod Iust. 8) seqq. om. Iust. 9) cf. not. 4 10) iunge Iust. 11, 8, 14: cf. not. 4 11) oboedientia Seeck

1 in] ina R successione curialium Iust. sanxerit R 19 x om. c. 22, 23
2 fugerunt T acitio uel agnitio T 21 postero R 25 sanxerit R 27 in-
3 et] etc R^a 4 gracco R pu.] R, pu. currat R^a 28 uidelicet om. c. 21 § 3, habet
pp. Iust. (O), ppo. T 5 distincti T c. 23 uidentur admissi] admissi sunt c. 21
6 poene T, poena R 7 praesumpserint R 29 kal.] x kal. c. 21 31 thesaurorenses R^a
8 dd. nn. om. R 10 probataria T reeruabit R^a 32 uel bis R 36 uide-
11 consuetudo R^a 14 hirenarchas R licet om. c. 21 § 3, habet c. 22 § 1 37 kal.]
15 ciuitatum R^b 16 consueuerat R x kal. c. 21 XII] a. XI T

VIII DE EXECVTORIBVS ET EXACTIONIBVS)

- 1 ²⁾IMPP. VALENTINIANVS ET VALENS AA. AD FLORIANVM CONSVLAREM VENETIAE. Die solis, qui dudum faustus habetur, neminem Christianum ab exactoribus uolumus conueniri, contra eos, qui id facere ausi sint, hoc nostri statuti interdicto periculum sancientes. DAT. XI 4 KAL. MAI TRIVERIS VALENTINIANO ET VALENTE AA. CONSS. a. 368? 370? 373?
- 2 ³⁾IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. AD POTITVM VIC(ARIVM). Quisquis fuerit exhibitus, usque ad negotii terminum ab eo, cui primum traditus fuerat, obseruari eum apparitore decernimus: si qua praesumptione fuerit haec mansuetudinis nostrae posthabita praeceptio, primiserinio qui iussa temerauerit quinque librarum auri condemnatione 9 multando. DAT. VIII KAL. NOV. AVXONIO ET OLYBRIO CONSS. a. 379
- 3 ⁴⁾IDEM AAA. AD PRINCIPIVM PPO. Solis die, quem dominicum rite dixere maiores, omnium omnino litium negotiorum conuentionum quiescat intentio; debitum publicum priuatumque nullus efflagitet: ne apud ipsos quidem arbitros uel in iudiciis flagitatus uel sponte 1 delectos ulla sit agniti iurgiorum. Et non modo notabilis, uerum etiam sacrilegus iudicetur, qui a sanctae religionis instincto rituae deflexerit. DAT. III NON. NOV. AQVIL(EIAE), ACC. VIII 15 KAL. DEC. ROM(AE) HONORIO NOBILISSIMO PVERO ET EVODIO VC. CONSS. a. 386
- INTERPRETATIO. Die solis, qui dominicus merito dicitur, omnium hominum actio con- quiescat, ut nec priuatum nec publicum debitum requiratur, nulla iudicia neque publica ne- que priuata fiant. Quod qui non obserauerit, reus sacrilegii teneatur.
- 4 ⁵⁾IDEM AAA. AD EVSIGNIYM PPO. Nullus apparitor amplitudinis tuae uel de officii 20 palatinis ad eam provinciam, ex qua oriundus est uel in qua conlocauerit larem⁶⁾, obtentu 1 publicae necessitatis uel exsecutor priuati negotii dirigatur. Etenim officii celsitudinis tuae primiserinio tres libras auri fisci utilitatibus sine dilatione persoluet, si statuta fuerint teme- 2 rata: apparitor uero, qui huic se muneri passus est deputari, solutus militia mancipum cor- 2 pori sociabitur⁷⁾. Haec uero poena etiam ceteris inrogata est, ut, si domesticus aut protector, 25 strator uel⁸⁾ agens in rebus uel palatinus utriusque officii uel ad eam⁹⁾ provinciam, in qua natus est, uel ad eam, in qua conlocarit larem, cum huiusmodi usurpatione perrexerit, matri- culis quidem exemptus ipse, qui se uoluit mitti, auri libram unam fisci uiribus inferre cogetur, adiutores uero officiorum palatinorum ac numerarii comitum inuicem uirorum siue actuarii 1 libram fisci uiribus soluant, nisi statuta fuerint custodita. DAT. III NON. DEC. MED(IOLANO) 30 HONORIO NOBILISSIMO PVERO ET EVODIO VC. CONSS. a. 386

R et ad 8, 8 rubr. et c. 3 Br. (NMGÉ)

- ¹⁾ Iust. 12, 60 ²⁾ = 11, 7, 10 ³⁾ Iust. 3, 2, 1 ⁴⁾ = 2, 3, 18, 11, 7, 13
⁵⁾ Iust. 12, 59, 3 ⁶⁾ uel qui iam in huiusmodi officio fuerit commoratus addit Iust.
⁷⁾ solutus ... sociabitur] militia spoliabitur Iust. ⁸⁾ stratorue uel? (Mommsen)
⁹⁾ eandem Iust.

1 exactoribus NGE 3 cristianum R M? E ponte R^a 14 delictos N, di-
 7 fuerat] fuit Iust. cui collocat Iust. lectos E, electos G adgnatio R^a uel R¹,
 8 apparitore ante 9 qui iussa] R^b, qui agnatio MG et om. 2, 8, 18 notabiles N
 iusta R^a 10 VIII k. nou.] R, k. iul. me- sacrilegos N 15 a om. M religiones N
 diolani Iust. (Hal.) 11 idem aaa. (aa. E)] instinctio] 2, 8, 18, 11, 7, 13, instituto (-tum
 RE, imp. grat. (et ins. G) ual. et theod. Br. (MGE) R ritumue M, ritumque G,
 aaa. NG, imp. ualentianus et ualens aaa. ritibi N, ritue E deflexerit E dat.] NE,
 M principum E diem G domi- pp. RM, pp. data G IIII G, non.] k. G
 nico N rite] RNE cum 11, 7, 13, recte G, me- aquileia NE, aquilegia G acc. om. G
 rito M diximus G, dixerit E maioris VIII om. N 16 dec. om. G nob. puero]
 NE, maior est G 12 litum N, litigium E R, nubp. N, nep. M, VIII E, om. G eu-
 negotiarum E conuentionumque G nodio RNE, euocio G ue.] uu. cc. N,
 conquiescat E 13 ne] nec M, et ne E om. MG 23 fisis R^a 26 palatinis R^a
 istos G uel in] R, uel e ME cum 11, 7, 13 27 larem] matriculis quidem R^a (ex u. 17)
 (V), uelle N, uel GE cum 2, 3, 18 (T) et 30 III] II Cuiacius in Iust. 31 euodio R
 11, 7, 13 (T) iudices G flagitatus

- 5 ¹⁾IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. DEXTRO PPO. Siue a palatinis petantur, quae sunt sacris largitionibus inferenda, siue quid res priuata nostra desideret, uel si quod sub- sidium publicarum necessitatum magnificentia tua per apparitionem suam arcae nomine depo- seit, remota exigentium permixtione per rectorem provinciae instantibus officiis memoratis ex- actionem celebrari decernimus, qui ad se intellegit uel desidia inuidiam uel industriae glo- 5 riam pertinere. DAT. XVII KAL. IVN. MED(IOLANO) OLYBRIO ET PROBINO CON[SS.] a. 395
- 6 ²⁾IDEM AA. AD PROVINCIALES ET AD PROCONSVLES³⁾. Ne per diuersas provinciarum partes aut palatinus exactor accederet aut in(ustri)um uirorum apparitor uagaretur uel mili- tarius terror inferret formidinem, hac lege sancimus, ut omnis memoratis intentio ad provinciae rectorem sit, cum eo agant, illo insistente disponente adque agnoscente suo periculo rem per- 10 agendam compleant⁴⁾ uniuersa. DAT. XVII KAL. IVL. MED(IOLANO) OLYBRIO ET PROBINO CONSS. a. 395
- 7 ⁵⁾IDEM AA. ANDROMACHO PV. Quicumque e palatio nostro cuiuslibet tituli ad provin- ciam⁶⁾ conuearit compulsor exactor admonitor portitorue praecepti, agens in rebus uel pala- tinus uel apparitor in(ustri)um potestatum, hoc tantum potestatis adripiat, quod mandatum 15 curae suae specialiter adprobatur, nec quod iniunctum alteri fuit, collegii iure praesumat, ne, dum hoc sibi inuicem mutui officii licentia partiuntur, agant cuncti, quod singulis credebatur. ET CETERA. DAT. PRID. ID. IVL. MED(IOLANO) OLYBRIO ET PROBINO CONSS. a. 395
- 8 ⁷⁾IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. IOHANNI PPO. POST ALIA: Die sabbata ac reli- quis sub tempore, quo Iudaei cultus sui reuerentiam seruant, neminem aut facere aliquid aut 20 ulla ex parte conueniri debere praecipimus: cum fiscalibus commodis et litigiis priuatorum constet reliquos dies posse sufficere. ET CETERA. DAT. VII KAL. AVG. RAV(ENNA)⁸⁾ HONORIO VIII ET THEODOSIO III⁹⁾ AA. CONSS. a. 409
- 9 ¹⁰⁾IDEM AA. PALLADIO PPO. Siue ex praetoriano officio siue in(ustris) comitiuae sedis largitionum, nec non et rei priuatae nostrae uel ex quacumque apparitione ad quamcumque 25 necessitatem profligandam quis fuerit destinatus, sciat intra anni metas debere collectis ratio- ciniis ad proprium iudicem remeare eique suam efficaciam ostendere, quid eius instantia exa- ctum fuerit, quidue in debitis habeatur, uel penes quos resederit, uel cuius culpa aut causa 1 in eadem provincia fuerit derelictum. Quod si exacto spatio anni eius regionis uisceribus 30 praedator insidens deprehensus fuerit remorari, tunc absolutus cingulo militia abicietur, prim- 2 oribus eiusdem militiae decem librarum auri multa proposita. Sin redire dissimulet¹¹⁾, ligatus ferreis nexibus cura provincialis officii sub elogio¹²⁾ ad debitum mittatur examen, nec ei li- berum sit, ut hoc se priuilegio aut occasione defendat, quod sibi aliud negotium uel aliam necessitatem post iniunctam esse causetur, cum isdem licentiam auferamus in eadem provincia

R T (incipit u. 5 decernimus)

- ¹⁾ c. 5 et 6 argumento et tempore inter se cohaerent ²⁾ Iust. 12, 60, 1: cf. not. 5
³⁾ et ad proconsules om. Iust. et delet Mommsen ⁴⁾ peragant et impleant Iust.
⁵⁾ Iust. 12, 60, 2: iunge 2, 12, 6, 7, 12, 3 ⁶⁾ provincias Iust. ⁷⁾ 2, 8, 26 Iust. 1, 9, 13:
 iunge 16, 8, 20 ⁸⁾ dd. nn. ins. 2, 8, 26 ⁹⁾ Honorio VIII et Theodosio V (= a. 412)
 Iust. cum 16, 8, 20 recte ¹⁰⁾ Iust. 12, 60, 3 ¹¹⁾ per uices officiorum inserit Iust.
¹²⁾ sub elogio om. Iust.

2 desiderit R quod] quo R^a 6 XVII] R, om. T 18 id. iul.] non. iul. 2, 12, 6, non.
 XII T 7 provincias T 8 accederet] acce- iun. 7, 12, 3 19 sabbata] RT cum lege ge-
 datet T^a sint T 10 insistente] T, in- mina 20 quod T sui] rei T ne-
 sisten R adque] et Iust. compleantur T mineminem R aut ulla] ulla R
 prouino T 13 e] R, a T, ex Iust. (K), 24 officio R 26 profligandum T^a
 om. Iust. (OI) provincia T 14 com- 28 quiduae T habeatur] T, habetur R
 mearit] R² (manus altera), mearit T, om. R¹, Iust. 30 praedatur T deprahensu RT
 conueauerit Iust. 15 apparitio T absolutos T cingulos T^a 31 eiusdem]
 hoc] R Iust., in hoc T adripiat T eius Iust. si Iust. 34 hisdem RT
 16 nec] ne T cum Iust. (O) 17 inuicem

iterare¹⁾ exactionem. ET CETERA. DAT. X KAL. OCT. RAV(ENNA) DN. THEODOSIO A. VII ET PALLADIO CONSS. a. 416

- 10 ²⁾IDEM AA. IOHANNI PPO. POST ALIA: Nullam possessionem alterius pro alienis debitis publicis siue priuatis praecipimus conueniri. ET CETERA. DAT. V ID. IVL. RAV(ENNAE) 4 DD. NN. HONORIO XIII ET THEODOSIO X AA. CONSS. a. 422

VIII DE LVCRIS OFFICIORVM³⁾

- 1 IMP. CONSTANTINVS A. AD PACATIANVM. Ordines decuriarum scribarum librariarum et lictoriae consularis oblati precibus meruerunt, ut in ciuilibus causis et editionibus libellorum officiorum sollempnitate fungantur, ita ut uetusta aetate seruatum est: eo usque⁴⁾ praerogatiua ueniente, ut militares intercessionem procul usque a liberalibus causis sese continent. Rectores itaque quae iussimus obseruabunt. DAT. XV KAL. MAL. CONSTANTINOPOLI CONSTANTIO ET ALBINO CONSS. a. 335

- 2 IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. AD SEVERVM PV. Emolumenta ceteraque compendia, quibus magnitudinis tuae apparitio sustinetur, neque his auferri sancimus, quibus pro eiusdem officii liberalitate conlata sunt, neque in eos ueluti ex necessitate transferri futura aetate permittimus, quos huiusmodi largitate uel praemio opinantur indignos: modo ut nihil ab eo⁵⁾ necessarii moris aut ordinis pandat antiquitas, sed uolentium potius fuisse doceatur, quam principatus ipsius adque administrationis officium. DAT. KAL. AVG. ANTONIO ET SYAGRIO CONSS. a. 382

X DE CONCVSSIONIBVS ADVOCATORVM
SIVE APPARITORVM³⁾

- 1 ⁶⁾IMP. CONSTANTINVS A. ⁷⁾PROC(ONSVLI) AFRIC(AE). Si quis se a ducentariis uel centenariis ac praecipue⁸⁾ fisci aduocatis laesum esse cognoscit, adire iudicia ac⁹⁾ probare iniuriam non moretur, ut in eum qui conuictus fuerit competenti seueritate uindictetur. DAT. VI ID. NOV. TRIVERIS. ACC. XV KAL. MART. CARTHAGINE CONSTANTINO A. IIII ET LICINIO IIII 25 CONSVLIBVS¹⁰⁾ a. 315

- 2 ¹¹⁾IMP. CONSTANTIVS A. EVBYLIDAE VC.¹²⁾ VICARIO AFRICAE. Praeter sollempnes et canonicas pensationes multa a prouincialibus Afris¹³⁾ indignissime postulantur ab officialibus et scholasticis non modo in ciuitatibus singulis, sed et mansionibus, dum ipsis et animalibus eorundem alimoniae sine pretio ministrantur. ¹⁴⁾Nec latet mansuetudinem nostram saepissime 80

R T

¹⁾ continuare *Iust.* ²⁾ *Iust.* 12, 60, 4: *iunge* 2, 13, 1, 2, 28, 1 ³⁾ cf. *Iust.* 12, 61
⁴⁾ usque *del.* (*Seeck*) ⁵⁾ *nonnulla uidentur intercidisse* ⁶⁾ *Iust.* 12, 61, 1: *iunge* 1, 12, 1, 9, 24, 2, 10, 15, 1, 11, 1, 2, 11, 7, 1 ⁷⁾ *Aeliano inserunt leges iungendae* ⁸⁾ ac praecipue] uel *Iust.* ⁹⁾ et *Iust.* ¹⁰⁾ *scribi debuit* dat. VI id. Nou. Triu. Constantino A. IIII et Licinio IIII cons. acc. XV k. Mart. Carth. (a. 313/4): (*aliter Seeck Regesten* 78)
¹¹⁾ *Iust.* 12, 61, 2 ¹²⁾ VC. *om. Iust.* ¹³⁾ Afris *om. Iust.* ¹⁴⁾ § 1 *om. Iust.*

1 dn. *om. T* 5 dd. nn. *om. R* 18 principatus *R*^a 22 uel] uel a *T*
ordines] *sic etiam R* 7 scribarum] *R*, scribatur *T* 8 consularis *T* 23 praecipuae *T* fisci aduocatus *R*
praecipue] *RT* edicionibus *R*^a 9 eo] *T*, ut *R* 10 ut militares] *T*, ut (u *R*^a) militaria *R* a *om. T* contineat *R* 24 competenti *R*^a, competente *T* saueritate *T*^b 25 licinio] licinio c. *T* 27 constantius] *R*, constantinus *T* eubolidae *RT* uicario] uico- *RT* 28 multa a] multae *T*
11 obseruabunt *R*^a 13 emolumenta *R*^a 29 scholasticis *R*
14 auferri] auferri prae *T*^a 15 qubus *R*^a

scholasticos ultra modum acceptis honorariis in defensione causarum omnium et annonas et sumptus accipere consuesse, quibus tantis commodis fulti ignere suam auaritiam explere nequeunt. Prouinciales itaque cuncti iudices tueantur nec iniurias inultas transire permittant. DAT. III KAL. IVL. LEONTIO ET SALLVSTIO CONSS. a. 344

- 3 ¹⁾IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. POMPETANO PROCONSVLI AFRICAE²⁾. Quotiens con- pulsor arguitur in depraedatione conuictus³⁾, non consulta clementia nostra poenam subeat legibus competentem. DAT. PRID. KAL. IAN. MED(TOLANO) STILICHONE ET AVRELIANO CONSS. a. 400

- 4 IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. EVCHARIO PROCONS(VLI) AFRIC(AE). Uniuersa conpulso- rum genera ex Africanis prouinciis constituimus esse pellenda, his uidelicet restitutis, 10 quae forsitan per temeritatem sustulerant. DAT. VI ID. AVG. RAV(ENNA) DD. NN. HONORIO VIII ET THEODOSIO V AA. CONSS. a. 412

XI NE QUID PVBLICAE LAETITIAE NVNTII
EX DESCRIPTIONE VEL AB INVITIS ACCIPIANT⁴⁾

- 1 IMPP. VALENTINIANVS ET VALENS AA. AD EVGRAMMIVM⁵⁾. Cum anni exordia certis 15 inchoanda consulibus nuntiantur, a tenuioribus sportulae specie conlationis necessitas separatur, ne scilicet descriptione⁶⁾ facta pro capitacione aut iugacione quicquam isdem ueluti legitimi muneris exprimat. Iubemus tamen, ut uiri per prouincias merito iam honore pollentes, praeterea curiales, quos his gradus honore et in conlationibus honestate functionis conuenit esse finitimos, arbitrato suo tribuant, quantum putauerint largiendum, porro tenuioribus ab 20 hac sorte iniuriosae necessitatis alienis. Quod quidem interdicti seueritate fieri uetamus in posterum, ut rectores prouinciarum uicenis auri lib(ri)s, porro officia quadragenis constituamus esse multanda, si quicquam pauperes hac adscriptione praebuerint, uel his extorqueri quicquam passi fuerint, aut aequae quos contra uetitum fecisse cognouerint, taciturnitate alieuius dissimulationis absoluerint. DAT. XVII KAL. IAN. CONSTANTINOPOLI DIVO IOVIANO ET VARRO- 25 NIANO CONSS. a. 364

- 2 IDEM AA. PRONVNCIALIBVS SALVTEM DICVNT. Si quando uictoriae, si quando laetitiae publicae nuntiantur uel nouorum consulum nomina perferuntur, conlationi nullus locus, nulla 1 sit licentia nihil quisquam exigat, nihil audeat postulare. Si quis uero honoratorum sponte 2 quid offerre uoluerit, id tantum reate dandum iudicamus. Ceterum quidquid ex postulat, 30 quidquid fuerit indictum, rector quidem prouinciae eius, in qua res ita gesta erit, duplum, quod indixerit, quodue dare coegerit, ex suo fisci uiribus pendet, officium autem quadrupli summam pro eadem necessitate persoluet. DATA III ID. IAN. MED(TOLANO) VALENTINIANO ET VALENTE AA. CONSS. a. 365

- 3 IMPP. VALENTINIANVS VALENS ET GRATIANVS AAA. AD MAMERTINVM⁷⁾ PRAEFECTVM 85 PRAETORIO. Si quando faustorum nuntiorum gaudia prouincialibus intimantur, quotiensque quid per terrarum orbem disseminatur, seu militum illustres uictoriae seu strages hostium aut

R T (*desinit in* 4 DAT. III) *et ad* 11 *rubr. Br. (NMGÉ)*

¹⁾ = *Iust.* 12, 61, 3: *de iungendis* cf. *ad* 1, 12, 8 ²⁾ Pompeiano suo salutem 12, 6, 27
³⁾ etiam *inserit Iust.* ⁴⁾ cf. *Iust.* 12, 63 ⁵⁾ Eugrammum *Gothofredus* ⁶⁾ descriptione *Mo.* ⁷⁾ *Probum (Gothofredus)*

1 scolasticos *R* 2 consuisse *T* uictorin] uict. *singulari in hoc libro compen-*
commodis *R* 3 iudices] tu[-] *T* dio *R* 33 dato *R*^a 34 aa.] augustis *R*
permittat *T* 7 ian.] ian. 9, 26, 2 auri- 35 aaa.] augg. *R* 36 quotiescumque *Cu-*
liano *R* 13 nunciis *G* 14 ab] a *R* iacius 37 urbem *R* uictoriae] *Gotho-*
16 speciae *R*^a 17 hisdem *R* 18 ex- *fredus*, uictorias *R* aut] *Cuiacius*, autem *R*
primitur *R* 27 quando quando] *do R*

nostri triumphii perferuntur, uel hi quos gerimus aut deferimus consulatus, nulli publica distributione et arbitrio iudicis munera quae uocant sportulas deputentur. Ceterum si quis iudicum uim decretorum nostrorum uiolauerit, eius rei, quae uiritim distributa fuerit et coacta, duplicem poenam subibit, aut ¹⁾ officium quoque quod ei paruerit in quattuor partibus multa ²⁾ exaggerata constringat. Honorati uero et urbibus suis eminentes ex arbitrio suo quantum mens tulerit largiantur. MISSA A PPO. DIE ²⁾ ID. FEB. MED(IOLANO) VALENTINIANO NB. P. ET VICTORE VC. CONSS. ³⁾

a. 369 ?

⁴⁾ IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. FLORO PPO. Quidquid nostrorum umquam nuntiarum coeperit prosperorum, bella si desinent, si oriuntur uictoriae, fastis si honor datus fuerit regalium trabearum, compositae pacis si erit efferenda tranquillitas, sacros ultus inhiantibus si forte populis inferemus, haec sine ⁵⁾ pretio nuntiarum excipique sancimus. Gerulum iubemus esse castissimum, iudices nummarios esse prohibemus, iudices statumus esse sollicitos, ne turpi conludio quaeratur ex miseris pretium gaudiorum. Quod si id sacrilega fuerit dissimulatione uiolatum, et accipientem pudoris fortunarumque manebit exiduum et cogentem par poena multabit et officium triginta librarum auri uexatione quatiatur. 15 DAT. IIII NON. FEB. CONSTANTINOPOLI MEROBAUDE II ET SATVRNINO CONSS. a. 383

⁶⁾ IMPPP. VALENTINIANVS THEODOSIVS ET ARCADIVS AAA. HAVI TATIANE K(ARISSIME) N(OBIS). Legem nostram, qua nihil ab inuitis prouincialibus gratulationis nomine exigendum esse decreuimus, nouimus custodiri. DAT. IIII KAL. MAI. MED(IOLANO) TIMASIO ET PROMOTO CONSS. a. 389

INTERPRETATIO. Quando gaudia publica nuntiantur, nihil inuitis prouincialibus gratulationis nomine exigatur.

XII DE DONATIONIBVS ?

⁸⁾ IMP. CONSTANTINVS A. AD MAXIMVM PV. ⁹⁾ Donatio siue directa sit siue mortis causa instituta, siue condicionibus faciendi ac non faciendi ¹⁰⁾ suspensa, siue ex aliquo notato tempore promissa, siue animo ¹¹⁾ dantium accipientiumue sententia quantum ius sinit cognominata, sub hac fieri debet obseruatione ¹²⁾, ut quas leges indulgent actiones ¹³⁾ condiciones pactionesque contineat ¹⁴⁾, hisque penitus cognitis uel recipiantur, si conplacitae sunt, uel reiciantur, si sunt molestae: ita ut minorum defensores, si per eos donationum condicio neglecta est, rei amissae periculum praestent ¹⁵⁾. In conscribendis autem donationibus nomen donatoris, ius ac ³⁰

R Br. (NMG): 11, 5 supplet Iust. 12, 61, 4

¹⁾ aut del. (Mommson) ²⁾ pridie Mommson ³⁾ Valentiniano et Valente cons. (365) Seeck] Mamertini praefectura desit a. 365 ⁴⁾ Iust. 12, 63, 1 ⁵⁾ immodico inserit Iust. ⁶⁾ iunge 1, 15, 13 ⁷⁾ Iust. 8, 53 ⁸⁾ Vatic. 299 Iust. 8, 53, 25: pr. fin. = 3, 30, 2: cf. Consultationem 9, 13 ⁹⁾ ppo. scr. (u. i.) ¹⁰⁾ faciendi non faciendae Vat. ¹¹⁾ ex animo Vat. ¹²⁾ sub ... obseruatione] eius haec prima obseruatio est Vat. ¹³⁾ actiones om. Vat. ¹⁴⁾ promantur Vat. ¹⁵⁾ Sed iure re[quisitis] parendum erit, nec denegabitur officium, quin simul spes abici[n]tur ad[i]piscendi. Inretari sane condicionibus indefensos minores, quoniam praestare promissa difficile est, non [pl]a[c]u]it quorum tamen defensores, si forte per eos in obeundis donationum offic[i]is, quarum cura erit recepta, neglecta utilitas minoris probabitur et ita minor commodis spoliabitur, rei am[is]sae periculum praestabunt Vat.: ita ut ... praestent om. Iust.

1 geremus R^a 4 quod] Gothofredus, Vat. Iust., permissa RNM, promissa est G^b quae R 5 suo] suite R^a 11 popullis R^a animi N, ex animo Vat. donantium NG inferimus Iust. 13 praetium R^a 14 et accipientium G sinet N 27 hac] ha^a R acti^anes R condicionis pactionesque (factionesque R) condicionisque N 28 conteneant N paenitu^a R recipiatur N sicut placitae G reiciantur] reici^a*(pi?) antur R^a 29 molestae sunt G mino- rum] mirum N defensores R^b (sic manus altera) ? 30 admissae RM ius] eius notato] notato ius ML 26 promissa] G^a M, prius G ac rem notari] prenotari G

rem notari oportet, neque id occulte ¹⁾ aut per imperitos aut priuatim, sed ut tabulae aut quodcumque aliud materiae tempus dabit uel ab ipso uel ab eo quem sors ²⁾ ministrauerit ³⁾ scientibus plurimis ⁴⁾ perscribatur. ⁵⁾ Et corporalis ⁶⁾ traditio subsequatur ad excludendam uim adque inreptionem aduocata uicinitate omnibusque arbitris adhibitis, quorum postea fide probabitur donatam rem, si est mobilis, ex uoluntate traditam donatoris, uel si immobilis, ab scessu donantis nouo domino patefactam, actis etiam adnectendis, quae apud iudicem uel magistratus conficienda sunt ⁷⁾. DAT. ⁸⁾ III NON. FEB. ROM(AE) SABINO ET RVFINO ⁹⁾ CONSS. ¹⁰⁾ a. 316 ?

INTERPRETATIO. Donatio aut directa est aut mortis causa conscribitur. Directa donatio est, ubi in praesenti res donata traditur. Mortis causa donatio est, ubi donator, dum adiuuit, rem quam donat sibi reseruat scribens: si prius mortuus fuero quam tu, res mea ad te perueniat, ut postea ad illum, cui donat, non ad heredes donantis res donata perueniat: quod si prius moriatur, cui res mortis causa donata est, res in iure permaneat donatoris. Est et alia donatio, ubi donator obligat illum cui donat, ut aliquid faciat aut non faciat, id est, si aliquid iubeat fieri, quod impossibile iudicetur aut quod honestati contrarium uideatur: aut si id ordinet fieri, quod honestum est et possit impleri, quia tunc infirmatur donatio, quando 15 condiciones honestae et possibilis impletae non fuerint. Nam si inhonestae et impossibiles condiciones ponantur, remotis condicionibus firma donatio est. Est item et alia, in qua sibi donator certum tempus possessiones reseruat. Quae tamen omnes donationes superius comprehensae si modum exceesserint lege conscriptum, unde possint certae personae de immodica donatione proponere, hoc est si quartam sibi facultatis suae donator non reseruauerit, non 20 ualebunt. Sed praeterea illa donatio contra legem est, si quis rem in lite positam, quae repetitur, aut directo ordine donet aut condicionem contra bonos mores, hoc est causam cuiuslibet criminis, donator in donatione conscribat. Minoribus uero si quid fuerit per donationem a quocumque oblatum siue conlatum, tutores uel curatores eorum debent studere, ne quid firmitati donationis desit. Quod si eorum neglegentia donatio ad effectum producta non fuerit, 25 ad eorum dispendium pertinebit, ita ut quidquid minores de donatione perdidierint, curatores uel tutores illis de propria facultate restituant. In conscribendis autem donationibus hic ordo seruandus est, ut donatio nomen prius contineat donatoris uel illius cui donatur: deinde res quae donantur, siue in agris siue in mancipiis siue in quibuslibet rebus atque corporibus, nominatim in donatione conscribendae sunt, non occulte, sed publice, non priuatim uel secrete, 30 sed ut in tabulis aut in chartis aut ubicumque legatur facta donatio. Quam tamen donationem, si litteras nouit, donator ipse subscribat: si uero ignorat, praesentibus plurimis eligat, qui pro ipso subscribat: et hanc ipsam donationem et gestorum sollempnitas et corporalis traditio subsequatur, ita ut, si mobilia donantur, praesentibus plurimis tradantur, si uero ager

R Br. (NMG)

¹⁾ Post in iisdem conscribendis praecipue nomen donatoris ius a[re]m notans proscribat: tum utrumque iure conpleatur, neque id occulto Vat. ²⁾ sed aut tabulae] his enim rebus sae[pe] clandestina fraus, et quae facta sunt infecta [et] inducta quae scripta sunt simulans, aliisque ac dehinc aliis largiendo a[re]m donando ac saepe uenundando, multos habendi spe allectos concurr[ere] in expugnanda sibi proprietate impulit. tabulae itaque aut Vat. ³⁾ fors ministrauerit Vat. ⁴⁾ scientibus plurimis om. Iust. ⁵⁾ § 2 om. Iust. praeter finem inde 6 ab actis ⁶⁾ perscribantur, eaeque, ut supra comprehensum est, rebus nominibus personisque distinctae sint: ac tum corporalis traditio (in quam saepe multi talia simulando inreptos aut vi corpora capientes sollempne illud ius ac uoluntarium inconcessa usurpatione praeripiunt) ea igitur ipsa rerum traditio praesentibus aduocata uicinitate omnibusque arbitris, quorum post fide uti liceat, conuentu plurimorum celebre] tur]. non enim aliter uacua iure dantis res erit, quam ea uel eius uoluntate, si est mobilis, tradatur, uel ab scessu sui, si domus aut fundus aut quid eiusdem generis erit, sedem nouo domino patefecerit. quae omnia consignare actis iudicis praestat, ut res multorum mentibus oculis auribus testata nullum effugiat, cuius aut scientiam capiat aut dissimulationem tegat. quodsi iudex aberit, cui summa prouinciae commissa est, mandetur istud magistratum actis Vat., ubi sequuntur alia ⁷⁾ ubi hoc leges expostulant addit Iust. ⁸⁾ pp. Vat. ⁹⁾ Seuero et Rufino (a. 323) Gothofredus ¹⁰⁾ in foro diui [Traiani] addunt Vat.

1 ut] R, aut edd. tabula MN 3 aliud] abscessu] ad discessum G 6 patefacta N aliquid NG 4 tempus] ad t. G ipsum N actis] uel actis G 7 quae] quae ea G 3 conscribatur G corporales N 4 inreptionem] Gothofredus, inruptionem NMG: conf. Vat. not. 6 u. 3) inreptos arbitres N, donatis G^a, donatoris M 20 honestae et] E, honestatis (—te N) NMG 31 ut] N, aut mobilis G aduocatum uicinitatem G M, ut aut G

uel domus donatur, quod moueri non potest, ut inde donator abscedat et nouo domino pateat res donata, si tamen sibi de his rebus usumfructum donator non reseruauerit. Gesta uero donationum aut apud iudicem aut apud curiam alleganda sunt.

2 ¹⁾ IDEM A. ACONIO ²⁾ CATVLLINO PROCONS(VLI) AFRIC(AE). Si quis in emancipatum minorem, priusquam fari possit aut habere rei quae sibi donatur affectum, Italicum siue stipendiarium ³⁾ fundum crediderit conferendum, omne ius compleat instrumentis ante praemissis et inductione corporaliter impleta ⁴⁾. Quod propter adtestationem fidei ⁵⁾ per eum seruum, quem idoneum esse constiterit, transigi placuit ⁶⁾, qui eo usque in statu suo permanebit, donec is, cuius facultatibus cesserit, annos Laetoriae legis egressus legitimam compleuerit aetatem, quo tunc demum, si eius integritas ac fides fuerit comprobata, si ita sederit possidentibus, libertatis praemium consequatur. DAT. XII KAL. MAI. SERDICAE SABINO ET RVFINO CONSS. ⁷⁾ a. 316

3 IDEM A. AD CASSIVM PV. ⁸⁾ Promulgatum dudum est donationes nullo alio modo firmas posse detineri, nisi apud actorum ⁹⁾ contestationem confectae fuerint. Sed quia multi aliena uel non pleno iure ad se pertinentia donantes extra patriam et prouinciam in qua possident acta conficiunt, placet, ut nulli liceat extra prouinciam laremque suum donationum instrumenta apud acta allegare, sed in quo domicilium habuerit adque possessiones constitutae sunt aput suum ordinarium iudicem uel, si eum abesse contigerit, aput curatorem municipalisue eiusdem ciuitatis. Nam si hoc praetermissum fuerit, nullam firmitatem habere donationes sancimus. DAT. KAL. MAI. ROM(AE) ¹⁰⁾ SABINO ET RVFINO ¹¹⁾ CONSS. a. 316?

4 ¹²⁾ IDEM A. AD BASSVM PV. Iuxta diui Pii consultissimi principis instituta ualere donationes placet inter liberos et parentes, in quocumque solo et cuiuslibet rei liberalitas probabitur extitisse, licet neque mancipatio dicatur neque traditio subsecuta, sed nuda tantum uoluntas claruerit, quae non dubiam consilium teneat nec incertum, sed iudicium animi tale proferat, ut nulla quaestio uoluntatis possit inreperere: et conlata inter ceteras exceptas Cincia legi personas obtinere propriam firmitatem, siue mancipationis decursa fuerit sollemnitas uel certe res tradita doceatur. Quam legem ad lites uolumus pertinere, quocumque ¹³⁾ tempore iussionis nostrae inueniuntur esse suspensae et quae post futurae sunt, ne transacta negotia refricentur. DAT. ¹⁴⁾ NON. OCT. CONSTANTINO A. V ET LICINIO CAES. CONSS. a. 319

5 ¹⁵⁾ IDEM A. AD SEVERVM COM(ITEM) HISPANIARVM. Data iam pridem lege statuimus ¹⁶⁾, ut donationes interueniente actorum testificatione conficiantur. Quod uel maxime inter necessarias coniunctissimasque personas conuenit custodiri, si quidem clandestinis ac domesticis fraudibus facile quiduis pro negotii opportunitate confingi potest, uel id quod uere gestum est aboleri. Cum igitur ne liberos quidem ac parentes lex nostra ab actorum confectione secernat, id, quod, necessario super donationibus apud acta conficiendis iam pridem statuimus, uniuersos teneat ¹⁷⁾, saluo tamen iuris priuilegio, quod liberos et parentibus suffragatur, scilicet ne traditionis uel mancipationis sollemnitas sit necessaria. DAT. IIII NON. MAI. CONSTANTINOPOLI DALMATIO ET ZENOPILO CONSS. a. 333

6 IMPP. CONSTANTIVS ET CONSTANS AA. AD CELSINVM. A uenerabili parente nostro statutum est ¹⁸⁾ inritas donationes esse, quae actorum indicia non haberent, nec segnus etiam lenitudinis nostrae cura succedit. DAT. VIII KAL. IAN. MARCELLINO ET PROBINO CONSS. a. 341

R

¹⁾ Iust. 8, 53, 26 ²⁾ rectius Aconi, cf. C. I. L. VIII, 5 14453 ³⁾ Italicum siue stipendiarium om. Iust. ⁴⁾ et ind. corp. impleta om. Iust. ⁵⁾ quod p. a. fidei om. Iust. ⁶⁾ ut per eum infanti adquiratur *continuetur* Iust. reliquis omissis ⁷⁾ Galliano et Basso cons. (a. 317) *Gothofredus collata* 9, 10, 1 fortasse *inungenda* ⁸⁾ secundum *Chronographum* a. 354 *Cassius neque hoc neque proximis annis pu. fuit, sed ex die III id. Iul. in id. Aug. anni 318 uices pu. gessit* ⁹⁾ apud acta per *Mommsen* ¹⁰⁾ pp. *Gothofredus* ¹¹⁾ cf. not. 6 ¹²⁾ *inungenda* 9, 10, 3? *Seuero et Rufino* (a. 323) *Mommsen* ¹³⁾ quaecumque ser. ¹⁴⁾ pp. 9, 10, 3 ¹⁵⁾ Iust. 8, 53, 27: *inunge* 11, 39, 2 ¹⁶⁾ c. 1, cf. c. 3 ¹⁷⁾ *seqq. om. Iust.* ¹⁸⁾ c. 1. 3. 5

13 possi R   contestatione R^b uel R²   32 oportunitate R   39 signius R: setius
confaetae R^a   14 prouinciam R^a uel R¹   *Mommsen*
20 principes R   21 et] at *Gothofredus*

7 IDEM AA. ¹⁾ AD ORFITVM PV. Cum genitoris mei scitis ²⁾ euidenter expressum sit nullam donationem inter extraneos firmam esse, si ei traditionis uideatur deesse sollemnitas, et idem huiusmodi necessitatem liberis tantum ac parentibus relaxarit, in omnibus deinceps obseruari negotiis oportebit, ut donatio inter extraneos minus firma iudicetur, si iure mancipatio et traditio non fuerit impleta. DAT. VIII KAL. MAI. ARBITIONE ET LOLLIANO CONSS. a. 355

8 ³⁾ IMPP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. AVRELIANO PPO. Donationes debere sortiri perpetuam firmitatem, quas corporalis traditio fuerit subsecuta ⁴⁾, sancimus, ne ususfructus exceptio pro traditione possit intellegi. Qui enim post liberalitatem re donata perfrui concupiscit, hoc sibi quo uoluerit modo, consignata uidelicet possessione debet praecipuum custodire, ne imperfecta uacillet donatio. Gestorum quoque confectionem siue ante traditionem siue post 10 traditionem fieri oportebit, ut instrumentum, quo continetur munificentia, aput acta publicetur, in hac quidem urbe aput magistrum census, in prouinciis uero aput prouinciarum rectores, uel si praesto non fuerint, aput magistratus municipales, uel si ciuitas ea uel oppidum, in quo donatio celebratur, non habeat magistratus, apud defensorem plebis, in qualibet ciuitate fuerit repertus: curatores enim ciuitatum ab huiusmodi negotio temperare debebunt, ne 15 tanta res eorum concidat uilitate. Sed iam allegatas apud curatores donationes et gesta confecta ualere necesse est, in posterum omnibus quae statuta sunt obseruandis, quoniam, si 2 quid fuerit praetermissum, nullius momenti uidebitur esse donatio. Gesta autem confici super rebus etiam alibi conlocatis ubicumque sufficet, ita ut traditio corporalis in locis, ubi res donata consistit, omni modo celebretur. DAT. X KAL. APRIL. CONSTANTINOPOLI DD. NN. HONORIO 20 X ET THEODOSIO VI AA. CONSS. a. 415

9 ⁵⁾ IDEM AA. MONAXIO PPO. Legis a nobis paulo ante latae ⁶⁾ cetera quidem cautio necessaria nobis admodum uisa est, sublata uero in donationibus species traditionis, quam olim retentio ususfructus induxerat, non sine magna ratione desiderata est, cum obseruationem iuris contrahere potius quam propagare debeamus. Ideoque ius pristinum renouamus, ut, quis 25 quis rem aliquam donando uel in dotem dando ⁷⁾ ususfructum eius retinuerit, etiamsi stipulatus non fuerit, eam continuo tradidisse credatur, ne ⁸⁾ quid amplius requiratur, quo magis uideatur facta traditio, sed omni modo idem sit in his causis ususfructum retinere, quod tradere. DAT. PRID. ID. MART. CONSTANTINOPOLI DN. HONORIO A. XI ET CONSTANTIO VC. II 29 CONSS. a. 417

INTERPRETATIO. Quicumque de rebus propriis seruato ususfructu cuilibet aliquid quicumque donatione contulerit uel in dotem dederit, et sibi ususfructum reseruet, rem tradidisse cognoscitur, quia reseruatio ususfructus, etiam si stipulatio inserta non fuerit, pro traditione habetur.

R et ad 14 rubr. Br. (NMG E) Burg. 1, 1

¹⁾ requiritur imp. Constantius A. ²⁾ c. 4 ³⁾ § 2 = Iust. 8, 53, 27: cf. Burg. 22, 4 Ed. Theod. 52, 53 ⁴⁾ agnoscentes uel simile quid suppl. ⁵⁾ inde a 25 quis = Iust. 8, 53, 28: cf. Burg. 22, 5 ⁶⁾ c. 8 ⁷⁾ uel uendendo addit Iust. ⁸⁾ nec Beck

1 genitoris R   3 relaxarit] *Mommsen*, ergo cum G   obseruatione NG   25 ius] relaxauit R   7 traditio R^a   10 pos traditio] in E   reuocamus G^t   26 ususfructum RN   13 presto R   magistratos R   dando] donando E   27 ususfructum N   19 sufficit Iust.   22 idem] RO, impp. honorius et theodosius NMG, idem aa. honorius et theod. imp. E, ad maximum G   fuit Iust.   idem] id est G   ususfructum N   quod] quam G   29 dn.] dno. G, om. NE   constantino M   uu. cc. N   II om. NGE Iust. (V)   24 retentatio M   indulserat G   cum]

XIII DE REVOCANDIS DONATIONIBVS¹⁾

1 ²⁾IMPP. CONSTANTIVS ET CONSTANS AA. AD PHILIPPVM PPO. Liceat matribus, si impios
1 filios probare se posse confidunt, publice adire iudicia. Matrem autem ingenuam liberam³⁾
libertam libertinam, cui scilicet ciuitatis Romanae iura quaesita sunt, ita ut queri antiquo iure
poterant, accipi audiriue decernimus; itemque filios filias ingenuos ingenuas, liberos li-
2 bertas, libertinos libertinas, ciues pari condicione Romanos. Secludimus mulierem, quae in
secundi matrimonii foedus innubserit et unius tantum matrimonii mulieribus reuocandarum
3 donationum pro dimidia parte decernimus facultatem. Hic autem, qui a matre impietatis ar-
guitur, quidquid ex eo, quod titulo donationis tenet, eo die, quo controuersiae qualescumque
4 principium iussu iudicantis datur, habere repperitur, huius dimidium uicto eripitur⁴⁾. Ceterum
quae ante adhuc matre pacifica iure perfecta sunt et ante inchoatum coeptumque iurgium uen-
5(1) dita donata mutata in dotem data ceterisque causis legitime alienata, minime reuocamus. Ac-
tionem uero matris ita personalem esse uolumus, ut uindicationis tantum habeat effectum nec
6 in heredem detur nec tribuatur heredi. Quare de ceteris uel alterius status uel portentuosae
utilitatis abiectaeque pudicitiae⁵⁾ satis etiam tacite cautum putamus. Quis est enim, qui his
aliquid arbitretur tribuendum esse, cum etiam illis, quae iure, secundas tamen contraxerunt
nubtias, nihil ex his priuilegiis tributum esse uellemus? DAT. XII KAL. OCT. LIMENIO ET CA-
TVLLINO CONSS. a. 349

2 ⁶⁾IDEM AA. AD PHILIPPVM PPO. Aui nostri pro patribus firma lege⁷⁾ sanxerunt, ut, si
quid patres in liberis munificentiae titulo contulissent, si eos impios in iudicio declarassent, 20
omne id esset reuocandum, ne pietatis praemium apud scelestos et flagitiosos animos per-
maneret. DAT. XII KA. OCT. LIMENIO ET CATVLLINO CONSS. a. 349

INTERPRETATIO. Donatio in emancipato filio a patre facta, si laesum pater se esse pro-
bauerit, reuocatur. Hic de iure requirendum de reuocandis donationibus.

3 ⁸⁾IDEM AA. ⁹⁾AD ORFITVM PL. Si umquam libertis patronus filios non habens bona 25
omnia uel partem aliquam facultatum fuerit donatione largitus et postea susceperit liberos,
totum quidquid largitus fuerit reuertatur in eiusdem donatoris arbitrio ac ditione mansurum.
DAT. V KAL. APRIL. ARBITIONE ET LOLLIANO CONSS. a. 355

INTERPRETATIO. Si quis filios non habens bona sua uel partem bonorum libertis dona-
uerit, si is qui donauerat filios postea habuerit, donationes in libertis factas ad integrum ua-
30 quantur,

4 ¹⁰⁾IDEM AA. AD ORFITVM PV. Si quis forsitan filiorum maternam munificentiam cose-

R et ad c. 2—4 Br. (NMGE)

¹⁾ Iust. 8, 55 ²⁾ Iust. 8, 55, 7 (omissis pr. § 1) iunge c. 2 et 3, 13, 1 ³⁾ liberam
delet Gothofredus ⁴⁾ His solis matribus, quae nen in secundi matrimonii foedus nupserint,
sed unius tantum matrimonii sunt, reuocandarum donationum, quas in filios fecerint, ita de-
cernimus facultatem, si eos ingratos circa se esse ostenderint. quidquid igitur is, qui a m.
imp. arguitur, ex tit. don. . . datur, matri cogatur reddere Iust. ⁵⁾ de ceteris autem,
quae portentuosae uil. abi. pudicitiae sunt Iust. ⁶⁾ iunge c. 1 et 3, 13, 1: cf. Burg. 1, 1
⁷⁾ non extat ⁸⁾ Iust. 8, 55, 8 ⁹⁾ requiritur imp. Constantius A. ¹⁰⁾ cf. Burg. 1, 2

1 in pag. 116^v codicis R scriptura fere
euanida ab alia manu (R²?) superinducta est
quaeri R 5 libertos] liberos R^a
7 unus R^a 10 repperitur R eriatu R
12 mutat R¹: a suppleuit R²? 13 nec in
(sic) R^a, nec in mox correctum in nec in R²
17 liminio R 19 idem] imp. constant (sic
M, constantinus NGE) et constans Br.
ppo.] po. N, pfu. G ausi G sanxe-
runt R, sanxerant M 20 impius M^a
declarasset N 21 esse MGE reuo-
cando N ne] nec G impietatis E
praemio N, praemia E, MP ante emend. *

sceleratos G, celeratos E flagitiosus E
22 liminio R^a NMGE catulino NME,
catelino G 25 aa.] augg. N orfetum N,
ofidum G^a pu.] R, ppo. NE, pfu. G si
quisquam G libertus N paternos G
filius R 26 facultatis M fuit N
denotatione N 27 reuocatur M. eiu-
dem E^a.
ditionem N, ditione ML, conditionem E
28 arbitione M 32 orfetum N pu.]
RM Burg., ppu. urb. G, ppo. NE quis]
quis** E^a, quis ae E^b fortasse materna
munificentia G

cutus in matrem impius detegitur, non iam dimidiam portionem, ut ante fuerat iussum, rei
1 donatae, sed omnem substantiam proprietatis amittat. Matres uero, quae in secundas conue-
2 nerint nubtias, reposcere uetamus a filiis, quae earum deceperint largitate. Quin etiam idem-
tidem commonemus alia omnia iuxta prioris legis¹⁾ tenorem debere seruari. DAT. VIII KAL. 4
IUL. SIRMIO DATIANO ET CEREALE CONSS. a. 358

INTERPRETATIO. Si quis filius donatione matris aliquid fuerit consecutus et eam post-
modum laeserit, probatis in iudicio laesionis causis donationem mater, si uoluerit, id integrum
reuocabit. Quod si mater haec, quae filio donauit, ad secundas nuptias transierit, contra do-
nationem per quamcumque occasionem ueniendi nullam habeat potestatem, seruatis de reliquo
legibus, quae sub titulo de secundis nuptiis continentur. 10

5 ²⁾IMPPP. THEODOSIVS ARCADIVS ET HONORIVS AAA. VICTORIO PROCONSVLI ASIAE. Ma-
ritus donationes, quas instabiles esse testatur, formata legibus repetat actione. DAT. V KAL.
IUL. CONSTANTINOPOLI THEODOSIO A. III ET ABYNDANTIO CONSS. a. 393

6 ³⁾IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS AA. AD SENATVM. POST ALIA: Donationem
circa filium filiamue, nepotem neptemue, pronepotem proneptemue emancipationis tempore⁴⁾ 15
celebratam pater seu auus uel proauus reuocare non poterit nisi edoctis manifestis (simis
caus)is, quibus eam personam, in quam conlata (dona)tio est, contra ipsam uenire pietatem, et
1 ex causis, quae legibus continentur fuisse constabit ingratam. Quas tamen causas in cogni-
tione discuti oportebit et nostro admitti iudicio, cum hoc inter partes competenti uisum fuerit
cognitori. Alias iubemus non audiri parentis querellas. ET CETERA. DAT. VII ID. NOV. RA-
V(ENNA) DD. NN. THEODOSIO XII ET VALENTINIANO II AA. CONSS. a. 426

INTERPRETATIO. Si quis filio filiae, nepoti ex filio, uel pronepoti ex nepote emancipa-
tionis tempore aliquid donauerit, id nisi probatis in iudicio manifestis offensarum causis reuo-
care non poterit.

XIII (Br. VIII) DE INGRATIS LIBERIS⁵⁾

25

1 ⁶⁾IMPPP. VALENTINIANVS VALENS ET GRATIANVS AAA. AD PRAETEXTATVM PV. Filios⁷⁾
contumaces, qui patres⁸⁾ uel acerbitate conuicii uel cuiuscumque atrocis iniuriae dolore pul-
sasset, leges emancipatione rescissa damno libertatis inmeritae multare uoluerunt. DAT. XV
KAL. SEPT. AMBIANIS LVPICINO ET IOVINO CONSS. a. 367

INTERPRETATIO. Filii emancipati, si iniuriam patri grauem, quae probari possit, in-
30 tulerint et conuicti fuerint hoc fecisse, rescissa emancipatione in familiam reuocantur.

[*finis tituli XIII desideratur*]

R et ad 13, 4. 6. 14 rubr. Br. (NMGE)

¹⁾ c. 1 ²⁾ iunge 2, 12, 4 ³⁾ pr. = Iust. 8, 55, 9: de iungendis cf. et ad 4, 1, 1
⁴⁾ emancipationis tempore] emancipatos Iust. ⁵⁾ Iust. 8, 49 ⁶⁾ Iust. 8, 49, 1 ⁷⁾ et
filias ceterosque liberos addit Iust. ⁸⁾ parentes Iust.

1 in matrem] et matri G detegitur NE
2 uenerint M 3 largitatem N idem-
tidem M, idem G 4 commoneamus G
alia] eaque G^t leges N VIII GE
5 donatiano G cereale] creados E
12 formate R^a ligibus R 14 ualen-
tianus R aa.] aug. N post || post R^a
aliam N 15 filiamue] filiamue E
nepotem] potem R neptemuel NME
pronepotem om. NE proneptemue] pro-
neptem GE mancipationis M, et manci-
pationis G 16 celebratam (—ta E)] RN,
Iust., deliberatam M pater] partem N
poterunt ME doctis ME^a mis caus
euanuerunt in R 17 eam] in eam E
qua N dona euanida in R ipsa N

18 ingrata NE cognitionem E 19 oport-
tebat N amitti GE inter] in N
petentis E 20 alias] **alias L^a par-
entes NE^b, parentum G quarellas R
VIII N, VI G Iust. (L), Iust. (Hal.) id.]
kl. N 21 dd. nn.] dn. M, om. G ualens G
II om. GE aa. om. E 26 pu.] RM, ppo.
NE, ppo. (ppu. G^b) urb. G 27 patris E^a
aceruitate R pulsaueriut G 28 leges]
Iust., legis libri mancipatione R ex-
cissa M damno] dana R^a inmerita E,
inmerito G uoluantur G xv] RNM,
XII Iust., v GE 29 sept.] decemb. N
ambientes E 30 iniurio N, iulino E, ta-
ciano G

[XV] (Br. VIII) DE HIS, QVAE ADMINISTRANTIBVS VEL PVBLICVM OFFICIVM GERENTIBVS DISTRACTA SVNT VEL DONATA 1)

1 ..... 2) Agrippina d(ixit): Τῷ τόπῳ ἐκείνῳ οὐδέτι ἐπάργει. Constantinus A. d(ixit): Sed iure continetur, ne quis in administratione constitutus aliquid compararet, unde quidem nihil interest, an in suo pago an in alieno comparavit, cum constet contra ius eundem comparasse. Et adiecit: ignoratis fiscale officii totum, quidquid administrantes comparauerint? Agrippina dixit: Τοῦ τόπου ἐκείνου πραιπόσιτος οὐκ ἔην. ἐγὼ ἠγόρασα παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ἵνα αὐτὸν ἀβάλ. Constantinus A. d(ixit): Recipient a uenditore Codia et Agrippina competens pretium. 10

2 3) IDEM A. AD VERONICIANVM VIC(ARIVM) ASIAE. POST ALIA: Damus provincialibus facultatem, ut, quicumque sibi a numerariis, qui diuersis rectoribus obsecuuntur, conquesti fuerint aliquas uenditiones extortas, inritas inanesque efficiant et male uendita ad uenditoris dominium reuertantur, amissione etiam pretii illicitatis ac detestandis emptoribus puniendis. DAT. 14 XIII KAL. IVN. OPTATO ET PAVLINO CONSS. a. 334

3 HAEC LEX expositionem non indiget.

4 IMPP. VALENTINIANVS ET VALENS AA. AD IOVINVM PV. Princeps cornicularius commentariensis numerarius et ordinarii per singula officia possessionum adque aedium nec non etiam mancipiorum comparationem sciant sibi esse praecusam. Siue igitur in ipsis prouinciis, in quibus memorata officia sustinere noscuntur, constiterit eos esse progenitos seu in aliis, omni modo a praedictis comparationibus per prouincias in quibus militant temperare debebunt.

1 Solas tamen res paternas memoratos mercari posse praecipimus, ita ut apud rectorem prouinciae non minoribus pretiis, quam ratio aequitatis exposcit, uenditio celebratur. DAT. III ID. APRIL. CONSTANTINOPOLI DIVO IOVIANO ET VARRONIANO CONSS. a. 364

2 4) IDEM AA. SENECAE 5). POST ALIA: Uim illius legis 6) aspicio eique pareto, qua pro- 25 xime constitutum est, ut publicum munus agitates nihil in suscepto mercarentur officio. DAT. V KAL. IUL. 7) VALENTINIANO ET VALENTE AA. CONSS. a. 365 ?

3 5) IDEM AA. AD PROBVM PPO. Omnis se turpibus nundinis administrator abstineat. Idem sibi altior iudex, idem mediae dignitatis, idem quicumque uel minimus putet esse praescriptum. 1 Nemo in prouincia quam tuetur, donec in eadem commorabitur, aliquid comparandi sumat ad- 30 fectum: similiter administrantium socii adque participes: quaedam enim uniuscuiusque portio uidetur adsector. Patronos etiam fisci ab his contractibus iubemus inhiberi et qui principatum officiorum gerunt seu cornieulum quique commentariensium nomine exosa miseris claustra custodiunt: tabularios quoque prouinciarum et urbium singularum pari condicione

R (folio uno deperdito perit finis tituli 14 cum tituli 15 initio rubrica); ad 14. 15 rubr. 2 Br. (NMG E)

1) cf. Iust. 1, 53 2) inscriptio ad similitudinem 11, 39. 5. 1, 22, 4. 4, 20, 3 (Iust. 10, 48, 2) fere talis restituenda est: Pars actorum habitorum apud imp. Constantinum consulari ... in consistorio 3) iunge 8, 1, 4 4) iunge 1, 29, 2 5) defensoris addit 1, 29, 2 6) c. 3? 7) Tyr* inserit 1, 29, 2 8) Th. 8, 15, 5

2 publicum officium] NGE, cum Nou. Val. 32, officium publicum M gerentibus om. N distracta] tradita M 3 uel] index N, uel officium N uel don. sunt E uel donata om. H 4 οὐκ ἐπάργει] Gothofr., ουκείαταργει R 9 ἐγὼ] εἶω R ἠγόρασα R ἀδελφοῦ] Cuiacius, ἀδελφῶ R ἵνα] εἶδε R pretium] 11 idem] R, imp. constant. Br. ueronicianum] RHM, ueronianum E, ueronianum NG uic] ut Gt facultatem] potestatem G 12 sibi] siue N cum-questi Gt 13 immeritas Gt inanisque E efficiantur GE ad] a E uenditore Ga dominum D 14 missionem E inlicitas N detestantibus E 15 XIII NE ian. GE, *** R 17 corniculariis Ra 19 sibi] sibi ibi Mommsen R 19 praelusam R 21 temporare R 26 agitates Rb 28 omni Ra 30 donet Ra? 32 patronus R, patronis Cuiacius

3 constringimus; identidem 4) numerarii praefecturae uel uicariae potestatis obseruent. Praeterea officiales adque municipales, qui exactiones quascumque susceperint, eos etiam, quibus uel discussionis indago uel negotium censuale mandatur, insuper principales, a quibus distributionum 4(2) omnium forma procedit, curatores etiam lex ista contineat. Uerum si qui ex his medio numeris sui tempore uel priuatim aliquid emisse uel publice detegetur, in inritum gesta reuo- 5 centur, comparatores autem contra in[terdi]cta****mati non modo his, quae per semet ipsos uel per aliam fuerint empta personam, siue agri sint siue domus siue mancipia seu quae- 5 cumque mobilia, sed etiam ea pecuniae taxatione quam dederint exuantur. Nec ullus inquirat, utrum ciuilitate rem actam constet an turbide. Nec obsit propria reposcenti uel uenditio interiecta uel largitas uel mentio ulla legati: nam utcumque in alterum res fuerit a comparatore 10 translata, quam emi in officio non oportuit, liberum corporis persequendi praestamus arbitrium. 6(3) Adiungimus autem, ut, si domini corporum uenditorem, postquam emptores coeperint esse priuati, quinquennio integro in repetitione cessauerint, continuo sibi fiscus usurpet, quae contra hoc uetutum uendita docebuntur. DAT. III NON. AVG. SIRMIO 2) VALENTINIANO ET VALENTE 14 AA. CONSS. a. 366. 370. 373

6 3) IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA. FLORO PPO. 4) Quicumque administranti prouinciam prouinciasue adque indifferenter sub quoquo apice potestatis quid donauerit, repetendi usque ad quintum annum proximum, ex quo idem priuatus esse coeperit, 1 habeat facultatem. Adque hoc scito nostro non unam iudicis personam comprehendimus, sed latius studio prouisionis excurrimus. Siue igitur ei siue eius uxori, filio filiaeue, nepoti nepi 20 et deinceps in infinitum, indifferenter emancipato an in sacris agenti, patri matri, fratri sorori, socero socru et qui in consilio erit domesticou coacta quis, seu palam ui adhibita seu clam et latenter inposita, prompserit largitate 5), eam non secus repetere queat intra ea quae praescribimus tempora, ac si de iure ipsius nullo uel inchoatae alienationis titulo recessisset, ita ut ad repetendam possessionem ne denuntiatione quidem opus sit, sed sufficiat apud iudicem 25 cuius ea de re notio erit docuisse tempus, quo liberalitas sit parata 6), quo patefacto non secus ad eundem possessio cum fructibus reuertatur, ac si ex eius numquam iure migrasset. 2 Donatoris autem heredibus similem relinquimus actionem, si donator eo tempore obierit, quo adhuc in potestate is degerit, cuius obtentu uidetur expressa donatio. Sin autem donator superstes fuit, quamdiu 7) is abierit potestate, tum heredum extinguimus actionem, maxime 30 cum donator non stantem ab initio donationem taciturnitatis suae uideatur firmasse consensu. DAT. XV KAL. IUL. THESSAL(ONICAE) GRATIANO A. V ET THEODOSIO A. I CONSVLIBVS a. 380

7 8) IDEM AAA. FLORO PPO. Numerarii nihil emant, nihil contrahant. ET CETERA. DAT. XVIII KAL. OCT. CONSTANTINOPOLI ANTONIO ET SYAGRIO CONSS. a. 382

8 IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. CAESARIO PPO. Omnes, quos olim legum forma 35 complectitur, amplissimae etiam potestate nihil administrationis suae tempore aut emptionis aut donationis titulo consequantur. DAT. III ID. IUL. CONSTANTINOPOLI CAESARIO ET ATTICO VV. CC. CONSS. a. 397

R: Th. 8, 15, 7 1) itidem? 2) constitutio non data Sirmio est, sed aut accepta aut inde directa a Probo ppo. 3) iunge 8, 15, 6 4) magistrum officiorum scr., cf. 6, 27, 3 5) coactam ... largitatem Gothofredus 6) patrata Gothofredus 7) quando Mommsen 8) iunge 8, 1, 13: cf. ad 3, 5, 11

4 procedit Ra uel R1 9 turpide Cuiacius, ***bide R 10 fuit Ra 11 pre-stamus R 14 dat.] pp.? (Mommsen) 17 indifferentes R 19 comprahendimus R 20 nepi (nepi Ra) nepoti R 21 indifferenter] Gothofredus, indifferenter R matri patri R 22 coactam] Gothofredus, co-acta R 23 ea] R, om. edd. perscribimus Ra 28 donatur R 31 stantem] Cuiacius, statem R taciturnitates R 32 thessal? R

Handwritten notes: 365, 366, 370, 373

Handwritten signature: Mommsen

XVI DE INFIRMANDIS POENIS CAELIBATVS ET ORBITATIS¹⁾

- 1 ²⁾ IMP. CONSTANTINVS A. AD POPVLVM. Qui iure ueteri caelibas habebantur, imminen-
tibus legum terroribus liberentur adque ita uiuant, ac si numero maritorum matrimonii foedere
fulcirentur, sitque omnibus aequa condicio capessendi, quod quisque mereatur. Nec uero
1 quisquam orbis habeatur: propria huic homini damna non noceant. Quam rem et circa fe-
minas aestimamus earumque ceruicibus imposita iuris imperia, uelut quaedam iuga coluimus
2 promiscue omnibus. Uerum huius beneficii maritis et uxoribus inter se usurpatio non patebit,
quorum fallaces plerumque blanditiae uix etiam opposito iuris rigore cohibentur, sed maneat
inter istas personas legum prisca auctoritas. DAT. PRID. KAL. FEB. SERDIAE. PP. KAL. APRIL. 10
ROM(AE) CONSTANTINO A. VI ET CONSTANTIO C. CONSS. a. 320

XVII DE IVRE LIBERORVM³⁾

- 1 IMP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. AD CAESARIVM PPO. Sancimus, ut sit in petendo
iure liberorum sine definitione temporis licentia supplicandi nec inplorantur preces aetas uel
tempus impediatur, sed sola miseris ad poscendum auxilium sufficiat desperatio liberorum. DAT. 15
VII ID. MAI. CONSTANTINOPOLI ARCADIO IIII ET HONORIO III AA. CONSS. a. 396
- 2 ⁴⁾ IMP. HONORIVS ET THEODOSIVS AA. ISIDORO PV. In perpetuum hac lege decernimus⁵⁾
inter uirum et uxorem rationem cessam ex lege Papia decimarum et quamuis non
interueniant liberi, ex suis quoque eos solidum capere testamentis, nisi forte lex alia minuerit
1 derelicta. Tantum igitur post haec maritus uel uxor sibi inuicem derelinquant, quantum
superstes amor exegerit. DAT. PRID. NON. SEPT. VARANE VC. CONS. a. 410
- 3 ⁶⁾ IDEM AA. ISIDORO PV. Nemo post haec a nobis ius liberorum petat, quod simul
hac lege detulimus. ET CETERA. DAT. PRID. NON. SEPT. VARANE VC. CONS. a. 410
- 4 ⁷⁾ IDEM AA. IOHANNI PPO. POST ALIA: Quod impetratum ius communium liberorum
superstite Catullino clarissimo uiro minus allegatum esse cognoscitur, nec succedenti obesse
1 permittimus nec ulli umquam in simili causa statuimus nociturum. ET CETERA. DAT. XIII
KAL. MART. RAVENNA HONORIO VIII ET THEODOSIO V AA. CONSS. a. 412

XVIII DE MATERNIS BONIS ET MATERNI GENERIS⁸⁾ ET CRETIONE SVBLATA¹⁰⁾

- 1 IMP. CONSTANTINVS A. CONSVLIBVS PRAETORIBVS TRIBVNIS PLEBIS SENATVI SALVTEM
DICIT. Placuit salua reuerentia et pietate sacris nominibus debita, ut potestas quidem et ius

R et ad u. 28—31 Br. 8, 18, 1 (NMGE)

- ¹⁾ Iust. 8, 57 ²⁾ pr. § 1 = Iust. 8, 57, 1: iunge 3, 2, 1. 4, 11, 3. 11, 7, 3
³⁾ Iust. 8, 58 ⁴⁾ iunge c. 2 et 3 cum 1, 2, 11^a ⁵⁾ in p. h. lege omissis decernimus
post 9 derelicta collocat Iust. ⁶⁾ Iust. 8, 57, 2 ⁷⁾ iunge 1, 2, 12. 2, 19, 6 Iust. 6, 23, 19
⁸⁾ post consulatum Honorii VIII et Theodosii V AA. cum legibus iungendis scr.
⁹⁾ Iust. 8, 58 ¹⁰⁾ et cret. subl. om. Iust.

3 celibes R. 5 quod] Iust., quo R et senatu E 31 reuerentiae E pietate HE
10 auctoritas R 14 praeces R 19 alia dicens E debitum EM ut] in G^t
minuerit] R cum Iust. (CM), aliam inuenerit et ius] ius E^b
Iust. (R^a) 25 succedendi R 30 senatui]

fruenti res liberorum suorum in sacris constitutorum in maternis dumtaxat facultatibus penes
1 patres maneat, destituendorum autem liberorum eis licentia derogetur. Cesset itaque in ma-
ternis dumtaxat successionebus commentum cretionis et res, quae ex matris successione fue-
rint ad filios deuolutae, ita sint in patrum potestate adque dominio, ut fruenti pontificium
habeant, alienandi eis licentia derogetur. Nam maternum patrimonium, quod filiis in potestate
5 constitutis obuenerit, cum patre mortuo sui iuris fuerint, praecipuum habere eos et sine cuius-
2 quam consortio placuit. Quod si pater suum filium patremfamilias uidere desiderans eum
emancipauerit, repraesentare ei maternam debet substantiam, ita ut filius accepto munere
libertatis reique suae dominus effectus, ne uideatur ingratus, tertiam partem custoditae sibi
rei numeris causa parente offerat, aestimatione, si res diuidi coeperint, uirorum bonorum arbi-
10 trio permittenda, quam tertiam alienare quoque pater, si hoc maluerit, habebit liberam potes-
tatem. Ante emancipationem autem parentes, penes quos maternas rerum utendi fruentisque
potestas est, omnem debent tuendae rei diligentiam adhibere et quod iure filiis debetur in
examine poscere et sumptus ex fructibus inpigre facere et litem inferentibus resistere adque
15 ita omnia agere, tamquam solidum perfectumque dominium et personam gerant legitimam, ita
ut, si quando rem alienare uoluerint, emptor uel is cui res donatur obseruet, ne quam
partem earum rerum, quas alienari prohibitum est, sciens accipiat uel ignorans. Docere enim
pater debet proprii iuris eam rem esse quam donat aut distrahit: et emptori, si uelit, sponso-
rem aut fideiussorem licebit accipere, quia nullam poterit praescriptionem opponere filiis
quandoque rem suam uindicantibus. DAT. XV KAL. AVG. AQUIL(EIAE): RECITATA APVD VETTIVM 20
RVFINVM PV. IN SENATV NON. SEPT. CONSTANTINO A. V ET LICINIO C. CONSS. a. 319. 315¹⁾

INTERPRETATIO. Legis istius reliqua pars in aliis legibus continetur: hoc tantum de
reliquis legibus plus habet, ut patres, qui filiorum res gubernare iussi sunt, negotia eorum
summo studio et integritate agere procurent, ut nihil per negligentiam eorum filiis pereat, sed
fructus rerum maternas sine aliqua negligentia redigi uel uendi faciant, ut ex tempore
25 competenti, sicut lex nouella²⁾ dicit, portiones suas filii sine aliqua inminutione percipiant, res
filiorum patribus alienare non liceat, hoc est nec uendere nec donare. Quod si fortasse prae-
sumpserint, emptor uel qui donator accesserit grandi se sollicitudine et cura custodiant, ne
filiorum res a patre comparatas aut donatas accipiant aut scientes aut etiam nescientes, sed
compellant patrem, qui uenditor uel donator fuerit et filiorum res in sua retinet potestate, ut
30 probet suum esse, quod tradidit. Etiam ut suspicionem suam possit abstergere, fideiussorem
a patre uenditore percipiat, qui obligatione rerum suarum damnus emptori non faciat, quia
defuncto patre licet filiis res suas a quibuscumque personis, siue uenditae siue donatae a
patre fuerint, in suum dominium reuocare.

- 2 IDEM A. IVLIO SEVERO. Cum ad patrem aliquid ex materna successione interposita cre-
tione peruenerit et ad liberos maternas rerum successiones defluerint, ita eas haberi placet
in parentum potestate, ut dominium tantum possessionis usurpent, alienandi uero licentiam

¹⁾ Vettius Rufinus fuit pu. a. 315—316, cf. Chronica min. I p. 67 ²⁾ Nou. Theod. 14

1 sacri R^a 3 successione] facultati-
bus BG^v conuentum M crationis G^b,
cretionis tempore E 4 adque dominio om.
Iust. 5 abalienandi N nam] nam si E
6 obuenerit N sui] cui E fuerit M
praecipuum R^a, praecipuum G^vE, praecipuum G^t
pro cum ab sine] ei E 7 ptium om. G, um G^t
filium om. G patrifamilias N deside-
renta N 8 representare R ei om. N^a
materna N debet] RHC, debet NG,
habebit M 9 libertates N dominos R
custodiri E 10 muneris R^b M^a aesti-
mationem G^a 11 permittendam NG^a, aer-
mittendae G^b 12 emancipatione MN
penes] poene E, om. R fruentisque] fruenti-
que tantum Iust. 13 debent] habebant E^t
diligentia N 14 poscere] per se uel per
procuratorem poscere Iust. sumptos NE
ex] et ME impigre] integre N, integra re
G^v, in pignore E facere] facile M
15 gerent M ita om. M 16 alienare]
alienam emere G^t uoluerit M donan-
tur, datur E 17 alienantur NE
sciens. del. ? (Mommsen) 18 quam] qua-
quam E, cum M et om. BG uellet N
sponsorem aut om. Iust. 19 licebit] doce-
bit G^t quia] postea E praescriptionem R,
praescriptionem GE filiis om. B
20 quandoquidem NE xv] v GE reci-
tata aquil. BG uittium prn. N, ricium
ppo. G, uettium pfu. E 21 non. om. G
v]II BC, VI O, om. MG c.] uc. M, cesare
non. om. BC: cf. Iust.: Mommsen propter Vetti-
um Rufinum a. 315 pro 319 restituit

facultatemque non habeant, ut, cum aetates legitimae liberorum ad emancipationem parentes inuitauerint et patres familias videre liberos suos uoluerint, tertiam partem maternorum bonorum eis filii tamquam muneris causa offerant: quam si suscipiendam patres putauerint, faciendae diuisionis arbitrium permitti oportebit iustitiae bonorum uirorum, per quos facta diuisione tertiam partem oblatam parentes ita accipiant, ut alienandae quoque eius partibus habeant facultatem, si modo ullus potuerit inueniri, cui placeat hanc amplecti licentiam, cum omni modo filios conducat adniti, ut pio sedulitatis affectu mereantur accipere eam quam patri[bus] dederint portionem. DAT. VII ID. SEPT. MED(IOLANO): ACC. 1) NON. OCT. CONSTANTINO A. V ET LICINIO CAES. CONSS.

a. 319

INTERPRETATIO. Materna bona filiorum defuncta uxore pater ita possideat, ut usum fructum de his habeat: sed quantum aut quamdiu habeat, lex nouella²⁾ constituit: distrahendi tamen aut donandi ex his nullam pater habeat potestatem. Sane si filium mortua matre emancipauerit, de bonis maternis, id est de emancipati filii portione ipse filius muneris causa de maternis bonis tertiam offerat portionem: quae tamen in ipsius proprietate mansura est ita, ut eam pater bonis uiris diuidentibus consequatur. Si tamen tantum patris nomen ad hoc adduci potuerit, ut rem filiorum inopia cupiditate suscipiat aut aliis derelinquat: studere tamen filios decet, ut id, quod parentibus causa emancipationis obtulerint, seruitio et pietate recipiant.

3) IDEM A. AD SEVERVM COM(ITEM) HISPANIAEVM. Insinuatum est quosdam patres principis coniugii copulatione desistitos in perniciem filiorum ultra misericordiam sanguinis proferare et receptis deinceps aliis matrimoniis maiorem sibi in rebus filiorum uindicare personam: qui, quoniam in his usufructuarii remansisse uidentur, usurpare ea ac peruertere confidunt, ut per hoc his, qui in orbitate remanserunt, nulla nec possidendi nec litigandi tribuatur occasio. Ideoque placet, ne quis pater receptis deinceps matrimoniis earum rerum, quae prioris coniugis fuerunt, sibi ius defendendum existimet, nisi tutelae uice, donec minores probata aetate esse uideantur: his autem moderatio nostra cuncta iube[re] seruari adque restitui. PP. 25. III KAL. APRIL. CONSTANTINOPOLI OPTA(TO) ET PAVLINO CONSS.

a. 334

4) IMP. CONSTANTIVS A. AD DIONYSIVM. Cretionis obseruantiam praecipimus remoueri, per quam filii patriae potestati subiecti res ex materna hereditate uel ex diuersis successioneibus ad se deuolutas ante hac his in quorum potestate fuerant adquirebant⁶⁾, ut intra sextum annum facultates ad eos peruenientes itemque ut intra sextum annum facultates ad eos deuolutas patres eorum iure suo adquirebant. Sed si quidem superstites patribus filii non fuerint, si intra praefinitum tempus defuncti sunt, bona, quae ex materna hereditate uel generis materni facultatibus ad ipsos deuoluta sunt, ad proximos maternos pertineant, quoniam priorem nostram iussionem, quae sine temporis distinctione filiorum successiones ad patres iusserit⁷⁾ pertinere, aequitatis ratio corrigi persuasit.

40

1) Si quis uero ex paterno genere uel amicis paternis quacumque ratione⁸⁾ reliquerit, id simili iustitiae moderamine ad patrem aut ad patris genus pertineat, ut ex utraque familia manantes facultates singulis quibuscumque cessisse potius quam adeptae esse uideantur. Post emensum

R (uncinis his [ ] inclusa perierunt in R): ad c. 2 Br. (NMGE)

1) Sept. acc. Mediolano? (Gothofredus) 2) Nou. Theod. 14 3) iunge 4, 1, 1a (Iust. 6, 9, 8) 4) data? (Gothofredus) 5) ad Constantinum imperatorem et ad annum 328 retrahit Seeck Regesten 40?: cf. Savigny-Zeitschrift R. A. 37, 88 seqq. 6) Cretionum obseruantia remota, per quam ... adquirebant, praecipimus expectes 7) iussit uel iusserat scr. 8) deuolutum ins.

uero sextum aetatis suae annum adaeque sine eiusdem cretionis necessitate delatas sibi qualicumque successionis genere facultates ad eos in quorum potestate sunt iure patrio transmittant. PP. PRID. ID. MART. HELIOPOLI CONSTANTIO A. II ET CONSTATE CONSS.

a. 339

5) IDEM A. AD LEONTIVM COM(ITEM) OR(IENTIS). Qui se patris negat heredem, defuncti aui²⁾ suscipere facultates non potest, maxime emancipatus, nisi per bonorum possessionem ad huiusmodi beneficium peruenerit. Et quod maternus [aius] relinquit, patri acquiritur, et si legatum fideicommissum esset³⁾ solutum, bonorum patris effectum [est]. Quod si fideicommissi dies legatiae iam cesserat, [ad here]des patris petitio deuoluta est. Si uero filius [familias] ab ano suo materno heres ostenditur insti[tutus, patre] cernere iubente filioque cernente persona [filii media h]ereditas peruenit ad patrem: dudum si quidem placuisse f. . . . [on]gi temporis⁴⁾, in heredi . . . . inefficax esset ad que patrib[us] . . . . in solllemnitate cretionis adq[ue] . . . . excepta causa maternorum] . . . . bere certissimum est, in quibus uis ac uocabulum cretionis expulsum est.⁵⁾ Nec uero dubitari potest, si, prius quam legat[i] uel fideicommissi cederet dies, aut iussu patris diceret [e]rectio⁶⁾, propriae potestatis effectus] est, arbitrio [suo eundem hanc sibi potuisse conquirere.] DAT. VIII ID. APRIL. LIMENIO ET CATVLLINO CONSS.

a. 349

6) IMPPP. GRATI(TENVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AAA.) AD HESPERIVM PPO. Quemadmodum maternas facultates uenditione uel donatione transscribere in alias personas patribus non licet, ita ea, quae pater matris ac [mater quaeque auus matris aut auia nepotibus] pronepotibus donauerint siue ab intestato reliquerint, patribus alienare non liceat. Delatae uero ab extraneis siue ex transuersa linea facultates, praeterquam ab his necessitudinibus, quas locuti sumus, patribus conferant, quidquid filiis positus in eorum potestate datulerint. DAT. PRID. KAL. AVG. ACC. III KAL. SEPT. AVXONIO ET OLYBRIO VV. CC. CONSS.

a. 379

INTERPRETATIO. Pater uxore mortua filiorum bona ita possidebit, ut ex his ei nec 25 uendere aliquid liceat nec donare nec quolibet alio ordine alienare: similiter et quaecumque aui uel proauis materni nepotibus, pronepotibus proneptibus donauerint uel fortasse reliquerint, in alias personas transferre patri quolibet ordine non licebit. Sane si quid extraneorum donatione uel munere filiis in familia positus facultatis accesserit, uel alii parentes, quam qui supra nominati sunt, contulerint, id totum patribus adquiratur, ut faciendi ex hoc 30 quod uoluerint habeant potestatem.

7) IMPP. ARCADIVS ET HONORIVS AA. FLORENTINO PV. Quidquid auus auia proauis proauia¹⁰⁾ nepoti nepti pronepti cuiuslibet tituli largitate contulerint, id est testamento fideicommissio legato codicillo donatione uel etiam intestati successione¹¹⁾, pater filio filiaeue integra illibataque custodia, ut uendere donare relinquere alteri aut¹²⁾ obligare¹³⁾ non possit¹⁴⁾, ut, 55 [quemadmodum ipse super] his licentiam totius potestatis amittit, defuncto eo filiaeue praecipua conputentur nec ab illis, qui ex patre sunt, consortibus¹⁵⁾ [uindicentur. Supplicandi etiam in] futurum contra [haec licentiam submouemus. ET C]ETERA. DAT. ID. OCT. [MEDIO]LANO OLYBRIO ET PROBINO CONSS.]

a. 395

R (uncinis [ ] inclusa perierunt)

1) pr. = Iust. 6, 14, 3: § 3 = Iust. 6, 30, 15 2) Qui se patris post auum intestatum defuncti negat heredem, mortui aui paterni Iust. 3) est? 4) cf. Iust. 3, 31, 10 et Zeitschrift der Savigny-Stiftung R. A. XXXVII p. 97 5) § 3 = Iust. 6, 3, 15 6) Non est dubium, si, priusquam filius iussu patris adierit hereditatem Iust. 7) iunge Iust. 6, 32, 4 8) d. III k. Aug. Mediolano Iust. 9) pr. = Iust. 6, 60, 2 Consultatio 7a, 3 (usque ad u. 18 custodia) 10) ex materna linea uenientes addit Iust. 11) suislibet . . . successione] testamento fidei. lig. donatione uel alio quolibet titulo largitionis uel etiam int. ducessionem contulerint Iust. 12) aut om. Iust. 13) sicut nec materna bona inserit Iust. 14) usufructu dumtaxat ad eum uertente, ita inserit Iust. 15) coheredes Iust.

3 constantii a. et constante c. cons. Iust. anno 320 uel 326, cf. c. 9 eod. (a. 326) 6, 9, 8 (Hal.): Iustiniani uidentur cogitasse de

32 litteras ut sed legerunt (Vesme et ego, uitium spatium uacuum relictum est 44 ad item 34 si 35 post fil propter membranae epta errore Cuiacius

INTERPRETATIO. Quidquid ad nepotes uel pronepotes auorum uel auiarum maternarum munere uel testamento uel successione aut qualibet scriptura peruenerit, id praecipuum, hoc est proprium post patris obitum uindicabunt, neque in coheredum communione mittendum est, quod auorum expressis nominatisque personis maternorum fuerit largitate collatum.

8 ¹⁾ [IMPPP. ARCADIVS HONORIVS ET THEODOSI]VS AAA. ANTHE[MIO PPO. Certis annorum 5 interu]allis in bonorum [possessione mat[er]nae hereditat]is a patre poscen[da aut successione amplectenda in]fantis filii acta[tem nostrae auct]ritate praescribim[us], ut, siue matu[r]ius siue t[ar]ius siue tardius filius tandi sumat au]spicia, intra [septem annos aetatis eius pater aut bo]norum pos[sessionem impleret aut qualibet actis test]atione [successionem amplectatur: hac uero aet]tate finita, [filius edicti beneficium petat uel de succes]sione sus[cipienda suum ex- 10 ponat uoluntatem: dum tame]n intra [annum ad inpetrandam bonorum possess]ionem [praescri- 1 btum uterque de possessione ampl]ecten[da suum prodat arbitrium. Cretionum autem scrupulosam solemn]itatem, siue materua ffiofamilias siue alia quaedam deferatur hereditas ²⁾, hac lege emendari penitus amputarique ³⁾ decernimus. DAT. XVI KAL. APRIL. CONSTANTINOPLI 14 DD. NN. HONORIO VII ET THEODOSIO II AA. CONSS. a. 407

9 ⁴⁾ IMPP. THEODOSI]VS ET VALENTINIANVS AA. AD SENATVM VRBIS ROMAE. POST ALIA: Si uxor intestata defecerit superstitibus eommunibus filiis in patria potestate degentibus, utitur maritus prisco beneficio iuris ac legum circa usumfructum retinendum, quamdiu filii in potestate consistunt, aut in praebenda filiis libertate circa trientem sibi ex Constantianae legis ⁵⁾ 1 beneficio conquirendum. Si uero uiua matre emancipati sunt filii, tunc demum, quoniam ⁶⁾ 20 omni comodo destituitur pater nec retinet usumfructum, uirilil ei inter filios, seu unus seu 2 plures sunt, ususfructus ⁷⁾ tribuimus portionis. Si uero mulier moriens alios ex filiis emancipatos a patre, alios in patria potestate dimiserit, in casu dispari utitur maritus defunctae beneficio, quod casui utriusque praescribimus, id est circa eorum quidem portionem, quos adhuc in sacris retinet, usumfructum ex legum auctoritate retinebit et praemium delatae, cum uolet, 25 emancipationis accipiet, in eorum uero parte, quos exisse de potestate uiua matre constiterit, 3 usumfructum uirilil inter eos portionis secundum praescripta percipiet. In nepotibus etiam uel neptibus hoc obseruandum esse censemus, ut maritus, qui uxore mortuo non extantibus filiis cum soli nepotibus uel neptibus ex hac lege ad emolumentum uocandus est, si unus uel una pluresue nepotes ex filio uno uel pluribus, qui in potestate defecerunt, procreati sunt, 30 3^a hoc iure utatur, quod de filiis constitutum est. Nam licet hoc nouum praesens lex constituat in nepotes, non est tamen ab re, ut in hoc casu deteriores esse nepotibus filii non sinantur. 3^b Habeat igitur auus ueniens cum nepotibus in potestate durantibus usumfructum bonorum om- 3^c nium, quae ex defunctae auiae successione delata sunt. Cum uero his quoque libertatem emancipatione largitur, similiter et ab ipsis, sicut de filiis constitutum est, trientem pro prae- 35 mio ⁸⁾ manumissionis accipiat, uel si ex pluribus alteros manumittit alteros retinet, ex parte 4 manumissorum trientem ⁹⁾, ex parte uero in potestate manentium retineat usumfructum. Quod si nepotes sint neptesue aut ex emancipato filio aut ex filia procreati aut ab ipso in ¹⁰⁾ 4^a sacris auia uiuente dimissi, idem auus uirilil cum ipsis portionis habeat usumfructum. Si uero ex nepotibus neptibusue tempore, quo in auiae successione uocantur, alii in aui sunt potestate, 40 id est mariti defunctae, alii sui iuris sint, circa personam quidem eorum, qui in potestate consistunt, et in ususfructu consequendo et in triente ex ¹¹⁾ emancipationis praemio conquirendo ratio supra dicta seruetur: in his uero, qui sui iuris sunt, facultas capiendi ususfructus uirilil 5 inter eos portionis habeatur. Eadem autem et de pronepotibus sexus utriusque sancimus, manente definitione, quae de singulis sancita est, si filii sint pariter ac nepotes. ET CETERA. 45 DAT. VII ID. NOV. RAVENNA DD. NN. THEODOSIO XII ET VALENTINIANO II AA. CONSS. a. 426

R (hodie desinit in u. 5 [ex]tra: ad c. 6 Br. (NMG [G iterat c. 6 post 9 uitiosus] E)

¹⁾ § 1 = Iust. 6, 30, 17 ²⁾ sine materia ... hereditas om. Iust. ³⁾ emendari (amandari scr.) penitus amputarique] penitus amputari Iust. ⁴⁾ § 1—5 = Iust. 6, 60, 3: de iungendis cf. ad 4, 1, 1 ⁵⁾ c. 1 s. t. ⁶⁾ ... si uiuane matre em. s. filii et postea mater decesserit, quoniam Iust. ⁷⁾ idem Iust.: usumfructum Haenel ⁸⁾ trientem pro praemio] praemium Iust. ⁹⁾ trientem] legitimum praemium Iust. ¹⁰⁾ in cum Iust. del. (u. i.) ¹¹⁾ VIII Iust.

INTERPRETATIO. Uxor si superstitute marito defecerit et omnes filios in patris potestate dimiserit, pater de maternis filiorum bonis usumfructum habeat usque ad illud tempus, quod lex nouella constituit. Quod si post matris obitum filios uel filium pater emancipauerit, de eorum portionibus, quos liberos facit, trientem a filiis pro conlata libertate percipiat iuri suo 35 perpetuo uindicandum. Quod si superstite matre pater filium uel filios emancipauerit, quia non potest matre uiua de filiorum portionibus uindicare tertiam portionem, necesse erit, ut post matris obitum, si superstes pater fuerit, a singulis emancipatis filiis uirilil, id est de uno mdiam, de duobus tertiam, de tribus quartam percipiat portionem in usumfructum quo usque aduixerit possidendam. Quod si aliqui filii uiua matre a patre emancipati fuerint et aliqui fortasse non fuerint, circa emancipatos uel non emancipatos eadem, quae superius comprehensa est, a patre forma seruetur. Quod si mortua uxore filii non fuerint et nepotes uel neptes ex filiis auus paternus habuerit, qui omnes in aui potestate consistunt, eadem, quae 5 de filiis, et circa nepotes in omnibus forma seruetur. At uero si aliquos ex ipsis nepotibus auus emancipare uoluerit, tertiam similiter, sicut et de filiorum partibus, accipiat portionem: nam et de pronepotibus similiter obsearari lex ista constituit.

10 ¹⁾ IDEM AA. AD SENATVM. POST ALIA: Si sine liberis uiuus uel una moriatur e filiis et superstitem fratrem uel fratres, sororem uel sorores et patrem relinquat, siue is emancipatus 10 siue in potestate defecerit, eius portionem, quam ex bonis maternis uel undeunde iure quaesierit, pater sine dubio consequatur iugi dominio possidendam. Quod si noueram superdixerit, ea quidem, quae filius defunctus extrinsecus adquisierat, sibi habeat pater et perpetuo iure domini possideat, bonorum uero ex matris patrimonio filio qui defunctus est quaesiturum solum usumfructum retinet, ad alios filios ex eodem matrimonio natos post eius obitum pro- 15 prietate reditura. Et si ante mortem filii domum secundis nubtilis occupauit, similem causam sequatur, ut filio extrinsecus adquisita perpetuo iure possideat, maternarum autem rerum eius 2 solum usumfructum retinet. Quod si filius filiae extantibus liberis adhuc positus ²⁾ in potestate defecerint, portionis eorum totius solum usumfructum morientis retinet nepotibus, id est defuncti filiis, proprietate seruata. Si uero nepotes tempore mortis ³⁾ maternae extra aui 20 sint potestatem, ipsi ilico in patris sui matrisue successionem uocentur. ET CETERA. DAT. VII ⁴⁾ ID. NOV. RAVENNA DD. NN. THEODOSIO XII ET VALENTINIANO II AA. CONSS. a. 426

INTERPRETATIO. Si amissa matre, patre superstitute unus uel una de filiis siue emancipatus seu non emancipatus sine filiis moriatur, pater mortuo filio in totam illius portionem iure succedit. Quod si aliam uxorem duxerit, haec, quae de maternis bonis mortuus filius 25 derelinquit, pater usufructuario tantum ordine possidebit; post eius obitum ad fratres mortui, ex eodem matrimonio natos quod ille de maternis bonis habuit reuertatur. Aliunde uero filio qui moritur adquisita in proprietate patria residebunt. Quod si filius uel filia uiuo patre habentes filios moriantur, pater res nepotum sicut filiorum iure usufructuario retinebit. Si uero hi qui moriuntur emancipatus uel emancipata moriantur, in portionibus eorum in integrum 30 filii sui sine ulla aui potestate succedunt.

XVIII DE BONIS QVAE FILIIS FAMILIAS EX MATRIMONIO ADQVIRVNTVR ¹⁾

1 ¹⁾ IMPP. THEODOSI]VS ET VALENTINIANVS AA. AD SENATVM. POST ALIA: Cum uenerando leges ²⁾ uetuerint patribus iure potestatis adquiri, quidquid eorum filiis auus auia proauus pro- 35 auia a linea materna uenientes quocumque titulo contulissent, hoc quoque conuenit obseruari, ut, quicquid uel uxor marito non emancipato uel maritus uxori in potestate positae quocumque titulo uel iure contulerit seu transmiserit, hoc patri nullatenus adquiratur: atque ideo in eius tantum, cui delatum est, iure durabit. ET CETERA. DAT. VII ID. NOV. RAVENNA DD. NN. 39 THEODOSIO XII ET VALENTINIANO II AA. CONSS. a. 426

Br. (NMG)

¹⁾ de iungendis cf. ad 4, 1, 1 ²⁾ positus Gothofredus ³⁾ paternae uel inserendum ⁴⁾ VII] BGE, VIII HNM ⁵⁾ cf. Iust. 6, 61 ⁶⁾ iunge 4, 1, 1 et quae ibi laudantur ⁷⁾ 8, 18, 1 sqq.

INTERPRETATIO. Sicut id, quod avus uel avia materna nepotibus pronepotibus positus in patris potestate donauerint, patri non acquiritur, ita et quidquid maritus uxori uel uxor marito in patris potestate positus donauerint aut testamento dimiserint, id ad patris dominium minime pertinebit, sed hoc sibi filii ad integrum vindicabunt.

2 ¹⁾IDEM AA. HIERIO PP. Constitutionis nouae capitulum clariore interpretatione sancimus, ut, quae per filios nepotes pronepotes itemque filias neptes proneptes, quamuis in potestate sint, minime acquiri deereuimus a marito uel uxore quocumque titulo collata siue ultima uoluntate transmissa, nullus ad id quoque pertinere existimet, quod ab ipso parente datum uel ante nuptias donationis causa pro una ex memoratis personis praestitum fuerat, ut minime ad eum, si casus tulerit, reuertatur (prospiciendum est enim, ne hac iniecta formidine parentum circa liberos munificentia retardetur): sed ut his potestatis iure ad parentes reuersis cetera, quae ex substantia speciali coniugis ad superstitem deuenerunt, quamuis idem in sacris sit, fructu tamen solo atque usu parentibus deputato, dominium ei qui a coniuge uel quae meruit reseruetur, parente pro emancipationis etiam beneficio, si uoluerit, sicut in maternis rebus uel quae per eandem lineam ueniunt, praemium habituro. DAT. X KAL. MART. FELICE 15 ET TAVRO CONSS.

a. 428

Br. (NMG): 9, 2 supplet Iust. 6, 60, 2

¹⁾ *de iungendis cf. ad 2, 3, 1*

